

**YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI**

**YETİŞKİN BİREYLERDE ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMATİK YAŞANTISI,
RUMİNATİF DÜŞÜNCE BİÇİMİ, SUÇA YATKINLIK VE
UTANÇ DUYGUSUNUN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazal GÜLSEÇĐİN

**Lefkoőa
Ocak, 2023**

Hazal GÜLSEÇĐİN

**Yetişkin Bireylerde Çocukluk Çağı
Travmatik Yaşantısı, Ruminatif
Düşünce Biçimi, Suça Yatkınlık Ve
Utandı Duygusunun İncelenmesi**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

2023

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

YETİŞKİN BİREYLERDE ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMATİK YAŞANTISI,
RUMİNATİF DÜŞÜNCE BİÇİMİ, SUÇA YATKINLIK VE
UTANÇ DUYGUSUNUN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

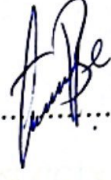

Hazal GÜLSEÇĐİN

Tez DanıŐmanı
Dr. Bingöl SUBAŞI

LefkoŐa
Ocak, 2023

Onay

Hazal GÜLSEÇGİN tarafından hazırlanan “Yetişkin Bireylerde Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantısı, Ruminatif Düşünce Biçimi, Suça Yatkınlık ve Utanç Duygusunun İncelenmesi” başlıklı tez, kapsam ve nitelik açısından kalite standartlarına uygunluğu ile ilgili Anabilim/ Anasanat Dalında Yüksek Lisans/ Doktora Tezi olarak 04.04.2023 tarihinde kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri	Adı – Soyadı	İmza
Jüri Başkanı:	Dr. Fahriye BALKIR	
Jüri Üyesi:	Yrd. Doç. Dr. Şebnem GÜLDAL KAN	
Danışman:	Dr. Bingül SUBAŞI HARMANCI	

Anabilim/ Anasanat Dalı Başkanı Onayı

04/04/2023

Doç. Dr. Meryem KARAAZİZ

Anabilim/Anasanat Dalı Başkanı

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

...../...../ 20...

Prof. Dr. Kemal Hüsnü Can Başer

Enstitü Müdürü

Etik İkelere Uygunluk Beyanı

Bu tezin içinde sunduğum verileri, bilgileri ve belgeleri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi; tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu; çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kurallar gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

Hazal GÜLSEÇGİN

...../...../2023

Teşekkür

Çalışma süresince yanımda olan; bilgi birikimleri ve deneyimleri ile bana yol gösteren değerli danışmanım Dr. Bingül Subaşı 'na sonsuz teşekkür ederim.

Beni bu günlere getiren desteğini her zaman üzerimde hissettiğim, benimle her zaman gurur duyan, gösterdiği tüm emekler ve yardımları için sevgili babam Sedat GÜLSEÇGİN ' e , annem Ayşen GÜLSEÇGİN' e varlığını her an yanımda hissettiğim abim Salim Mert GÜLSEÇGİN' e teşekkür ederim.

Bu uzun yolculukta beni yalnız bırakmayan ve desteklerini her zaman hissettiğim dostlarıma, ellerimizin hiç ayrılmadığı her zor günümde elimi tutan değerli meslektaşım, yol arkadaşım Şefika PİRİNÇOĞLU'na teşekkür ederim.

Hazal GÜLSEÇGİN

Özet

Yetişkin Bireylerde Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantısı, Ruminatif Düşünce Biçimi, Suça Yatkınlık ve Utanç Duygusunun İncelenmesi

GÜLSEÇGİN, Hazal

Yüksek Lisans, Klinik Psikoloji Bilim Dalı

Ocak 2023, 115 sayfa

Bu çalışmanın amacı, çocukluk çağı travmatik yaşantısı olan bireylerde ruminatif düşünce biçimi suça yatkınlık ve utanç duygusunun incelenmesidir. Bu araştırma nicel araştırma yöntemlerinden biri olan tarama modeliyle yürütülmüştür. Bu araştırmanın evrenini Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan 18 ve üzeri bireylerden oluşmuştur. Bu çalışmada gelişigüzel örnekleme yöntemi kullanılarak araştırmaya 509 kişi katılmıştır. Çalışmada; demografik bilgi formu, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, Ruminatif Düşünce Biçimi Ölçeği, Utanç Pusulası Ölçeği, Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği kullanılmıştır. Çocukken kendisi şiddete maruz kalan bireylerin, duygusal ve fiziksel taciz puanlarının ortalamaları, çocukken annesi şiddete maruz kalan bireylerin duygusal taciz puanlarının ortalamalarına ve çocukken kardeşi şiddete maruz kalan bireylerin duygusal taciz puanlarının ortalamalarına göre daha yüksektir. Mevcut çalışmada, şiddete yönelik tutumlar puanları ile ÇÇT duygusal taciz puanları arasında ayrıca SYTİÖ'nin alt boyutları ile ÇÇTÖ ve alt boyutları arasında bir ilişki vardır. Klinisyenlerin travma kavramını ve diğer psikopatolojilerle bağlantısına dair bilgilere sahip olmaları, tedavi sürecine olumlu etkiler sağlayacağı düşünülebilir.

Anahtar kelimeler: Çocukluk Çağı Travmaları, Ruminatif Düşünce, Suç, Utanç

Abstract**Investigation of Childhood Traumatic Experience, Ruminative Thought Style, Delinquency and Feeling of Shame in Adults****GÜLSEÇGİN, Hazal****MSC, Department of Clinical Psychology****January 2023, 115 pages**

The aim of this study is to examine the ruminative thinking, susceptibility to crime and sense of shame in individuals with childhood traumatic experiences. This research was conducted with the screening model, which is one of the quantitative research methods. The universe of this research consists of individuals 18 and over living in the Republic of Turkey. In this research, 509 people participated in the research by using the random sampling method. In the study; demographic information form, Childhood Traumas Scale, Ruminative Thought Style Scale, Shame Compass Scale, Attitudes Towards Crime and Relationship Scale were used. The averages of emotional and physical abuse scores of individuals who were exposed to violence as children are higher than the averages of emotional abuse scores of individuals whose mothers were exposed to violence as children and emotional abuse scores of individuals whose siblings were exposed to violence as a child. In the current study, there is a relationship between the scores of attitudes towards violence and CT emotional abuse scores, as well as between the sub-dimensions of SAS and the CTQ and its sub-dimensions. It can be thought that clinicians' knowledge about the concept of trauma and its connection with other psychopathologies will have positive effects on the treatment process.

Keywords: Childhood Traumas, Ruminative Thought, Crime, Shame

İçindekiler

Onay Sayfası	i
Etik İlkeler Uyumluk Beyanı	ii
Teşekkür.....	iii
Özet.....	iv
Abstract.....	v
İçindekiler	vi
Tablolar Listesi	ix
Kısaltmalar	x

BÖLÜM I

Giriş.....	1
Problem Durumu	3
Araştırmanın Amacı	4
Alt Amaçlar.....	4
Araştırmanın Önemi	5
Sınırlılıklar.....	5
Tanımlar	6

BÖLÜM II

Kavramsal Çerçeve	7
Çocukluk Çağı Travmaları	7
Travma Kavramı ve Çocukluk Çağı Travması Kavramı.....	7
Travma türleri.....	8
Fiziksel istismar.....	8
Duygusal istismar	9
Cinsel istismar	10
Fiziksel ihmal	11
Duygusal ihmal.....	12
Ruminasyon.....	13
Ruminasyon Kavramı.....	13

Ruminasyon Kuramsal Temeli.....	14
Tepki Stilleri Kuramı.....	14
Üzüntü Hakkında Ruminasyon Kuramı	14
Strese Tepki Olarak Ruminasyon Kuramı.....	15
Hedefe İlerleme Kuramı	15
Suç.....	15
Suç Kavramı	15
Suç İçin Risk ve Koruyucu Faktörler.	17
Bireysel risk faktörleri.....	17
Ailesel risk faktörleri.....	18
Sosyal/çevresel risk faktörleri.....	18
Koruyucu faktörler.....	19
Utanç Duygusu.....	20
İlgili Araştırmalar.....	22
Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantılar ile İlgili Araştırmalar.....	22
Ruminatif Düşünce Biçimi İlgili Araştırmalar.....	24
Suçluluk ve Utanç ile İlgili Yapılmış Çalışmalar.....	25

BÖLÜM III

Yöntem.....	27
Araştırma Modeli.....	27
Evren ve Örneklem.....	27
Veri Toplama Araçları.....	31
Sosyo- Demografik Bilgi Formu	31
Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ-28).....	31
Ruminatif Düşünce Biçimi Ölçeği	32
Utanç Pusulası Ölçeği (Compass of Shame Scale; CoSS).....	32
Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği.....	33
Veri Toplama Süreci	34
Veri Analizi.....	34
Çalışma Planı.....	37

BÖLÜM IV

Bulgular.....	38
---------------	----

BÖLÜM V

Tartışma	80
----------------	----

BÖLÜM VI

Sonuç ve Öneriler.....	87
------------------------	----

Sonuç	87
-------------	----

Öneriler.....	89
---------------	----

Kaynakça.....	90
---------------	----

Ekler.....	104
------------	-----

Ölçek izinleri.....	111
---------------------	-----

Özgeçmiş.....	113
---------------	-----

İntihal Raporu Oranı.....	114
---------------------------	-----

Etik Kurul Onayı.....	115
-----------------------	-----

Tablolar Listesi

	Sayfa No
Tablo 1. Örneklemin Sosyo-demografik Özelliklerinin Dağılımı	28
Tablo 2. ÇÇTÖ, Ruminatif Düşünce Biçimi Ölçeği, Utanç Pusulası Ölçeği ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeğine Ait Normallik Dağılımı Sonuçları	36
Tablo 3. Katılımcıların ÇÇTÖ Puanlarının Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması	38
Tablo 4. Katılımcıların ÇÇTÖ Puanlarının Medeni Durumlarına Göre Karşılaştırılması	39
Tablo 5. Katılımcıların ÇÇTÖ Puanlarının Yaşadıkları Yere Göre Karşılaştırılması.....	41
Tablo 6. Katılımcıların ÇÇTÖ Puanlarının Eğitim Düzeylerine Göre Karşılaştırılması	42
Tablo 7. Katılımcıların ÇÇTÖ Puanlarının Gelir Durumlarına Göre Karşılaştırılması..	45
Tablo 8. Katılımcıların ÇÇTÖ Puanlarının Aile Yapılarına Göre Karşılaştırılması	48
Tablo 9. Katılımcıların ÇÇTÖ Puanlarının Ebeveynlerinin Birliktelik Durumuna Göre Karşılaştırılması.....	50
Tablo 10. Katılımcıların ÇÇTÖ Puanlarının Şiddete Tanıklık Etmelerine Göre Karşılaştırılması.....	53
Tablo 11. Katılımcıların ÇÇTÖ Puanlarının Şiddete Maruz Kalana Göre Karşılaştırılması.....	56
Tablo 12. Katılımcıların ÇÇTÖ Puanlarının Ailede Alkol Kullanımına Göre Karşılaştırılması.....	58
Tablo 13. Katılımcıların ÇÇTÖ Puanlarının Önemli Bir Olay Yaşamalarına Göre Karşılaştırılması.....	60
Tablo 14. Katılımcıların ÇÇTÖ Puanlarının Annelerinin Tutumlarına Göre Karşılaştırılması.....	62
Tablo 15. Katılımcıların ÇÇTÖ Puanlarının Babalarının Tutumlarına Göre Karşılaştırılması.....	65
Tablo 16. Katılımcıların ÇÇTÖ Puanları ile Ruminatif Düşünce Biçimi Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	69
Tablo 17. Katılımcıların ÇÇTÖ Puanları ile Utanç Pusulası Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.....	71
Tablo 18. Katılımcıların ÇÇTÖ Puanları ile Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	74
Tablo 19. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, Ruminatif Düşünce Biçimi Ölçeği ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeğinin Utanç Pusulası Ölçeği Üzerindeki Yordayıcı Etkisi.....	78

KISALTMALAR

ÇÇT	Çocukluk Çağı Travmaları
ÇÇTÖ	Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
OKB	Obsesif Kompulsif Bozukluk
RDBÖ	Ruminatif Düşünce Biçimi Ölçeği
TSSB:	Travma Sonrası Stres Bozukluğu
UPÖ	Utancı Pusulası Ölçeği
Vd.	Ve diğçerleri

BÖLÜM I

Giriş

İnsan yavrusu tüm canlılar içinde en uzun süre korunma, sevilme ve bakım ihtiyacı içinde olan türdür. Dünyaya gelen her birey bir bakım verenin koruması altına yaşamına devam etmek durumundadır. Erken dönemde bir yetişkin tarafından ihtiyaçları karşılanmayan bebeğin yaşamını devam ettirebilmesi mümkün değildir. İnsan yavrusunun değerine olan bu bağımlılığı bebeklik ve çocukluk yaşantılarının hayli önemli olmasına neden olmaktadır (Bostancı vd., 2006).

Çocukluk çağı yaşantıları kişinin tüm yaşamına etki edebilecek güçte olabilmektedir. Bu denli güçlü etkilere sahip olan durumların birçoğu travmatik niteliktedir. Çocukluk çağı travmaları küresel çapta ve sıklıkla görülen sorunlardan biridir (Wingenfeld vd., 2011). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından açıklanan 2017 verileri çocukluk çağı fiziksel istismarını %23, cinsel istismarı %18, duygusal istismarı %36 ve ihmali %16 oranında belirtmiştir (Ulaş, 2017).

Çocukluk çağı travmaları arasında gösterilen istismar ve ihmal, bir yetişkinin çocuğun gelişimini sekteye uğratabilecek nitelikteki davranışları veya eylemsizliğidir. Yetişkinin eylemleri veya eylemsizliği nedeniyle meydana gelen, çocuğun ruhsal ve fiziksel gelişimini engelleyen her durum çocukluk çağı travması kapsamında ele alınabilmektedir. Çocukluk çağı travmalarının oluşturduğu etkiler psikiyatrik belirtiler için önem arz eden bir risk faktörü şeklinde değerlendirilmektedir (Şenkal, 2013).

Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen önemli faktörlerden biri kültürel değerlerdir. Birçok kültürde çocuk yetiştirmede dayak atmak normal kabul edilmektedir. Ebeveynlerin çocuğa eğitim vermek için fiziksel şiddet uygulaması normal kabul edildiğinde durumun istismar olarak nitelendirilmesi zorlaşmaktadır. Çocukken ebeveynleri tarafından istismara uğramış bireylerin kendi çocuklarına aynı yöntemleri uygulaması çocukluk çağı travmalarının nesiller arasında aktarılmasına zemin hazırlamaktadır (Güneri Yöyen, 2017).

Çocukluk çağı travmalarına dair ilk açıklamaları yapan kişi Kempe (1972)'dir. Sarsılmış bebek sendromu tanısını ortaya koyarak ebeveynlerin fiziksel istismarının çocukların ölümüne dahi neden olabileceğini gündeme getirmiştir. Bu

tanı sonrasında çocuğa uygulanan şiddetin bir disiplin biçimi değil istismar olduğu yaygınlaşmaya başlamıştır. Ardından yapılan çalışmalarla çocuğa yönelik istismarın sadece fiziksel değil cinsel ve duygusal boyutlu olabileceği de ileri sürülmüştür. Son yıllarda yapılan araştırmalar çocuk istismarı ve ihmalin çok ciddi travmalara neden olduğu konusunda hemfikirdir. Çocukluk çağı travmalarının yarattığı en ağır duyguların başında utanç ve suçluluk gelmektedir (Çağataya, 2014).

Kişinin iç dünyasında yaşadığı çatışmalar davranışlara yön veren etkilere sahiptir. İçsel çatışmalardan doğan güçlü duyguların başında utanç ve suçluluk gelmektedir. Utanç ve suçluluk duyguları bireyin hem kendiyle hem de diğerleriyle kurduğu iletişimi olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Sığırı vd., 2010).

Utanç ve suçluluk kavramları sıklıkla birbirinin yerine kullanılsa da farklı içeriklere sahip duygulardır. İlgili literatür incelendiğinde suçluluğun daha çok bir davranışın sonucu ile ilgili olduğu, utancın ise kişinin benliğine yönelik olduğu görülmektedir. Yanlış bir davranışın sonucu suçluluğu, diğerlerinin kişinin benliğine yönelik kötü algısı ise utancı beslemektedir. Utanç aynı zamanda kişinin kendi benliğine yönelik olumsuz algısı ile yakından ilişkilidir. Bu nedenle utanç duygusu oldukça yıkıcıdır ve psikopatolojilere sıklıkla eşlik ettiği bildirilmektedir (Silfver, 2007).

Birçok kuramcı travmatik yaşantıların utanç ve suçluluk duygularını beraberinde getirdiği noktasında hem fikirdir (Street, Gibson ve Holohan, 2005). Özellikle çocukluk çağında cinsel istismara maruz kalmış olmak travmatik etkileri ağır bir şekilde yaşamaya neden olabilmektedir. Bilişsel açıdan yeterli olgunluğa ulaşamamış bir çocuğun güvendiği kişiler tarafından istismar edilmesi yaşanan olaydan kendisini sorumlu tutmasına neden olabilmektedir. Cinselistismara engel olamama, karşı koyamama ve tekrarını önleyememe çocuğun kendinisuçlu hissetmesine zemin hazırlamaktadır. Çocukluk çağında cinsel travma yaşamış kişilerin büyük çoğunluğu yetişkinlik döneminde dahi kendini kirlenmiş hissetmekte ve utanç duymaktadır. Yapılan birçok araştırma çocukluk çağı travması yaşamış kişilerin yoğun şekilde utanç ve suçluluk hissettiğini göstermektedir (Gökalp Özcan, 2015). Ayrıca kadınların hissettikleri utanç ve suçluluk erkeklere kıyasla çok daha fazladır (Fischer vd., 2004).

Çocukluk çağı travmalarına maruz kalan bireylerin geliştirdiği ruhsal yapı içinde utanç ve suçluluk duygularının önemli bir yeri olduğu düşünülmektedir.

Travmatik yaşantılara bağlı olarak gelişen utanç ve suçluluk duygularının düşük benlik saygısı ile ilişkili olabileceği ileri sürülmektedir. Çalışmalar, çocukluk travmalarının birçok psikiyatrik bozuklukla bağlantılı olduğunu göstermiştir, ancak çocukken travma geçiren her kişi yetişkinlikte psikopatoloji geliştirmedini göstermiştir. Bu aşamada çeşitli mekanizmalar devreye girmektedir (Ertaç, 2021).

Ruminatif düşünme şekli, Tepki Stilleri kuramına göre bu mekanizmalardan biridir (Nolen Hoeksema, Morrow ve Fredrickson. 1993). Özellikle bir kişinin olumsuz duygu ya da deneyimler hakkında tekrar tekrar düşünmesine ruminasyon denmektedir (Sarin ve NolenHoeksema, 2010). Fakat bazı araştırmacılar ruminatif düşünmeyi kasıtlı ve müdahaleci olarak ikiye ayırmışlar ve bilinçli ruminatörler için kasıtlı ruminasyon açıklamaları yapmışlardır. Bu, bir kişinin yaşanan olayların nedenlerini ve sonuçlarını anlayabilmek için bilinçli bir şekilde ruminasyon yaptığı anlamına gelmektedir. Girici ruminasyonlarsa olayla ilgili istemsiz olarak akla gelen düşünceleri içermektedir. Burwell ve Shirk (2007) tarafından yapılan bir başka ayırım, kendini yansıtma ve yansıtma arasındadır. Bu düşünme biçimleri başa çıkma stratejisi olarak kullanılır. Kara kara düşünme, bir sorunu çözmeye veya bir soruna verilen yanıtı çözmeye odaklanırken, ruminatif düşünme, olumsuz düşünce ve bu duygulardan kurtulmak için inkar ve kaçınma gibi çeşitli başa çıkma stratejilerinin bilinçsizce kullanılmasını içermektedir (Papageorgiou ve Wells, 2009).

Problem Durumu

Çocukluk çağı travmalarından cinsel istismar yeme bozuklukları, anksiyete bozuklukları, panik bozukluk, depresyon, sınır kişilik bozukluğu gibi psikopatolojiler dışında intihar davranışı ile de yakından ilişkilidir. Fiziksel ihmalin ve fiziksel istismarın ise alkol ve madde kötüye kullanımı, anksiyete, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu ve kişilik bozuklukları ile bağlantılı olduğu görülmüştür. Duygusal ihmalin ve duygusal istismarın obsesif kompulsif bozuklukla, anksiyeteye, depresyonla, yeme bozukluklarıyla ilişkili olduğu bulunmuş ek olarak çocukluklarında duygusal ihmal veya duygusal istismara uğrayan kişilerin öz-saygılarının düşük olduğu bulunmuştur (Türkgil, 2021).

Ruminatif düşünce biçiminin zaten psikiyatrik rahatsızlığı olan kişilerin psikopatolojilerini güçlendirdiği ek olarak depresyon, anksiyete ve travma sonrası

stres bozukluğunda sürdürücü faktör olduğu gösterilmiştir (Demir, 2021).

İlgili literatür incelendiğinde suçluluğun daha çok bir davranışın sonucu ile ilgili olduğu, utancın ise kişinin benliğine yönelik olduğu görülmektedir. Yanlış bir davranışın sonucu suçluluğu, diğerlerinin kişinin benliğine yönelik kötü algısı ise utancı beslemektedir. Bu nedenle suçluluk ve utanç duygusu oldukça yıkıcıdır ve psikopatolojilere sıklıkla eşlik ettiği bildirilmektedir (Abakay, 2020).

Çocukluk çağı travmaları, ruminasyon, utanç ve suçluluk arasında bağlantılar olduğu düşünülmektedir. Bu dört kavramda psikopatolojiler üzerinde birleşir. Bu çalışmanın amacı, yetişkin bireylerde çocukluk çağı travmatik yaşantısı, ruminatif düşünce biçimi, suça yatkınlık ve utanç duygusunun incelenmesidir. Yetişkin bireylerde çocukluk çağı travmatik yaşantısının, ruminatif düşünce biçimi, suça yatkınlık ve utanç duygusu ile nasıl bir ilişki olduğu, ne türde farklılık gösterdikleri ve birbirleri üzerindeki yordayıcı gücü nedir?" sorusunun incelenmesidir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, yetişkin bireylerde çocukluk çağı travmatik yaşantısı, ruminatif düşünce biçimi, suça yatkınlık ve utanç duygusunun incelenmesidir. çalışmanın bir diğer amacı ise yetişkin bireylerin çocukluk çağı travmatik yaşantıları ruminatif düşünce biçimi suça yatkınlık ve utanç duygusunu yordayıp yordamadığını incelemektir.

Alt Amaçlar

Araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır;

- 1) Katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Sosyo-Demografik özelliklere göre farklılık göstermekte midir?
- 2) Katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ile Ruminatif Düşünce Biçimi ölçeği arasında bir ilişki var mıdır?
- 3) Katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ile Utanç Pusulası Ölçeğinin arasında bir ilişki var mıdır?
- 4) Katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ile Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği arasında bir ilişki var mıdır?

5) Katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları, Ruminatif Düşünce Biçimini, Suça Yönelik Tutumlarını ve Utanç Pusulası ölçeği puanlarını yordamakta mıdır?

Araştırmanın Önemi

Yapılmış olan literatür taramasında yetişkin bireylerde çocukluk çağı travmaları, çeşitli psikopatolojiler ile ilişkilendirilip farklı değişkenlerle çalışıldığı görülmüştür (Dilek Arar, 2019; Gülle, 2020; Demir, 2021; Türkgil, 2021). Ancak çocukluk çağı travmaları, ruminatif düşünce, suça yatkınlık ve utancın beraber araştırıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısı ile yapılan araştırmanın literatüre katkı sağlaması, yapılacak yeni çalışmalara farklı model ve hipotezler geliştirilmesi doğrultusunda ışık tutması beklenmektedir. Ayrıca Travma nedeniyle utanç ve suçluluk yaşayan kişilerin farklı psikopatolojilerle savaşmak zorunda kalması olasıdır. Bu nedenle çocukluk çağı travmalarının yarattığı etkilerin bilimsel zeminde incelenmesi hem bireysel hem de toplumsal açıdan önem arz etmektedir. Travmaya dair bilimsel bilginin artması travmatik etkilerin nesiller arasında aktarılmasını engellemek adına atılacak önemli adımlardan biridir. Literatürde bu üç değişkenin ilişkisine bakılan bir çalışmaya rastlanmadığı için yapılan araştırmanın literatüre katkı sağlaması beklenmektedir. Bu çalışmada çocukluk çağı travmalarında önemli bir yer tutan utanç ve suçluluğun bilimsel temelli incelenmesi ilgili literatüre katkı sunmak adına önem taşımaktadır. Böylece gelecekteki araştırmalara katkıda bulunmak ve yeni modellerin ve hipotezlerin oluşturulmasını desteklemektedir. Ayrıca en az bir değişkene sahip olan danışanlarda diğer değişken olasılıkları da değerlendirilebilir. Bu şekilde danışan tedavi sürecine daha fazla katkıda bulunabilir.

Sınırlılıklar

- Bu çalışmada veriler internet platformu üzerinden çevrimiçi anket tekniğiyle toplanmıştır.
- Çalışmada kullanılan ölçme araçlarının ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.
- Bu çalışma Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan 18 yaş ve üzeri bireylerle sınırlıdır.
- Çalışma sürecinde elde edilen veriler, ulaşılmış olan kaynaklarla sınırlıdır.

Tanımlar

Çocukluk çağı travması: Erken çocukluk döneminde çocuğun gelişimini sekteye uğratacak her türden olay travma olarak kabul edilmektedir. Şiddet, cinsel istismar, savaş mağduriyeti, göç, zorbalık gibi birçok durum çocukluk çağı travması şeklinde nitelendirilmektedir (Aytaç Alp, 2019).

Utanç: Toplumsal veya içsel bir yasağın ihlalinin ardından kişinin kendi benliğine yönelttiği rahatsızlık duygusudur. Utanç duygusu aynı zamanda diğer kişilere karşı mahcubiyeti de içermektedir (Budak, 2005).

Suçluluk: Olmaması gereken bir durum sonucunda kişinin kendini cezalandırılmaya uygun hissetmesi, davranışların sonucundan rahatsızlık duymasıdır (Silfver, 2007).

Ruminasyon: Bireyin tekrarlı bir biçimde olumsuz duygu durumunu, bu durumun belirtilerini, sebebini ve sonuçlarını devamlı düşünmesi ancak; problemin çözülmesinde pasif kalması olarak tanımlanır(Nolen-Hoeksema, Wisco ve Lyubomirsky, 2008).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çocukluk Çağı Travmaları

Travma Kavramı ve Çocukluk Çağı Travması Kavramı

Yunan kökenli bir terim olan travma; yara, bozgun, hasar anlamına gelmektedir. Başka bir ifade ile kişi üzerinde fiziksel ya da ruhsal olarak olumsuz etki meydana getiren, kişiyi örseleyen olaylar bütünüdür. Travmaya maruz kalan kişiler her an başlarına benzer bir olayın geleceği endişesi ile yaşamlarını sürdürürler. Bu kişilerin çaresizlik, yoğun korku ve endişe hissettikleri, dünyanın adaletli bir yer olmadığı inancına sahip oldukları görülmektedir (Connor vd., 2003). Bir kişide travmanın meydana gelmesi için travmatik yaşam olayını yalnızca kişinin yaşamış olması gerekmektedir. Nitekim Aker' in (2012) tanımlamasına göre kişinin travmatik bir olayı bizzat yaşamasının yanı sıra değer verdiği birinin yaşamış olması ya da travmatik bir olaya şahitlik etmesi kişide travmaya sebep olabilmektedir.

İnsan yaşamı boyunca kendisini olumsuz etkileyen, üzen, çaresiz hissettiren birçok olay yaşamaktadır. Ancak bunların her biri 'travma' olarak ifade edilmemektedir. Yaşanan bir olayın travma olarak tanımlanabilmesi için bu durumunkişinin yaşamı için bir tehdit unsuru oluşturması ve bu durum ile baş etme konusundakişinin yetersiz hissetmesi gerekmektedir (Şar, 2017). Travmanın bir diğer özelliği ise belirsiz ve beklenmedik bir anda meydana gelmesidir (Özen, 2019). Bunun yanı sıra travmatik bir yaşam olayı karşısında her insanın verdiği tepki farklılık göstermektedir. Yaşanan olayın ardından bireylerde ruhsal ya da fiziksel rahatsızlık meydana gelmesi bireyin geçmişinde bir travmatik olayın var olup olmamasına, genetik etkenlere, aile özgeçmişine, olumsuzluklarla baş etme becerilerine göre belirleyici olmaktadır (Özen, 2019).

Genel bir tanım olarak travma, kişinin hem psikolojik hem de fiziksel sağlığının bozulmasına neden olan ayrıca kişinin duygu, düşünce ve davranış sisteminin işleyişine zarar veren olumsuz yaşam olaylarıdır (Bayraktar, 2012). Diğer

yandan insanın gelişim evrelerinin özelliklerine bakıldığında kendini en güçsüz, çaresiz ve muhtaç hissettiği dönem şüphesiz ki çocukluk dönemidir ve bu dönemde meydana gelen travmatik olaylar insanın yaşamında derin yaralar meydana getirmektedir (Şar vd., 2012). Bireylerin çocukluklarında ebeveynleri, kendisine bakım veren yakınları ya da yabancı yetişkinler tarafından uğradıkları fiziksel ya da ruhsal gelişimini olumsuz etkileyen her türlü tutum ve davranış çocukluk çağı travması olarak tanımlanır (Kepenekçi, 2001). Ancak çocukluk çağı travmaları ihmal ya da istismar sonucu oluşabileceği gibi doğal afet, hastalık, kaza, terör, göç, savaş gibi olaylar sonrasında da meydana gelebilmektedir. (Şar, 2018).

Travma türleri

Çocukluk çağı travmalarına (ÇÇT) neden olan istismar kavramı cinsel istismar, duygusal istismar, fiziksel istismar; ihmal kavramı ise duygusal ihmal ve fiziksel ihmal başlıkları altında incelenmektedir (Dünya Sağlık Örgütü, 2002). İhmal; çocuğun ebeveynleri ya da bakımından sorumlu olan kişiler tarafından besin ihtiyacının yeterince karşılanmaması, yaşam alanının ve giysilerinin hijyenine dikkat edilmemesi, tedavi ihtiyacının giderilmemesi, sosyalleşmesi için gerekli ortamın sağlanmaması, ilgisiz ve yalnız bırakılması anlamına gelmektedir (Aral ve Gürsoy, 2001). İstismar ise; yine çocuğun bakımından sorumlu olan kişilerin veya ebeveynlerinin çocuğa bedensel, sosyal ve psikolojik zarara uğramasına neden olacak davranışlarda bulunması olarak tanımlanmaktadır (Aral ve Gürsoy, 2001). Görüldüğü gibi ihmalde eylemsizlik, pasiflik söz konusu iken, istismarda kasıtlılık ve aktif olma söz konusudur. Henüz gelişim çağında olan çocuğu bedensel, zihinsel, psikolojik ve sosyal açıdan olumsuz etkileyen ihmal ve istismarın etkileri tüm yaşam boyu sürebilmektedir. Kendi yaşamına son verme teşebbüsü, kendini değersiz hissetme, takıntılı davranışlar sergileme, çevresindeki insanlara zarar verme gibi davranışlar bu ihmal ve istismarı yaşayan bireylerde görülebilen problemlerdendir (Güler vd., 2002).

Fiziksel istismar

Anlaşılması ve tanı konulması en basit ayrıca en sık rastlanan istismar fiziksel istismardır. Yapılan araştırmalar fiziksel istismarın en sık 0-6 yaş arası dönemde uygulandığını göstermektedir. Çünkü bu yaş dönemindeki çocuklar kendilerini ifade etmekte ve korumakta yetersizdirler, böylelikle fiziksel istismara maruz

kalmaktadırlar. Fiziksel istismar genellikle cezalandırma, disiplin uygulama ya da otorite kurma amacı ile uygulanmaktadır. Pelendecioğlu ve Bulut (2009) çocuğun ebeveynleri ya da ona bakım vermekten sorumlu olan kişi ya da kişiler tarafından dövülmesi, yakılması, tekmelenmesi, sarsılması, hırpalanması, yaralanması, zehirlenmesi, sert bir nesne ile vurulması şeklindeki şiddet içeren her türlü davranışı fiziksel istismar olarak tanımlamaktadırlar. Tanımlamadan da anlaşıldığı gibi el ile uygulanmasının yanı sıra herhangi bir cisim kullanılarak eylemde bulunulması da fiziksel istismar kapsamındadır. Cezalandırılma gerekçesiyle fiziksel istismara maruz kalan çocuklar kendini suçlama, utanç hissetme, zayıf benlik algısı gibi durumlarla karşı karşıya kalmaktadırlar (Briere, 1992). Turhan ve arkadaşları (2006) tarafından Türkiye genelinde yapılmış olan bir çalışmanın sonucuna göre fiziksel istismarın görülme oranı %24 olarak tespit edilmiştir. Ancak belirlenen bu oranlar bildirilen vakalar sonucunda tespit edilebilmiş olup, gizlenen, üstü örtülen vakalar ilave edildiğinde bu oranın artacağı belirtilmiştir.

Fiziksel şiddet çocuğun bedeninde hasar bırakmasının yanı sıra hem bilişsel, hem duygusal hem de davranışsal açıdan çocuğun zarar görmesine neden olmaktadır. Nitekim Hansen (1993) tarafından yapılan bir araştırmaya göre çocukluk döneminde fiziksel istismara uğrayan insanların diğer insanlara oranla daha fazla şiddete eğilimli oldukları görülmektedir.

Duygusal istismar

Kişinin bedeninde cinsel istismar ve fiziksel istismarda olduğu gibi gözle görülür belirtiler oluşturmaması nedeniyle tespit edilmesi zor olan duygusal istismar çok sık rastlanan bir istismar türüdür. Literatürde “psikolojik istismar” teriminin yerine de kullanılmaktadır (Leeb vd., 2008). Duygusal istismar kimi zaman tek başına görülürken kimi zaman ise fiziksel istismar ve cinsel istismar ile bir arada görülmektedir. Fiziksel ve cinsel istismar gibi duygusal istismarın bıraktığı izler de kalıcı olabilmektedir (Arıciöğlu, 2003). Duygusal istismar çocuğun ebeveyni ya da bakımından sorumlu olan kişi ya da kişiler tarafından aşağılanma, tehdit, küfür, bağırma gibi davranışlara maruz bırakılması ve kendisinden kapasitesinin üstünde beklentide bulunulması olarak tanımlanmaktadır (Tıraşçı ve Gören, 2007). Öztürk ve Uluşahin’e göre (2016) çocuğun eğitim almasını ve sosyalleşmesini engellemek, kendini değersiz ve yetersiz hissetmesine, sevilmeye layık olmadığı düşünmesine

neden olacak davranışlarda bulunmak, duygusal istismar kapsamındadır. Ayrıca çocuğu sürekli cezalandırmak, yaptığı her davranışı küçümsemek ve eleştirmek duygusal istismardır ve çocuğun benlik değerini sarsmaktadır (Topçu, 2009). Türkiye genelinde yapılmış olan bir araştırma sonucuna göre duygusal istismarın %78 oran ile istismar türleri arasında en sık görülen çocukluk çağı travması olduğu belirlenmiştir (Bahar vd., 2009; Örsel vd., 2011).

Duygusal istismar mağduru çocuklar insanların güvenilmez olduğunu düşünerek kendini yalnız ve değersiz hissetmekte ve zamanla içinde buldukları gergin ruh hali ile şiddet içeren davranışlar sergilemektedirler. Duygusal istismar uyku problemleri, çekingenlik, ebeveyne karşı soğukluk, alt ıslatma, akademik yetersizlik, dikkat dağınıklığı gibi sorunlara neden olabilmektedir (Demirkapı, 2014).

Cinsel istismar

18 yaşını tamamlamamış her insan çocuk olarak tanımlanmaktadır ve henüz ruhsal, fiziksel ve cinsel açıdan gelişimleri tamamlanmamıştır. Bu yaş dönemindeki bir çocuğa, kendisinden yaşça daha büyük birinin cinsel haz nedeniyle zor kullanarak veya ikna ederek cinsel temasta bulunması cinsel istismar olarak tanımlanmaktadır. Cinsel eylem kimi zaman iki çocuk arasında gerçekleşmektedir. Taraflardan her ikisinin de çocuk olması durumunda bu eylemin istismar olarak kabul edilebilmesi için çocuklar arasında en az dört yaş fark olması gerekmektedir (Dönmez, 2018).

Cinsel istismar tanımı sadece fiziksel temas içerme ile sınırlı değildir. Fiziksel temas içermeyen bazı eylemler de cinsel istismar kapsamındadır. Çamurdan (2006), fiziksel temas içermeyen cinsel istismarı; çocuğa içerisinde cinsellik barındıran söylemlerde bulunmak, kendi vücudunun özel bölgelerini göstermek suretiyle teşhircilikte bulunmak, çocuğu çıplak olduğu zamanlarda gizlice gözetleyerek röntgencilik yapmak, cinsel içerikli video ya da fotoğraf göstermek şeklindeki eylemler olarak tanımlamaktadır. Fiziksel temas içeren cinsel istismar eylemine örnek olarak; çocuğun bedenine cinsel doyum amacı ile dokunmak, kendisine dokunulması için zorlamak, cinsel birleşmede ya da oral ilişkide bulunmak şeklindeki davranışlar verilebilir (Finkelhor, 1994).

Alparslan (2014), cinsel istismarı uygulayan kişinin çocuk ile aynı aileden olmasını “ensest” olarak tanımlandığını belirtmiştir. Yapılan araştırmalar ensest

ilişkinin yüksek oranda olduğunu göstermektedir. Nitekim Dönmez ve arkadaşları (2014) tarafından cinsel istismara uğrayan çocuklarla ilgili yapılan bir araştırma sonucunda istismarcıların %57.7'sinin mağdurun tanıdığı, %7.42'sinin ise aile fertlerinden biri olduğu tespit edilmiştir.

Yıllar boyu varlığını sürdüren ve güncelliğini koruyan çocuk istismarı, istismarcının aile fertlerinden biri ya da çocuğun bir yakını olması nedeniyle teşhisi zor bir istismar türü olmaktadır (Ovayolu vd., 2007). İstismara uğrayan birçok çocuk istismarcıdan korkması, çevresi tarafından suçlanacağı endişesi, yaşananlardan ötürü kendini suçlu hissetmesi, çaresiz hissetmesi ve çekinmesi nedeniyle bu durumu paylaşmaktan kaçınmaktadır.

Cinsel istismar mağduru olan çocuklar hem bedensel hem de ruhsal olarak örselenirler ve bu durumla başa çıkmada zorluk yaşarlar. Çocukluk döneminde yaşanan bu travmatik olay kişinin yetişkinlik döneminde de birçok sorun yaşamasına neden olabilmektedir. Tyler (2002) cinsel istismara uğrayan çocukların ilerleyen dönemlerde uyuşturucu bağımlılığı, kendi yaşamına son verme, toplum refahını tehdit eden gruplara üye olma, kaygı bozukluğu, risk içeren cinsel birliktelikler yaşamak, evden kaçmak gibi problemleri davranışların oluşabileceğini tespit etmiştir. Çocuk yaşta gebelikler, psikonevrotik bozukluklar, yeme bozuklukları, mide-bağırsak bozuklukları, baş ağrıları, uyku problemleri, korkulu rüyalar görme, cinsel problemler ve bulaşıcı hastalıklar cinsel istismar sonrası görülebilecek problemler olarak belirtilmektedir (Kaleağası ark., 2009).

Fiziksel ihmal

Gelişim döneminde olan çocukların ebeveynleri ya da bakımından sorumlu yetişkinler tarafından sağlıklı gıdalar ile yeterli düzeyde beslenmesi, hastalandıklarında gerekli medikal desteğin sağlanması, temiz giysiler giydirilmesi, sağlığı tehlikeye atacak kazalara karşı korunması, güvenli aile ortamının sağlanması birer ihtiyaç olmalarının yanı sıra fiziksel gelişimleri açısından da son derece önemlidir. Bu hususlara gerekli özenin gösterilmemesi fiziksel ihmal olarak tanımlanır. Kourt (2011), fiziksel ihmal; çocuk için gerekli olan barınma, yiyecek, giyecek, hijyen, sağlık gibi ihtiyaçların zamanında ve yeterince karşılanmaması ayrıca çocuğun sahiplenilmemesi, bırakılıp gidilmesi ya da çocuğun evden ayrılmaya zorlanması olarak tanımlamaktadır. Fiziksel ihmal tanımı henüz anne karnındaki bebeği de kapsamaktadır. Hamile bir annenin karnındaki bebeği için

gerekli gıda takviyesinde bulunmaması, alkol, sigara ya da madde kullanıyor olması da fiziksel ihmâl olarak tanımlanabilir (Şenkal, 2013).

Özellikle gelişim döneminde yeterince beslenme çocukların fiziksel gelişimini önemli oranda etkilemektedir. Fiziksel ihmale uğrayan çocukların boylarının akranlarına oranla daha kısa olduğu, kilolarının ise yeterince beslenememekten kaynaklı olarak daha az ya da sağlıksız gıdalarla beslenmeden kaynaklı olarak bariz bir şekilde daha fazla olduğu görülmektedir (Demirkapı, 2014; Bedir, 2018). Fiziksel ihmâl mağduru çocuklarda gözle görülür diğer bir husus ise giyim kuşamlarıdır. Bu çocukların giysilerinin yaşlarına uygun ebatta ve mevsimsel olmadığı, deforme ve eski oldukları görülmektedir (Güner, Güner ve Şahan, 2010). Fakat bazı aileler ekonomik imkansızlıklar nedeniyle çocuklarının gıda, giyim gibi elzem ihtiyaçları karşılama konusunda sorun yaşamaktadırlar. Font ve Berger (2015) çocuk için gerekli ihtiyaçların ekonomik imkansızlıktan dolayı karşılanamaması durumunu yoksulluk olarak açıklamaktadırlar.

Fiziksel ihmale maruz kalan çocukların sosyal ilişkilerinde problem yaşadıkları, çevreleri ile kurdukları ilişkilerin yoğun bir şekilde öfke, çatışma ve istismar içerdiği gözlemlenmektedir (Kaplan vd., 1999). Anksiyete bozuklukları, kişilik bozuklukları, madde bağımlılığı, dikkat dağınıklığı, çeşitli patolojik sorunlar bu çocuklarda görülebilen diğer problemler arasında yer almaktadır (Tackett, 2002).

Duygusal ihmâl

Her çocuğun beslenme, giyinme, sağlık gibi fiziksel ihtiyaçlarının yanı sıra ebeveyni tarafından sevilme, korunma, ilgi ve şefkat görme gibi duygusal ihtiyaçları da vardır. Sağlıklı bir gelişim için son derece önemli olan bu ihtiyaçların zamanında ve yeterince karşılanmaması duygusal ihmâl olarak tanımlanmaktadır. Bahar ve arkadaşları (2009) duygusal ihmali, çocuğun ebeveynleri ya da bakımından sorumlu olan kişilerin şefkat, ilgi, sevgi ihtiyaçlarını karşılıksız bırakmaları şeklinde ifade etmektedirler. Ayrıca çocukların sosyalleşebilmeleri için ebeveynlerinin rehberliğine ihtiyaçları vardır. Çocuklara bireysel gelişimleri için yardımcı olmamak, yaşadıkları toplumun sosyal normları konusunda onları bilgilendirmemek duygusal ihmâl kapsamında yer almaktadır (Polat, 2007). Çocuğun istenmeyen gebelik sonrası dünyaya gelmiş olması, ebeveynlerin bedensel ya da ruhsal problemlerinin olması, eşler arasında yaşanan sorunlar ebeveynlerin bu ihtiyaçları karşılayamama nedenleri arasındadır. Diğer yandan bazı kültürlerde ebeveynlerin çocuklarına yakınlık

göstermemeleri çocuk yetiştirme stili olarak karşımıza çıkmaktadır. Otorite kurmak amacı ile ebeveynlerin çocuklarına şefkat göstermemeleri, ilgisiz ve soğuk davranmaları duygusal ihmale neden olmaktadır (Güler vd., 2002).

Duygusal ihmal mağduru çocukların göremedikleri sevgi, ilgi ve şefkat nedeniyle kendilerini önemsiz, sevilmeye layık olmayan biri gibi hissettikleri bilinmektedir (Glaser, 2002). Çocukluk çağı travmalarının sıklığı konusunda yapılan çalışmalarda duygusal ihmalin çok sık yaşanmasına rağmen ifade edilmeyip saklanan ve bu sebeple üzerinde en az çalışma yapılan travma türü olarak bilinmektedir (Wright, Crawford ve Del Castillo, 2009). İhmal ve istismar mağduru bireylerle yapılan bir çalışmada çocukluk çağında duygusal ihmal deneyimi olanların %81.6 oranında tespit edilmiş olması duygusal ihmal oranlarının oldukça fazla olduğunu göstermektedir (Örsel vd., 2011).

Ruminasyon

Ruminasyon Kavramı

Ruminasyon kavramı 1960 yılında ilk olarak obsesif-kompulsif bozukluğu (OKB) inceleyen Ingram tarafından, obsesif-kompulsif bozuktan ayrı olarak kompulsiyonsuz düşünce düzeyinde bir patolojiyi belirtmek için kullanılmıştır. 1970'lerde travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) üzerine yapılan araştırmalarda, araştırmacılar kompulsif/müdahaleci ruminasyonu "istemsiz olarak ortaya çıkan, devam eden eylemi engelleyen, kontrol edilmesi zor, bastırmak için çok çaba gerektiren tekrarlayan düşünceler" olarak tanımladılar.) terimini kullanır (Clark ve Rhyno, 2005). Aynı zamanda depresyon üzerine çalışan Rippere (1977), ruminasyonu "tipik olarak olumsuz duygulara tepki şeklinde meydana gelen depresif ve tekrarlayıcı düşünceler" olarak tanımlamıştır.

Ruminasyon 1990'lı yıllara kadar çoğunlukla anksiyete ve OKB ile ilişkilendirilerek kullanılmış olup, 1991 yılında Nolen-Hoeksema tarafından geliştirilen The Response Styles Theory of Depression (Depresyonun Tepki Stilleri Kuramı) çerçevesinde yeniden ele alınmıştır (Karatepe, 2010). Bu çalışma ile ruminasyon; üzüntü veya depresyona eşlik eden edilgen ve tekrarlayıcı bir düşünme biçimi olarak kavramsallaştırmıştır (Nelson-Hoeksema, 1991).

Depresyon Tepki Stilleri Teorisine göre ruminasyon, insanların kendi olumsuz duygusal durumlarına odaklanması ve depresyonlarına eşlik eden yaşam

olayları hakkında düşüncelerdir. Ruminatif düşünce biçimine sahip bireyler genellikle sorunlarının çözümü için harekete geçmek yerine sorunun durumunu tekrar tekrar ve pasif bir şekilde düşünme eğilimindedirler. (Nolen Hoeksema, 1998).

Ruminasyon, duygu düzenleme stratejilerinden biri olan yeniden değerlendirmeye benzer. Çünkü her iki durum da problem hakkında farklı bir şekilde düşünmeyi içerir. Yeniden değerlendirme stratejisi olan bir kişi; Bir problem durumunda alternatif bir bakış açısı yaratmaya çalışan ruminasyona sahip bir kişi, aynı durumda etkin bir şekilde işlev görememektedir (Nolen-Hoeksema ve Jackson, 2001).

Ruminasyon Kuramsal Temeli

Tepki Stilleri Kuramı

Ruminasyon kavramıyla ilgili literatürde sıklıkla vurgu yapılan kuram NolenHoeksema'nın oluşturduğu 'Tepki Biçimleri Kuramı'dır. Nolen-Hoeksama (2000), ruminasyon kavramını bireylerin depresif durumlarına ilişkin pasif bir şekilde, tahmini neden ve sonuçları üzerine ısrarcı ve tekrarlayan şekilde düşünmesi olarak açıklamaktadır. Dolayısıyla ruminasyon, depresif duyguya yönelik uyum bozan bir tepki olarak görülmekte ve depresyon belirtilerinin belirginleşmesine, süresinin uzamasına neden olmaktadır (Nolen-Hoeksama ve Morrow, 1991). Bu durum genellikle bir kısır döngü şeklinde tekrarlanmaktadır.

Nolen-Hoeksama (2004)'a göre ruminasyon üç kritik özellik taşımaktadır.

1. Olumsuzluklara dikkat verildiği için tekrarlayıcı bir döngü içermektedir.
2. Olumsuz anıların yer aldığı belleği aktifleştirerek; bireyin, bu anılarla meşgul olmasına sebep olur.
3. Sağlıklı baş etme davranışlarının ortaya çıkmasını engeller.

Dolayısıyla; bireyin, sorun çözmeye yönelik davranışlarını kısıtlar. Sürekli ruminatif düşünme süreçlerinde olma sosyal destek kaybına neden olmakta ve depresif duygudurum sürecinin devam etmesine neden olmaktadır (Nolen-Hoeksema vd., 1993).

Üzüntü Hakkında Ruminasyon Kuramı

Üzüntüyle ilişkisi ruminasyonu kuramına göre ruminasyon, bireyin anlık üzüntü ve kaygısı sonucunda ortaya çıkan tekrarlayıcı düşünceler olarak tanımlanmaktadır (Conway vd., 2000). Bu düşünceler, olumsuz duyguların içeriğiyle

ilgili uygun olmayan ve devam etmeleri halinde sosyal olarak paylaşılamayan düşüncelerdir (Conway vd., 2000; Neziroğlu, 2010).

Strese Tepki Olarak Ruminasyon Kuramı

Alloy vd., (2020) “Strese tepki olarak ruminasyon (stress reactive rumination)” kuramını ortaya atmışlardır. Bu modele göre ruminasyon; “Bireyin, stresli olay veya durum sonrası olumsuz çıkarımda bulunarak; bu düşünceleri sıklıkla zihninde tekrarlaması olarak tanımlanmaktadır (Alloy vd., 2000). Bir başka deyişle Nolen- Hoeksema (1993) ‘Tepki Biçimleri Teorisi’nde ruminasyon depresif duygu durumu sonucu ortaya çıkarken; ruminasyonun depresyondan daha önce ortaya çıktığını ve ruminasyonlar sonucunda depresyonun tetiklenebileceğini ifade etmişlerdir (Eker, 2016).

Hedefe İlerleme Kuramı

Martin ve Tesser (1996) ruminasyonu, hedef açısından ele alarak buna ‘Hedefe Yönelik İlerleme Teorisi’ adını vermişlerdir. Bu kurama göre, bireyler hedeflerine giden süreçte ilerleme gösteremezlerse ruminasyon ortaya çıkmaktadır. Kurama göre ruminasyon, hem hedefe ulaşmada karşılaşılan başarısızlıklarla hem de birey için uygun düzeyde hedefe ilerleme sağlanamadığında tetiklenir. Bu nedenle bireylerin hedefe ilerleme doğrultusunda başarısızlıklar ile karşılaşsa da hedeften sapmadan ilerleyebilme ve ara verme becerisine sahip olmaları gerekir. Hedefe ulaşamayan bireyler hedefle ilgili bilgileri gözden geçirir ve düzenler. Alternatif yollar arayarak hedef yeniden sorgulanır. Bu süreç uzun sürdüğünde ruminasyon oluşumuna neden olabilir. Ancak alternatif çözüm yolları sağlayabileceği için süreci kolaylaştırabilir (Bowden ve Beeman, 1998). Burada sağlıklı bir sürecin ilerleyip ilerlemeyeceği hedefin açık, anlaşılır ve sınırlarının net olmasına bağlıdır. Bireyin hedefi için çabaları ne zaman sonuç verirse, ancak o zaman ruminasyon duracaktır (Martin, Shrira ve Startup, 2008).

Suç

Suç Kavramı

İnsanlığın tarihi kadar eski olan “suç” terimi her toplumda, kültürde, geçmişten bugüne değişik tanımlamalara sahip olmuş ve anlamlar değiştirmiştir. Suç kavramı, toplumsal düzenin sürekliliği bakımından korunması gereken değerlerin ve bu değerlerin muhafaza edilmesine ilişkin kuralların bilerek ya da bilmeyerek ihlal

edilmesine neden olan eylemleri kapsar. Benzer bir şekilde Durkheim (Demirbaş, 2016) da 1985'te suçu kolektif duygulara veya düşüncelere aykırı eylemler olarak tanımlamıştır. Suç, toplum için zararlı ya da tehlikeli görüldüğü için yasaklanan, yaptırım konusu olan ve karşılığında cezalandırılan davranışları içerir (Uyar, 2009). Basit bir ifadeyle suç, başkalarına zarar verme, özgürlüklerini kısıtlama ve toplumsal düzenin işleyişini bozma eylemlerini içerir.

Toplumca uygun kabul edilen davranışlardan sapma durumu her kültürdeki her yaştan bireyler için mümkündür. Suçun faili bir birey olmasına rağmen aslında suç sosyal bir olaydır (Göver ve Şenol, 2017). Çünkü suçun sonucu, suç işleyenleri ve toplumu etkiler. Suç kavramının olumsuz bir olay olarak tanımlanarak bir yaptırıma söz konusu olması, insanların toplum içinde kurallara göre yaşamalarını sağlamaktadır (Ata, 2018).

Durkheim, suçun her toplumda farklı şekilde işlenebileceğini, insanlar ve kurallar olduğu sürece ona karşı çıkanların da olacağını, suçsuz toplum olamayacağını vurgulamıştır (Arısoy, 2009). Suça yasal yaklaşımın ötesinde sosyolojik bir bakış açısı getiren ilk kişilerden biri olan Reckless, suçu “modern devlet ceza hukuku veya sosyal grup kuralları tarafından tanınan davranış normlarının ihlali” şeklinde tanımlamaktadır (Göver ve Şenol, 2017). Sosyolojik olarak, sosyal kuralların ihlalden kaynaklanan suçların cezalandırılması veya yasaklanması sürecinde failin kişiliği dikkate alınır. Sanığın kişilik özellikleri ve suçun sebepleri araştırılmalıdır (Güdek ve Erdoğan, 2016).

Suç kavramı TCK'ya göre, “hukuka aykırı başka bir davranışla”, “hukuka aykırı olarak”, “hukuka aykırı diğer eylemlerle”, “hukuka aykırı yollarla” açıklanmaktadır. Yani hukuki düzeyde suç kavramı, kanunla cezalandırılan veya toplum tarafından kınanıp, dışında bırakılan fiillerin toplamı olarak tanımlanabilir. Hukukun konu edindiği aynı zamanda sosyolojik ve kültürel boyutları olan suç, çeşitli sebeplerin bir sonucu olarak ortaya çıkan anti-sosyal davranışlar şeklinde düşünülebilir (Kunt, 2003). Dinç'e (2013) göre de suç, yasa koyucu tarafından seçilen bir sapmadır ve cezai yaptırımların uygulanmasını zorunlu kılar.

Suç kavramının, karmaşık yapısı ve hem toplumsal hem bireysel boyutları düşünüldüğünde birçok farklı alanın inceleme alanına girdiği ve gireceği açıktır. Çünkü insanlığın varlığıyla başlayan suç, insan nesli tükenene dek devam edecektir.

Buna göre suç kavramı kanun ihlali sebebiyle hukuki, suç olan davranışların belirlenmesi sebebiyle kriminolojik, toplumun düzenindeki işleyişi bozmasından dolayı sosyolojik, bireylerin suç teşkil eden edimi gerçekleştirmesi bakımından psikolojik, sebep ve sonuçları dolayısıyla ekonomik, dini kurallara ters düştüğünden dini, etik kurallarla çelişmesi açısından ahlaki bir olgudur (Arısoy, 2009).

Suç İçin Risk ve Koruyucu Faktörler

Bireysel risk faktörleri

Cinsiyet faktörleri açısından bakıldığında, erkeklerin suç işleme olasılığı daha yüksektir. Kadınlar arasındaki suç oranları son yıllarda artmasına rağmen, erkeklerin suç işleme olasılığı çok daha yüksektir. Alkol ve uyuşturucu kullanımı genellikle suç teşkil eden davranışlarla bağlantılıdır. Birçok failin suç işlerken alkol ya da uyuşturucu etkisinde olduğu tespit edilmiştir. Ergenlik dönemlerinde düzenli olarak alkol veya uyuşturucu kullanma, yetişkinliğe eriştiklerinde mahkumiyet oranını yükseltmektedir. DEHB veya DEHB de bireysel bir risk faktörüdür. Beslenme ve şiddet içeren davranışlar arasında da bir bağlantı vardır (Farrington vd., 2012; CS&CPC Statement, 1996). Suçla ilgili faktörler arasında yaş çok önemlidir. Suç eğilimi yaşla birlikte azalır. Suça katılım, erken yetişkinlikte zirveye çıkma ve ardından yetişkinlikte düşme eğilimindedir. (Ortaç, 2007).

Antisosyal tutumlara, antisosyal kişilik kalıplarına ve travmatik deneyimlere (boşanma/ayrılma; yakın bir aile üyesinin ölümü; aile içi şiddet tanığı/mağduru; ihmal; cinsel/fiziksel/duygusal istismar) sahip olmak, aile içi şiddet suçu işlemek için risk faktörleridir. Fiziksel istismara maruz kalan çocukların şiddetli erişkinler olma şansını beş kat daha artırmaktadır. Cinsel istismara maruz kalmış çocukların yetişkinliklerinde cinsel şiddete başvurma olasılıkları sekiz kat daha yüksektir. (Department of Communities and Justice, 2020; CS&CPC Statement, 1996). Zeka düşüklüğü (IQ) ve düşük akademik performansta suç işleme şansını artırmaktadır. Düşük IQ seviyesi, akademik başarısızlık için aracı bir faktör olan suça yol açmaktadır. Lise başarısı genellikle koruyucu ve teşvik edici bir faktör olarak tanımlanmaktadır (Farrington vd., 2012).

Bir bireyin medeni durumu da suçla bağlantılıydı. Bekarların evlilere göre daha yüksek oranda suç işlediği tespit edilmiştir. Bunun sebebi, ailesi olan kişilerin aileden sosyal destek alması ve sorumluluk alan kişilerin kendilerini psikolojik ve fiziksel olarak eksik ve duygusal olarak hassas hissetmeleridir. Ancak bu durumun

yaş açısından da incelenmesi gerekmektedir. 25 yaş altı evli faillerin bekar faillere göre daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Bunun nedeni, çiftlerin evlilik sorumluluklarını gerçekleştirmeden evlenmeleridir. 25 ile 60 yaşları arasında, bekarların suç oranı daha yüksektir. 60 yaşından sonra iki grup arasında fark yoktu. Duruma toplumsal cinsiyet perspektifinden bakıldığında daha farklı bir tablo ortaya çıkmaktadır, evli kadınların bekar kadınlara oranla suç işleme olasılıklarının daha yüksek olduğu görülmektedir (Ortaç, 2007).

Ailesel risk faktörleri

Yetersiz ebeveynler, çatışma yaratan, suçlu bireyler, iletişim güçlükleri, saygısız ve sorumlu bireyler, çocukların ihmal ve istismarı, aile içi şiddet bireylerin suça yönelmesi için risk faktörleridir. Etkisiz ebeveynlik, ergenleri suç faaliyetlerine karışan akranları ile sosyalleşmeye teşvik eder (CS ve CPC Statement, 1996).

Birçok çeşitli ebeveynlik yöntemleri suça işaret eder. Ebeveynliğin en önemli yönleri şunlardır: çocuğun gözetimi veya gözetimi, ebeveyn disiplini veya uygun pekiştirme, çocukla duygusal ilişkinin ısınması ve soğuması ve çocuk ile ebeveyn arasındaki işbirliği. Çocuklarına karşı soğuk ve itici olan ebeveynler, ihmalkar çocuk sahibi olma riskini taşımaktadır. Tutarsız ya da düzensiz disiplin uygulanması da suçluluk duygusuna işaret eder. Ebeveynler, çocuklarının antisosyal davranışlarına tutarlı bir şekilde tepki vermezlerse ve ebeveynlerin kendileri antisosyal davranışlar sergilerse, çocuğun yaramazlık yapmaya eğilimli olacağına işaret edilmiştir. Erken çocuk doğurma veya ergenlik çağındaki hamilelik, çocuklar için düşük okula devam, madde kötüye kullanımı erken cinsel ilişki ve antisosyal okul davranışı dahil olmak üzere birçok olumsuz sonuca sahiptir. Bununla birlikte, anne yaşı, baba yaşıyla yüksek oranda ilişkilidir ve genç bir babaya sahip olmak, genç bir suçlu anneye sahip olmak kadar önemli olabilir. Ebeveynler arası şiddet ve ebeveyn çatışması, ergenlerde antisosyal davranışları yordamaktadır. Çok sayıda çalışma, yıkılmış veya yıkılmış evlerin suçu öngördüğünü göstermiştir (Farrington vd., 2012). Bir ebeveynle yaşamamak veya ebeveynlerden birini veya her ikisini de aynı anda kaybetmek suç için risk faktörleridir (Department of Community and Justice, 2020).

Sosyal/çevresel risk faktörleri

Yetersiz finansal kaynaklar, yoksulluk, eğitime erişim eksikliği, istihdam olanaklarının eksikliği, ev sahibi olamama, gelir eşitsizliği, aileler için yetersiz destek, sosyal liderlik eksikliği, çocuğa ve kişisel refaha düşük önem, aşırı maruz

kalma, bir eğlence aracı olarak televizyon ve suç için bir risk faktörü şeklinde kabul edilir (CS&CPC Beyanı, 1996). Antisosyal bir akran grubuna sahip olunması ve aynı zamanda suçlu akranlar ile suç işlenmesi önemli risk faktörlerinden biridir (Department of Community and Justice, 2020). Aile gelirinin düşük olması ve barınmanın yetersiz olması çoğunlukla zayıf anne- baba kontrolüne, evlilik uyumsuzluğuna, yetersiz beslenmeye, tutarsız bakıma, kronik sağlık sorunlarına, zayıf akademik performansa ve psikolojik engellere yol açar. Kötü yaşam koşulları hamileliği özellikle stresli hale getirebilir. Bu tür stresin, çocuklar üzerinde kötü sağlık, gelişimsel gecikmeler, davranış bozuklukları ve nörolojik problemler ile güçlü bir şekilde bağlantılı olduğu gösterilmiştir.

Yoksulluk ile suç arasında doğrudan bir nedensellik bağı bulunmamakla birlikte, yoksulluğun yarattığı koşullar birleşerek ceza adaleti sisteminde aşırı temsil edilen "yüksek" risk grupları oluşturur. Çok sayıda çalışma, gözaltı merkezlerinde yatan birçok sayıda yetişkinin ve gencin iş sahibi olmadığını göstermiştir. Gençler arasında kalıcı olarak işsiz olma, genellikle umutsuzluk duyguları yaratmaktadır ve alkol ve madde kötüye kullanımı, hırsızlık, çocuk şiddeti ve aile içi şiddet gibi öfke belirtilerine yol açabilir. Aynı şekilde, hapisten sonra serbest kalan iş sahibi olmayan erkeklerin tekrardan suç işleme şansı daha yüksektir. Akademik başarısızlık ve güvencesiz iş durumları, bireylerin suça karışma konusundaki ısrarlarını etkileyebilir (CS&CPC Beyanı, 1996).

Koruyucu faktörler

Çocuk suçluluğu olasılığını azaltabilecek birçok koruyucu faktör vardır. Bu koruyucu faktörler güçlü olduğunda, birden fazla teşhiri yöneterek ve riskin etkilerini nötralize ederek suç davranışının devam etme olasılığını azaltmada etkin olabilirler. Kişiler benzer olan risk faktörlerine sahip olabilir, ancak koruyucu faktörlerin varlığı ya da yokluğu nedeniyle tekrar suç işleme konusunda farklılık gösterebilir. Koruyucu faktörler, mevcut risk faktörlerinin etkisini azaltan geliştirilecek güçlü yönleri temsil eder. Koruyucu faktörler arasında kişisel karakter ve yetenekler, aile ortamı ve ilişkilerdeki veya dış destek sistemlerindeki güçlü yönler yer alır. Suç riskini ve anti-sosyal davranışları azaltmak için belirlenmiş olan koruyucu faktörler aşağıdaki gibidir (Department of Communities and Justice, 2020):

- ilgili, destekleyici bir ebeveyn ya da bakıcı,
- empati gibi toplum yanlısı davranışlar,

- iyi bilişsel performansa sahip olmak,
- problem çözme ve sosyal becerilere sahip olma,
- Topluluk etkinlikleri ile etkileşime geçme.

Utanç Duygusu

Maslow'a (1943) göre insan sosyal bir varlıktır. Fiziksel ve güvenlik ihtiyaçları karşılandığında kişinin kendi kendini gerçekleştirebilmesi için bir sonraki ihtiyaç olan sosyal ihtiyaçların karşılanması gereklidir. Sosyal ihtiyaçlara bakıldığında bir topluluğa, bir gruba ya da bir kişiye olan aidiyet göze çarpmaktadır. Tüm bu ihtiyaçlar sağlandığında ise saygı basamağı gelmektedir. Her birey hem benlik saygısı hem de diğer insanlardan saygı görme arzusu içerisindedir. Karşılanmadığı noktada, kişi bir sonraki basamağa ilerleyemez. Bu basamakta kalma nedenlerinden biri de utanç duygusu olabilmektedir. Utanç duygusu en geniş biçimiyle benlik saygısında düşme, kendini kusurlu görme ve eksikliklerin acı verici farkındalığı olarak tanımlanabilir (Dolezal, 2017).

Utanç; öfke, korku, mutluluk, üzüntü, şaşırma ve iğrenme gibi temel duygulara benzer özellikler göstermesine rağmen temel duygular içerisinde değil sosyal duygular içerisinde yer almaktadır. Temel duyguların evrensel, otomatik, hızlı, ayırt edici olması gibi bazı özellikleri utanç için de geçerli olsa da yine bu gruptan sıyrılmış sosyal duygular içerisinde yer almaktadır (Ekman ve Cordaro, 2011). Bunun en temel açıklaması, bireyin utanç duygusunu deneyimleyebilmesi için benlik bilincinin gelişmiş olması gerekli olduğudur. Buradan yola çıkarak utanç duygusunun benlik kavramı ile yakından ilgisi vardır. Benlik bilincinin ise yaklaşık iki yaş civarında geliştiği belirlenmiştir. Bu noktada doğuştan gelen bir duygu olmadığı, sonradan geliştiği için temel duygular içerisinde yer almamaktadır (Lewis vd., 1989).

Utanç duygusunda kişinin kendi benliğinin farkında olması ve kendini değerlendirmesi gerekliliği olduğu gibi diğerlerinin varlığı da önem taşımaktadır (Tangney ve Dearing, 2003). Bu noktada, utanç duygusunun sosyal etkileşimle de ortaya çıktığı söylenilebilmektedir. Bireyler diğer kişilerin bakış açıları ve eğilimlerine göre utanç duygusunu hissedebilmektedir. Buradan yola çıkarak, bireylerin farklı toplum ve kültürlerde yaşamaları utanç duygusunun farklı yoğunlukta hissedilebilmesine neden olabilmektedir (Yang vd., 2010). Toplumların

belirlediği yapılması ve yapılmaması gerekenlere göre kişiler davranışlarını, düşüncelerini ve duygularını belirleyebilmektedir. Utanç da bu duygulardan birisidir. Bireyin toplumun bakış açısına göre yapılmaması gereken bir şey yaptığı zaman başkaları tarafından hoş görülmeceğine, dışlanacağına ve olumsuz sonuçlanacağına dair inancından dolayı birey utanç hissedebilmektedir. Bu sebeple de utanç ahlaki duygular arasında da yer almaktadır (Sheikh ve Janoff-Bulman, 2010).

Utanç duygusunun kişinin benlik kavramı ile yakından ilişkili ve sosyal etkileşimin utancı hissetmede önemli bir etken olduğu görüşü yeni değildir. Hatta oldukça geçmişe dayanmaktadır. Darwin (1890) hayvan ve insan duygularının evrenselliğini ele aldığı kitabında utancı, bireyin dikkatini kendine ve diğerlerinin kendi ile ilgili ne düşündüğüne yönlendirmesi sonucu ortaya çıkan bir duygu olarak vurgulamıştır. Kişi utanç duygusunu deneyimlediğinde solunumunun bozulduğu, yüzünün kızardığı ve kalp atışının hızlandığı gibi birtakım fiziksel belirtiler gösterdiği ve bu belirtileri diğerlerinden gizlemeye çalıştığını öne sürmüştür. Ayrıca utancın bu özelliklerinin kültürden kültüre göre farklılık göstermediği ve evrensel bir boyutunun olduğunu da savunmuştur (Söylemez vd., 2018).

Utancı temel duygulardan ayıran bir diğer özellik, temel duyguların hayatta kalma becerisi ve fiziksel iyi oluş sağladığıdır (Izard, 1991). Örneğin, temel duygulardan biri olan korku tehlikeli bir durum karşısında kişinin bulunduğu ortamdaki uzaklaşmasına ve böylelikle hayatta kalmasına olanak sağlayabilmektedir. Fakat, utanç duygusunun bireyin hayatta kalma ve fiziksel açıdan iyi oluş becerilerinin gelişmesi gibi işlevlerinin olmadığı vurgulanmıştır (Tracy ve Robins, 2004). Utanç duygusu fiziksel olarak hayatta kalma durumundan daha çok sosyal açıdan hayatta kalma ve sosyal bağların değerlendirilmesi gibi özellikler ile ilişkilendirilmiştir. Bir diğer ifadeyle, utanç, toplumsal duruş ve toplumsal statü algılarıyla ilgili duyusal bir durum olarak görülebilir. Bu nedenle, sosyal statüdeki olumsuz değişikliklere eşlik eden duygusal sonuçların bir parçasıdır ve sosyal duruş kayıplarıyla ilgili, aşağılanan veya azalan zengin bir etki ve deneyim grubuna aittir. Bu deneyimler rezil, değer kaybetmiş, indirgenmiş, onursuz, aşağılanmış, itibarsızlaştırılmış, aşağılanmış, alay edilmiş, kaçınılmış, dışlanmış ve küçümsenmiş hissetmek olarak sıralanabilmektedir (Gilbert, 1997).

Utanç hakkında bir diğer değerlendirme de utancın kişinin kendi ile ilgili olan

durumlarda diğer insanların kendileri ile ilgili düşüncelerine daha çok öncelik vererek düşüncelerini göz ardı etmesi olarak belirtilmiştir (Velleman, 2001). Bir diğer deyişle, kişi kendisini başka bir kişinin algısının ve anlayışının nesnesi olarak görür. Çoğu durumda kalabalık içerisinde deneyimlenen bir durum olarak düşünülse de utanç, içsel bir değerlendirme mekanizmasından kaynaklandığı için büyük ölçüde kişi yalnızken ortaya çıkabilmektedir. Bu sebeple, utanç kişinin kendini değersizleştirme durumu olarak tanımlanabilir (Dolezal, 2017).

Utanç duygusunu, kadınların erkeklere kıyasla daha yoğun deneyimlediği görülmektedir. Kadınların erkeklere kıyasla hataya karşı daha duyarlı olduğu ve diğer insanlarla kurdukları iletişimlerde bu duyarlılık seviyesinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun kaynağına bakıldığında, ebeveyn tutumlarının etkili olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin kız ve erkek çocuklarına yönelik farklı çocuk yetiştirme tutumlarının hataya karşı duyarlılık seviyelerinin değişmesinde ve cinsiyetler arası utanç duygusunun farklı oranlarda deneyimlenmesine neden olduğu tespit edilmiştir (Akbağ ve İmamoğlu, 2010).

Scheff (2003), utancı günlük yaşamın ana duygusu ve çok önemli bir parçası olarak tanımlamıştır. Fakat modern toplumlarda gizlenen ve tabu haline getirilebilen bir duygu olarak görüldüğü ifade edilmiştir. Hatta çok katı olduğu ve utanç hiç yokmuş gibi davranıldığı belirtilmiştir. Bunun nedeni olarak da bireylerin utanç duygusundan da utandıklarını ve diğer insanlar tarafından suçlanacaklarını düşündükleri için tabu haline getirdikleri belirtilmiştir. Hatta Avrupa ülkelerinde utancın etkisini kırmak adına utancı durumsal boyutta ifade edebilecek terimler kullanılmıştır. Örneğin, Almanya 'schande' (ayıplanacak utanç) ve 'scham' (gündelik ayıp) olarak utanca durumsal bir boyut kazandırırken Fransa da 'honte' ve 'pudeur' olarak Almanya ile aynı anlamlarda utanca farklı boyutlar kazandırmışlardır. Diğer taraftan geleneksel toplumlarda, kişinin kendini toplum içerisinde daha fazla kontrol etme ihtiyacı hissetmesinden dolayı utanç önemli bir kavram haline gelmiştir.

İlgili Araştırmalar

Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantılar ile İlgili Araştırmalar

Genel popülasyonda yürütülen çalışmada çocukluk çağı travmatik yaşantıların, erkeklere oranla kadınlarda daha fazla görüldüğü belirlenmiştir (Bendixen et al., 1994). Yapılan diğer çalışmalarda da bu görüş desteklenmiştir

(Molnar et al., 2001; Briere and Elliott, 2003). Çocukluk çağı travmatik yaşantıları, bireylerin yetişkinlikte depresyon yaşamasına sebep olabileceği ve psikopatolojik rahatsızlıklara karşı kırılgan olmaya sebep olabileceği belirtilmektedir (Young et al., 1997).

Yapılan bir başka araştırmada çocukluk çağı travması yaşayan bireylerin, çocukluk çağı travması olmayanlara göre kendisine zarar verme eğiliminin daha yüksek olduğu, daha yüksek düzeyde dissosiyatif belirtiler gösterildiği ve intihar girişimlerinin olduğu saptanmıştır (Zoroğlu ve ark., 2001). İhmal ve istismar yaşantısı, yetişkinlik döneminde bireylerin psikolojik problem yaşama riskini artırmaktadır. Bu kişilerde kişilik bozuklukları, intihar eğilimi, alkol ve madde kullanımı, dissosiyatif belirtiler, depresyon ve antisosyal davranışlar geliştirme riski bulunmaktadır. Bu olumsuzluklara ek olarak ilişkilerinde çekingen, korkak ve çekimser davranışlarda görülebilmektedir (Zoroğlu ve ark., 2001).

İstismara uğrayan çocukların geleceğine yönelik beklentilerinin düştüğü ve olumsuz benlik kavramı geliştirdikleri bildirilmektedir (Oates, 1999). Bifulco ve arkadaşları (2002) gerçekleştirdikleri araştırmasında annelerin psikolojik sorunlarının çocukluk dönemindeki ihmal ve istismarla ilişkili olduğunu tespit etmiştir.

Psikiyatri kliniğine başvuran kadınlar üzerinden yürütülen bir araştırmada kadınların cinsel istismara uğrama oranı %22 olarak belirlenirken, duygusal istismara uğrama oranı %17,7, fiziksel istismara uğrama oranı ise %15,3 olarak belirlenmiştir (Yanık ve Özmen, 2002).

Çocukluk dönemi fiziksel ve cinsel istismar yaşantısının, güvenli bağlanmayı bozucu etkisi olduğu ve bu durumun yetişkinlikte yoğun stres yaşanmasına yol açtığı bildirilmektedir (Twaite and Srednicki, 2004).

Cinsel istismarda kırılganlıkla dayanıklılığın incelendiği araştırmada istismar döngüsünü kıranların, hiç istismara uğramayanlarla benzer sonuçlara ulaşıldığı tespit edilmiştir. Bu bulgudan hareketle istismar yaşantılarının sonucunda dayanıklılık ve kırılganlıkla ilgili çalışmalara ağırlık verilmesi gerektiğinden bahsedilmiştir (Leifer et al., 2004).

Çocukluk çağında cinsel ve fiziksel istismara maruz kalan mağdurların, ilerleyen dönemlerinde olumsuz benlik algısı geliştirdikleri ve yakın ilişkilerinde güven problemi yaşadıkları tespit edilmiştir. Ayrıca yetişkinlik döneminde olumlu ilişki geliştirmenin kısıtlandığı belirtilmiştir (Colman ve Widom, 2004; Durmuşoğlu

ve Doğru, 2006).

Aral ve Gürsoy (2001) araştırmasında çocukluk çağı ihmal ve istismarının kişilik gelişimini olumsuz etkilediğini belirlerken; Durmuşoğlu ve Doğru (2006) çocukluk çağı ihmal ve istismarına maruz kalan çocukların yetişkinlik döneminde psikolojik problemleri olabileceğinden bahsetmiştir. Çocukluk çağı travmatik deneyimlerinin psikolojik kırılganlık ve obsesif kompulsif bozukluklarla ilişkisini belirlemek için yapılan araştırmada, psikolojik kırılganlığın çocukluk dönemi travmatik yaşantılarından, bağlanma stillerinden ve normlardan etkilendiği ve beslendiği belirlenmiştir (Barcaccia et al., 2015).

Ruminatif Düşünce Biçimi İlgili Araştırmalar

McIntosh ve diğerleri (1995); 45 öğrenci ile yaptıkları çalışmayla kişilerin belirledikleri hedeflere yakınlaşmalarına yardımcı olacak davranışları sergileyemedikleri durumlarda ruminasyonların ortaya çıkacağı sonucuna ulaşmışlardır.

Rusting ve Nolen- Hoeksema (1998) ise yaptıkları deneysel çalışmada öfke ve ruminatif düşünce ilişkisini incelemişlerdir. Çalışma sonucuna göre öfke ile ruminatif düşünce arasında pozitif ilişki ortaya koymuşlardır.

Ruminatif düşünce ile ilişkilendirilen bir başka yapı da problem çözme becerisidir. Ward ve diğerleri (2003), 70 üniversite öğrencisi ile yaptıkları çalışmada problem çözme ve ruminatif düşünce arasında negatif ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır. Ruminatif düşünce arttıkça problem çözme becerisi olumsuz yönde etkilenmektedir. Öğrencilerin affetme, intikam, ruminasyon, depresif etki ve yaşam doyumuna yönelik yatkınlıklarının değerlendirildiği diğer bir çalışmada affediciliği yüksek ve düşük intikam duygusuna sahip olmanın ruminasyon düzeyini düşürdüğü ve düşük ruminasyonun psikolojik sağlığın artışında önemli rolü olduğu sonucuyla yaşam doyumunu ile ruminasyon arasındaki negatif ilişki olduğu saptanmıştır (Ysseldyk ve diğerleri, 2007).

Burnette ve diğerleri (2009); bağlanma kuramı çerçevesinde bağlanma, empati, ruminatif düşünce, affetme ve depresif belirtiler arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Sonuç olarak; güvensiz bağlanma yüksek ruminasyonla, bağlanmadan kaçınma ise düşük empati ile pozitif ilişkili olduğu saptanmıştır. Ayrıca empati ruminatif düşünce ile negatif ilişkili olduğu belirtilmiştir.

Bugay ve Baker (2011) ise ruminatif düşünce düzeyini cinsiyet ve yaşa göre inceledikleri çalışmanın sonuçlarına göre kız öğrencilerin ruminasyon puanları erkek öğrencilerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ancak yaşa göre ruminasyon düzeyinin farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ruminatif düşünce ile ilgili kesitsel çalışmaların yanı sıra deneysel çalışmalar da yapılmıştır. Örneğin; Denson ve diğerleri (2011); yaptıkları araştırma kapsamında bulunan dört ayrı çalışmanın sonuçlarına göre, ruminatif düşüncenin gerektirdiği özdüzenleme çabası, kişilerin özkontrolünü tüketmektedir ve bu nedenle saldırı şeklinde değerlendirilebilecek düzenlenememiş davranışların oluşma ihtimalinin arttığı belirtilmektedir.

Flett ve diğerleri (2016) tarafından 214 üniversite öğrencisi ile yapılan diğer bir çalışmada, erteleyici kişilerin neden ruminasyonlara daha yatkın olduğu değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucuna göre kendinden şüphe etmekten ve düşük yeterlilik hissinden beslenen kronik kaçınmaları olan bireylerde ruminasyonun daha çok görüldüğü bulunmuştur. Ayrıca bilinçli farkındalığı ve özşefkati yüksek olan bireylerin, erteleyici ve ruminatif düşünceleri deneyimlediklerinde depresyona daha az yatkın oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Flett ve diğerleri, 2016).

Son yıllarda yapılan çalışmalar incelendiğinde ruminatif düşünce kavramının empati, yaşam doyumu, problem çözme, öfke, depresyon, dürtüsellik, erteleme davranışı, öz düzenleme ve farkındalık gibi kavramlarla birlikte ele alındığı görülmektedir. Rebetez ve diğerleri (2018) tarafından 141 katılımcı ile yapılan çalışmada dürtüsellik (sıkışıklık alt boyutu), ruminasyon ve erteleme eğilimi arasında aracı bir rolü olduğunu göstermektedir. Ancak ruminasyonların dürtüsellik (sıkışıklık alt boyutu) ve erteleme eğilimi arasında aracı bir rolü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ve zorlayıcı düşüncelerin dürtüsel davranışları yordadığı ve dürtüsellik de zorlayıcı düşünceleri desteklediği ileri sürülmüştür.

Suçluluk ve Utanç ile İlgili Yapılmış Çalışmalar

Kula (2012) tarafından yapılan bir çalışmada suçluluk ile utanç arasında olumlu yönde bir ilişki bulunmuştur. Bunun yanında suçluluk ile öfke arasında ise ters yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür. Araştırmanın başka bir sonucuna göre suçluluk ve utanç duygusu ile olumlu tanrı algısı ve olumlu benlik algısı arasında ters yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bir başka çalışmada depresyon ile suçluluk

ve utanç arasında bir ilişki olduğu görülmüştür. Buna karşın depresif bireyler ile depresif olmayan bireylerin suçluluk ve utanç düzeyleri yönünden farklılık göstermediği bulunmuştur (Köksal ve Gençdoğan, 2010).

Farklı gelişen çocuk annelerinin suçluluk ve utanç düzeylerini etkileyen faktörleri incelemek amacıyla yapılan çalışmada, gelir seviyesi, eğitim düzeyi, çocuğun tanı aldığı süre ve çocukların sayısı suçluluk ve utanç etkileyen faktörler olarak bulunmuştur (Göçtü, 2014). Şizofreni ve KBY hastalarıyla gerçekleştirilen çalışmada, evde hasta bakımını üstlenen aile fertlerinin utanç seviyesinin, evinde hasta bulunmayanlardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Bununla birlikte hastaya bakım verme süresi uzadıkça hissedilen suçluluk ve utanç seviyesinin de yükseldiği saptanmıştır (Ceylan ve Çilli, 2015).

Hemşirelik öğrencileriyle gerçekleştirilen bir çalışmada, hemşirelerin suçluluk ve utanç düzeyleri yüksek bulunmuştur. Suçluluk ve utanç gelişimindeki etkenler ise yaş, cinsiyet ve ailenin eğitim düzeyidir (Kahraman vd., 2017).

Gerdan ve Kurt (2020) tarafından yapılan çalışmada, utanç duygusu ile güvenli bağlanma arasında olumsuz yönde bir ilişki saptanmıştır. Bunun yanında hem suçluluk duygusu hem de utanç duygusu ile korkulu ve saplantılı bağlanma arasında ise olumlu yönde bir ilişki tespit edilmiştir.

Menopozdaki kadınlar üzerinde suçluluk ve utanç duygularının incelendiği çalışmada, yaş, çocuk sayısı, evlenme şekli, eşten şiddet görme, menopozda olma yılı, menopozda olma durumuna yönelik değerlendirme ve çift arasında yaşanan ilişkinin suçluluk ve utanç düzeyini etkileyen faktörler olduğu bulunmuştur (Zıvıdır, 2017). Dilmaç ve Özkan (2019) tarafından yapılan çalışmada ise siber zorbalık davranışı ile suçluluk ve utanç seviyesi arasında olumlu yönde bir ilişki tespit edilmiştir.

Suçluluk, utanç ve yalnızlığın incelendiği bir çalışmada, suçluluk ile utanç arasında olumlu yönde, suçluluk ile yalnızlık arasında olumsuz yönde bir ilişki bulunmuştur. Bunun yanında utanç ile yalnızlık arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Candan, 2019). Kılınçer (2019) tarafından yapılan araştırmada, çalışmayan üniversite öğrencilerinin suçluluk ve utanç düzeylerinin çalışanlardan daha yüksek olduğu bulunmuştur. Aynı çalışmanın bir diğer sonucuna göre ise, öğrenci evinde kalan üniversite öğrencilerinin suçluluk ve utanç düzeyi yurtda kalanlardan daha yüksek bulunmuştur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma nicel araştırma desenlerinden biri olan tarama yöntemi ile yapılmıştır. Tarama yöntemi, geçmişte veya halen daha var olan bir durumu olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2012). Bu çalışmada çocukluk çağı travmatik yaşantısı olan bireylerde ruminatif düşünce biçimi suça yatkınlık ve utanç duygusunun incelenmesidir.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan 18 yaş ve üzeri bireylerden oluşmuştur. Bu çalışmada Olasılıklı olmayan örnekleme yöntemlerinden gelişigüzel örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bilinmeyen örnekleme formülü ile 384 kişinin örnekleme dahil edilmesi gerektiği hesaplanmış ve çalışmaya 509 kişi katılmıştır.

Tablo 1.*Örneklemin Sosyo-demografik Özelliklerinin Dağılımı*

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	262	51,5
Erkek	247	48,5
Medeni Durum		
Bekar	153	30,1
Evli	249	48,9
Boşanmış	29	5,7
Dul	11	2,2
Sözlü/Nişanlı	67	13,2
Yaşanılan Yer		
Büyükşehir/Şehir	481	94,5
İlçe	21	4,1
Kasaba/Köy	7	1,4
Eğitim Düzeyi		
İlköğretim	20	3,9
Lise	154	30,3
Ön	55	10,8
lisans	256	50,3
Lisans	24	4,7
Yüksek lisans/Doktora		
Gelir Düzeyi		
Çok iyi	23	4,5
İyi	193	37,9
Orta	267	52,5
Kötü	26	5,1
Aile Yapısı		
Geniş aile	97	19,1
Çekirdek aile	412	80,9
Ebeveyn Birliktelik Durumu		

Anne-baba birlikte	428	84,1
Anne-baba boşanmış	39	7,7
Anne vefat etmiş	15	2,9
Baba vefat etmiş	27	5,3
Şiddet Görme		
Fiziksel şiddet	207	40,7
Duygusal şiddet	50	9,8
Fiziksel ve duygusal şiddet	55	10,8
Şiddet görmedim	197	38,7
Şiddet Gören		
Ben	277	54,4
Anne	33	6,5
Kardeş	7	1,4
Ailede Alkol Kullanan		
Var	117	23,0
Yok	392	77,0
Önemli Hastalık/Kaza		
Evet	230	45,2
Hayır	279	54,8
Anne Tutum		
Otoriter/Baskıcı	65	12,8
Demokratik/Hoşgörülü	378	74,3
İlgisiz	17	3,3
Aşırı Koruyucu	49	9,6
Baba Tutum		
Otoriter/Baskıcı	127	25,0
Demokratik/Hoşgörülü	280	55,0
İlgisiz	59	11,6
Aşırı Koruyucu	43	8,4
	X	Ranj
Yaş	37,2	15-
	5	74

Çalışmaya toplam 262'si (%51,5) kadın ve 247'si (%48,5) erkek olmak üzere toplamda 509 kişi dahil olmuştur. Tablo 1'de katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımı sunulmuştur. Katılımcıların yaşlarının ortalaması (X) 37.25'tir ve yaş aralıkları 15-74'tür.

Katılımcıların 153'ü (%30,1) bekar, 249'u (%48,9) evli, 29'u (%5,7) boşanmış, 11'i (%2,2) dul ve 67'si (%13,2) sözlü/nişanlıdır. Çalışmaya dahil olan bireylerin 481'i (%94,5) büyükşehir/şehirde yaşamakta, 21'i (%4,1) ilçede yaşamakta ve 7'si (%1,4) kasaba/köyde yaşamaktadır. Katılımcıların 20'si (%3,9) ilköğretim, 154'ü (%30,3) lise, 55'i (%10,8) ön lisans, 256'sı (%50,3) lisans ve 24'ü (%4,7) yüksek lisans veya doktora mezunudur. Çalışmaya dahil olan bireylerin 23'ü (%4,5) çok iyi, 193'ü (%37,9) iyi, 267'si (%52,5) orta ve 26'si (%5,1) kötü gelir düzeyinde olduğunu beyan etmiştir.

Katılımcıların 97'si (%19,1) geniş aile yapısına sahipken 412'si (%80,9) çekirdek aile yapısına sahiptir. Çalışmaya dahil olan bireylerin 428'inin (%84,1) ebeveynleri çocukluğu boyunca birlikte, 39'unun (%7,7) ebeveynleri çocukluğunda boşanmış, 15'inin (%2,9) çocukluğunda annesi vefat etmiş ve 27'sinin (%5,3) ise çocukluğunda babası vefat etmiştir. Katılımcıların 207'si (%40,7) çocukluğunda fiziksel şiddete, 50'si (%9,8) duygusal şiddete, 55'i (%10,8) hem fiziksel hem duygusal şiddete tanık olurken 197'si (%38,7) ise çocukluğunda hiç şiddete tanık olmamıştır. Çalışmaya dahil olan bireylerin 277'si (%54,4) kendisi şiddete maruz kalmışken 33'ü (%6,5) annesinin şiddete maruz kaldığına ve 7'si (%1,4) kardeşinin şiddete maruz kaldığına tanık olmuştur.

Katılımcıların 117'sinin (%23,0) çocukluğunda evinde sıklıkla alkol kullanan birisi varken 392'sinin (%77,0) çocukluğunda evinde alkol kullanan biri yoktur. Çalışmaya dahil olan bireylerin 230'u (%45,2) çocukken başından uzun süreli hastalık/trafik kazası/doğal afet gibi önemli bir olay geçirirken, 279'u (%54,8) çocukken başından uzun süreli hastalık/trafik kazası/doğal afet gibi önemli bir olay geçirmemiştir. Katılımcıların 65'i (%12,8) çocukken otoriter/baskıcı, 378'i (%74,3) demokratik/hoşgörülü, 17'si (%3,3) ilgisiz ve 49'u (%9,6) aşırı koruyucu anne tutumuna sahip olduğunu beyan etmiştir. Çalışmaya dahil olan bireylerin 127'si (%25,0) çocukken otoriter/baskıcı, 280'i (%55,0) demokratik/hoşgörülü, 59'u (%11,6) ilgisiz ve 43'ü (%8,4) aşırı koruyucu baba tutumuna sahip olduğunu belirtmiştir.

Veri Toplama Araçları

Sosyo-Demografik Bilgi Formu

Katılımcılarla ilgili daha derin bilgilere ulaşmak amacı ile araştırmacı tarafından hazırlanan formda katılımcılara, cinsiyeti, yaşı, eğitim, medeni durumu, gelir durumu ve çocukluk dönemleri ile ilgili toplam 15 sorudan oluşmaktadır.

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ-28)

Bernstein ve arkadaşları (1994) tarafından geliştirilen 58 maddelik bir ölçektir. Bireyin çocukluk ve ergenlik çağında maruz kaldığı istismar ve ihmal yaşantılarını yetişkinlik döneminde ölçmek için geliştirilmiştir ve tek boyutludur. ÇÇTÖ ölçeğinin özgün çalışmasında Cronbach alpha değeri 0.87 olarak bulunmuştur. Alt boyutları için Cronbach alpha değerleri sırasıyla; duygusal ihmal .89, fiziksel ihmal 0.77, fiziksel istismar .81, duygusal istismar .88, cinsel istismar .90 ve aşırı koruma/ aşırı kontrol için 0.84 olarak bulunmuştur. Şar ve arkadaşları (2012) ölçeği Türkçe'ye çevirmişler ve ilk çalışmayı gerçekleştirmişler. Ölçek beş alt boyuttan oluşmaktadır; cinsel, duygusal, fiziksel istismar ve duygusal, fiziksel ihmal. Bu alt boyutlar beşer maddeden oluşmaktadır ve travmanın inkarını ölçmek için de üç madde dahil edilmiştir. Ayrıca bu maddeler 1'in hiçbir zaman ve 5'in her zaman olarak kabul edildiği 5'li Likert tarzındadır. Ölçeğin alt ölçeklerinin her birinden 5-25 arasında puan alınabilirken, alt ölçeklerinin tamamının toplamından 25-125 aralığında puan alınabilmektedir. Ayrıca, ÇÇTÖ puanları hesaplanırken olumlu maddelerin puanları ters çevrilir. İnkâr puanı hesaplanırken de önce ölçeğin 10. maddesine verilen cevap ters çevrilir. İnkâr maddeleri alt ölçek puanlarının toplamını etkilemez. İnkâr maddelerinden alınan 5 puanlık (en yüksek) cevaplar 1 puan sayılarak hesaba katılmaktadır. İnkâr puanlarının toplanmasıyla da 0-3 puana kadar bir minimizasyon puanı elde edilir Diğer yandan, ölçeğin Cronbach alpha değeri 0.93 olarak tespit edilmiştir. ÇÇTÖ-28 alt-boyutlarının Cronbach alpha değerleri sırası ile duygusal ihmali için 0.85, fiziksel ihmal için 0.77, duygusal istismar için 0.90, fiziksel istismar için 0.90, cinsel istismar için 0.73 ve inkâr/ minimizasyon için 0.71 olarak tespit edilmiştir.

Ruminatif Düşünce Biçimi Ölçeği

Ruminatif Düşünce Biçimi Ölçeği (RBDÖ), bireylerin ruminasyon düzeylerini ölçmek üzere geliştirilmiştir. Orijinal ölçek Brinker ve Dozois (2009) tarafından geliştirilmiş olan ölçek tek boyutludur. Ölçekte 7’li likert tipinde 20 madde bulunmaktadır. Ölçeğin kesme noktası bulunmamakta, yüksek puanlar herhangi bir psikopatolojiyi değil yüksek düzey ruminatif düşünce biçimini göstermektedir. Ölçeğin özgün çalışmasının iç-tutarlılık güvenilirlik katsayısı 0.92 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin Türkçe’ye uyarlaması Karatepe (2010) tarafından gerçekleştirilmiştir. Türkçe uyarlamasında iç güvenilirlik katsayısı 0,907, testtekrar test katsayısı 0,84 olarak saptanmıştır.

Utanch Pusulasi Ölçeği (Compass of Shame Scale; CoSS) (UPÖ)

Utanch Pusulasi Ölçeğini, Nathanson (1992) klinik deneyimlerini temel alan “Utanch Pusulasi” modelinden oluşturmuştur. UPÖ, kişilerin utanch karşısında verdikleri tepkileri kendine saldırı, geri çekilme, ötekine saldırı ve kaçınma ölçmektedir. Orijinal ölçekte, faktörlerin Cronbach alpha güvenilirlik katsayıları geri çekilme için .89, diğerlerine saldırmak için .85, kendine saldırmak için .91 ve kaçınma için .74’tür.

Ölçeğin Türkçe’ye uyarlanması Akıncı ve Atintaş (2019) tarafından yapılmıştır. Araştırmacılar, yaptıkları açımlayıcı faktör analizlerinde, scree-test sonuçlarına göre, orijinal ölçekteki gibi, 4 alt boyut elde etmişlerdir. Bunlar, geri çekilme, diğerlerine saldırma, kendine saldırma, ve kaçınmadır. İç tutarlık katsayılarının sırasıyla, geri çekilme için .86; kendine saldırma için .89; Kaçınma için .71 ve diğerlerine saldırma için .85 olduğunu bildirmişlerdir. Ölçeğin genel Cronbach alpha değeri .89 olarak bulunmuştur.

Ölçeğin alt boyutlarına ait maddeler şu şekildedir: Geri çekilme alt boyutu için: 3., 6., 9., 16., 19., 22., 25., 32., 35., 38., 41., 48.; Kendine saldırma alt boyutu için 2., 5., 12., 15., 18., 21., 28., 31., 34., 37., 44., 47.; Kaçınma alt boyutu için: 1., 8., 11., 14., 17., 24., 27., 30., 33., 40., 43., 46.; Diğerlerine saldırma alt boyutu için: 4., 7., 10., 13., 20., 23., 26., 29., 36., 39., 42., 45’tir.

Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği (SYTIÖ-TR)

Mills ve arkadaşları (2002) tarafından bireylerdeki antisosyal eğilimleri ve ilişkileri ölçmek için kullanılan 66 maddelik tek boyutlu bir ölçektir. Ölçeğin iç-tutarlılık katsayısı 0.75'tir ve tek boyutludur. Nergiz ve Işıklı (2021), Suç ve İlişki Tutumları Ölçeği'nin Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasını gerçekleştirmiştir. Ölçek 6 alt boyuttan oluşan iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm suçlu arkadaş sayısı ve katsayısını, ikinci bölüm ise şiddete yönelik tutumları (12 madde), bilinçli farkındalığı (12 madde), antisosyal niyetleri (12 madde) ve kişilerarası ilişkilere yönelik tutumları (10 madde) içermektedir. Birinci bölümde bireyden boş zamanlarında en çok birlikte vakit geçirdiği 4 arkadaşını düşünmesi, her biriyle tanıştığı süreyi 4'lü Likert tipi bir ölçekte işaretlemesi ve her birini cevaplaması istenmektedir. Arkadaştan gelen 4 soru "evet/hayır" şeklindedir. Her arkadaş için görüşme düzeyi puanının verdiği evet cevaplarının toplamı çarpılır ve 4 arkadaşın puanları toplanarak bir katsayı elde edilir. İkinci bölümde ise her bir maddeyi "Katılıyorum/Katılmıyorum" şeklinde işaretlemeleri istenmektedir. Alt boyut toplam puanları, her bir alt boyuta ait maddelerin toplanmasıyla hesaplanabilir. Madde puanları toplanırken 3, 8, 16, 24, 31, 32 ve 43. maddeler ters kodlanmıştır. Şiddete yönelik tutum alt boyutu, bireyin şiddeti destekleyen tutumları onaylama düzeyini belirlemektedir. Doğru düşünceler alt boyutu, bireyin her istediğini elde etmek için benmerkezci beklenti düzeyini ölçmektedir. Antisosyal niyet alt boyutu, bireyin antisosyal davranışlarda bulunma niyetini değerlendirir. Son olarak ilişkilere yönelik tutum alt boyutu, bireyin suç işlemiş asosyal kişilerle arkadaş olmasını ne kadar uygun bulduğunu ölçmeyi amaçlamaktadır. Alt boyutlar için, haklılık alt boyutu dışında, özgün çalışmada alfa katsayıları 0,80 ve 0,84 arasında bulunmuştur. Alt boyutlar test-tekrar test katsayısı 0,65 ile 0,81 ($p < 0,01$; $n = 41$) aralığındadır. Türkçe uyarlamasında alt boyutları için elde edilen Cronbach Alfa iç tutarlık değerleri 0,68-0,82 aralığında, tüm ölçek için 0,86 olarak tespit edilmiştir.

Veri Toplama Süreci

Bu araştırma için veriler toplanmadan önce Yakın Doğu Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na 04.10.2022 Tarihinde başvurulmuş, YDÜ/SB/2022/1393 sayılı etik izin alınmıştır. Katılımcılara öncesinde katılımcı bilgilendirme ve aydınlatılmış onam formunda araştırmanın içeriği, katılımın gönüllülük esasına bağlı olduğu ve yanıtların anonim kalacağı bilgisi verilmiştir. Araştırma verileri google form üzerinden çevrimiçi olarak toplanmıştır. Veri toplama işlemi 1 aylık süre içerisinde tamamlanmıştır. Anketin yanıtlama süresi 15 dakika sürmüştür.

Veri Analizi

Çocukluk çağı travmaları ölçeği, ruminatif düşünce biçimi ölçeği, utanç pusulası ölçeği ve suça yönelik tutumlar ve ilişkiler ölçeğinin normal dağılım gösterip göstermediğini test etmek için yapılan Kolmogorov-Smirnov normal dağılım testi sonucuna göre değişkenlerin normal dağılım göstermediği görülmüştür. Ancak, değişkenlerin puanlarının dağılımları ve betimsel istatistikleri incelendiğinde normal dağılım gösterdikleri görülmüştür. Aynı zamanda değişkenlerin basıklık ve çarpıklık değerlerinin de -3 ile +3 arasında olması normal dağılım için yeterli görülmektedir (Groeneveld ve Meeden, 1984; Moors, 1986; Hopkins ve Weeks, 1990; De Carlo, 1997). Tüm bu nedenlerle değişkenlerin normal dağılım gösterdiği varsayılmış ve sonraki analizlerde parametrik analizlere devam edilmiştir.

Bu tez çalışmasında elde edilen verilerin değerlendirilmesinde Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paket Programı (SPSS 22.0) kullanılmıştır. Veri toplama aşamasında toplam 509 katılımcıya ulaşılmıştır ve katılımcılara ait veriler SPSS programına girilmiştir. Veri temizliği, sayıltı testleri gibi ön analiz hazırlıklar yapılmıştır.

Örneklem özelliklerini tespit edebilmek amacı ile frekans analizi yapılmıştır. Ve bu sayede örneklemin demografik olarak nasıl dağılım gösterdiği elde edilmiştir. Veri temizliği aşamasından sonra verilerin normallik sağlığına bakmak için Kolmogorov-Smirnov analizi yapılmıştır.

İkili grup dahil olmak üzere demografik değişkenlerin ilgili değişkenlerin ortalama puanlarıyla karşılaştırılması için "Bağımsız örneklem t-testi"; İki'den fazla grup içeren demografik değişkenlerin puan ortalamalarını karşılaştırmak için "Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)" uygulanmıştır. Veri kümeleri arasındaki ikili

ilişkiyi incelemek için ikili değişkenler arasında Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisini incelemek amacıyla ise regresyon analizi uygulanmıştır. Araştırmaya ait bulgular %95 güven aralığında, %5 anlamlılık düzeyi göz önüne alınarak değerlendirilmiştir.

Tablo 2.

ÇÇTÖ, Ruminatif Düşünce Biçimi Ölçeği, Utanç Pusulası Ölçeği ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeğine Ait Normallik Dağılımı Sonuçları

	N	X	Ss	Min.	Maks.	Çarpıklık	Basıklık	KS
ÇÇTÖ	509	46.76	10.41	26	74	-.142	-.694	.000
Duygusal Taciz	509	9.44	3.42	5	18	.030	-1.212	.000
Fiziksel Taciz	509	6.84	2.14	5	16	1.379	1.736	.000
Cinsel Taciz	509	5.59	1.77	5	16	3.608	13.532	.000
Duygusal İhmal	509	13.63	4.18	5	25	-.343	.076	.000
Fiziksel İhmal	509	10.79	3.47	5	22	.127	-.289	.000
Ruminatif Düşünce Biçimi	509	83.66	18.64	21.11	140	.222	.972	.000
Geri Çekilme	509	36.44	9.87	12	52	-.965	-.112	.000
Kendine Saldırma	509	35.77	10.16	12	56	-.843	-.444	.000
Kaçınma	509	35.82	9.8	12	52	-.805	-.369	.000
Diğerlerine Saldırma	509	34.0	11.42	12	49	-.599	-1.081	.000
Arkadaş Katsayısı	509	1.07	3.6	0	25	3.904	15.759	.000
İlişkilere Yönelik Tutumlar	509	3.61	2.3	0	9.9	.111	-.838	.000
Şiddete Yönelik Tutumlar	509	4.6	2.35	0	10	-.155	-.563	.000
Anti Sosyal Niyet	509	3.92	2.72	0	12	.158	-.940	.000
Haklılık Düşünceleri	509	4.29	2.02	0	9	-.120	-.516	.000

Çalışma Planı

Araştırmanın ilk aşamasında Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, Ruminatif Düşünce Biçimi Ölçeği, Utanç Pusulası Ölçeği ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeğini geliştirilen ve uyarlayan araştırmacılardan ölçek izni alınmıştır. Araştırmanın ikinci aşamasında Yakın Doğu Üniversitesi Etik Kurul Komisyonu'na başvurularak Etik Kurul İzni alınarak araştırmaya başlanmıştır. Araştırmada veriler, bireysel uygulamalar yapılarak toplanmıştır. Katılımcılara Çevrimiçi olarak WhatsApp, Instagram, Telegram gibi sosyal medya platformlar aracılığıyla Google form anketleri gönderilerek ulaşılmıştır. Formda yer alan Ölçeklerin uygulanması 10-15 dakika arasında değişmiştir. Araştırma verileri Türkiye Cumhuriyetinde yaşayan Kasım 2022 - Aralık 2022 tarihleri arasında toplanmıştır.. Katılımcılara araştırmanın amacına yönelik kısa bir bilgilendirme yapılmış ve ardından araştırmaya katılmak isteyen katılımcılardan çalışmaya gönüllü olarak katıldıklarına dair onay alarak ölçeklerin bulunduğu Google formlar dağıtılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

Tablo 3.

Katılımcıların ÇÇTÖ Puanlarının Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması

		N	$\bar{X}$	Ss	t	p
ÇÇT	Kadın	262	46.75	10.73	-.019	.985
	Erkek	247	46.77	10.08		
Duygusal Taciz	Kadın	262	9.61	3.33	1.183	.237
	Erkek	247	9.25	3.52		
Fiziksel Taciz	Kadın	262	6.91	2.09	.708	.479
	Erkek	247	6.77	2.2		
Cinsel Taciz	Kadın	262	5.63	1.78	.524	.601
	Erkek	247	5.55	1.77		
Duygusal İhmal	Kadın	262	13.44	4.27	-1.065	.287
	Erkek	247	13.84	4.09		
Fiziksel İhmal	Kadın	262	10.73	3.55	-.395	.693
	Erkek	247	10.85	3.38		

ÇÇTÖ ve alt boyutlarının toplam puanının katılımcıların cinsiyetlerine göre farklılık olup olmadığını test etmek amacı ile, bir dizi bağlantısız örneklem t testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, katılımcıların ÇÇT puanlarının ortalamaları cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılaşmamaktadır, $t(507) = -.019$, $p > .05$. Benzer olarak, ÇÇTÖ'nün alt boyutlarının da cinsiyete göre farklılaşmadığı görülmüştür.

Tablo 4.*Katılımcıların ÇÇTÖ Puanlarının Medeni Durumlarına Göre Karşılaştırılması*

		N	X	Ss	F	p	Fark
ÇÇT	Bekar ₁	153	45.84	10.74	3.364	.010	4>1,2,5
	Evli ₂	249	46.37	10.44			
	Boşanmış ₃	29	50.45	12.70			
	Dul ₄	11	55.55	6.96			
	Sözlü/Nişanlı ₅	67	47.33	7.91			
Duygusal Taciz	Bekar ₁	153	9.54	3.46	2.834	.024	5>2
	Evli ₂	249	9.03	3.48			
	Boşanmış ₃	29	9.66	3.50			
	Dul ₄	11	10.73	2.20			
	Sözlü/Nişanlı ₅	67	10.45	3.09			
Fiziksel Taciz	Bekar ₁	153	6.82	2.19	1.455	.215	-
	Evli ₂	249	6.76	2.19			
	Boşanmış ₃	29	7.66	2.77			
	Dul ₄	11	7.55	1.81			
	Sözlü/Nişanlı ₅	67	6.79	1.53			
Cinsel Taciz	Bekar ₁	153	5.60	1.83	1.928	.104	-
	Evli ₂	249	5.55	1.67			
	Boşanmış ₃	29	6.31	2.41			
	Dul ₄	11	6.27	2.24			
	Sözlü/Nişanlı ₅	67	5.36	1.61			
Duygusal İhmal	Bekar ₁	153	13.22	4.18	2.248	.063	-
	Evli ₂	249	13.59	4.26			
	Boşanmış ₃	29	14.38	4.73			
	Dul ₄	11	16.73	3.93			
	Sözlü/Nişanlı ₅	67	13.97	3.53			
Fiziksel İhmal	Bekar ₁	153	10.26	3.51	4.140	.003	-
	Evli ₂	249	10.94	3.46			
	Boşanmış ₃	29	11.79	4.20			
	Dul ₄	11	14.00	4.02			
	Sözlü/Nişanlı ₅	67	10.54	2.55			

ÇÇTÖ ve alt boyutlarının toplam puanının katılımcıların medeni durumlarına göre farklılık olup olmadığı, bir dizi tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda; katılımcıların ÇÇT puanları, medeni durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(4,504)= 3.364, p<.05$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, dul bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamaları ($X=55.54$), bekar bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamalarından ($X=45.83$), evli bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamalarından ($X=46.37$) ve sözlü/nişanlı bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamalarından ($X=47.32$) istatistiksel olarak daha yüksektir.

Benzer olarak, ÇÇTÖ'nün duygusal taciz alt boyutu puanları da medeni durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(4,504)= 2.834, p<.05$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, sözlü/nişanlı bireylerin duygusal taciz puanlarının ortalamaları ($X=10.45$), evli bireylerin duygusal taciz puanlarının ortalamalarından ($X=9.03$) istatistiksel olarak daha yüksektir.

Ek olarak, ÇÇTÖ'nün fiziksel ihmal alt boyutu puanları da medeni durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(4,504)= 4.140, p<.05$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi sonucuna göreyse herhangi iki grup arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır.

Ancak, ÇÇTÖ'nün fiziksel taciz, cinsel taciz ve duygusal ihmal alt boyutları medeni duruma göre farklılaşmamaktadır.

Tablo 5.*Katılımcıların ÇÇTÖ Puanlarının Yaşadıkları Yere Göre Karşılaştırılması*

		N	X	Ss	F	p	Fark
ÇÇT	Büyükşehir/Şehir ₁	481	46.76	10.29	.957	.385	-
	İlçe ₂	21	48.42	14.03			
	Kasaba/Köy ₃	7	42.14	4.67			
Duygusal Taciz	Büyükşehir/Şehir ₁	481	9.5	3.43	1.730	.178	-
	İlçe ₂	21	8.52	3.37			
	Kasaba/Köy ₃	7	7.71	2.36			
Fiziksel Taciz	Büyükşehir/Şehir ₁	481	6.88	2.15	2.453	.087	-
	İlçe ₂	21	6.38	2.06			
	Kasaba/Köy ₃	7	5.28	.48			
Cinsel Taciz	Büyükşehir/Şehir ₁	481	5.56	1.75	2.763	.064	-
	İlçe ₂	21	6.42	2.37			
	Kasaba/Köy ₃	7	5.0	.0			
Duygusal İhmal	Büyükşehir/Şehir ₁	481	13.58	4.13	.740	.478	-
	İlçe ₂	21	14.61	5.47			
	Kasaba/Köy ₃	7	14.42	3.35			
Fiziksel İhmal	Büyükşehir/Şehir ₁	481	10.77	3.4	1.883	.153	-
	İlçe ₂	21	11.9	4.96			
	Kasaba/Köy ₃	7	9.14	1.57			

ÇÇTÖ ve alt boyutlarının toplam puanının katılımcıların yaşadıkları yere göre farklılık olup olmadığı, bir dizi tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda; katılımcıların ÇÇT puanları, yaşadıkları yere göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir, $F(2,506) = .957$, $p > .05$. Benzer olarak, ÇÇTÖ'nün alt boyutlarının da yaşadıkları yere göre farklılaşmadığı görülmüştür.

Tablo 6.*Katılımcıların ÇÇTÖ Puanlarının Eğitim Düzeylerine Göre Karşılaştırılması*

		N	X	Ss	F	p	Fark
ÇÇT	İlköğretim ₁	20	52.60	11.14	13.432	.000	2>3,4,5
	Lise ₂	154	50.13	9.68			5<1,3,4
	Ön lisans ₃	55	44.36	11.13			
	Lisans ₄	256	45.72	9.89			
	Yüksek lisans/Doktora ₅	24	37.00	8.04			
Duygusal	İlköğretim ₁	20	8.60	2.72	4.701	.001	2>3,5
Taciz	Lise ₂	154	10.16	3.33			
	Ön lisans ₃	55	8.35	3.36			
	Lisans ₄	256	9.45	3.51			
	Yüksek lisans/Doktora ₅	24	7.92	2.70			
Fiziksel	İlköğretim ₁	20	7.25	2.63	3.744	.005	5<2,4
Taciz	Lise ₂	154	7.29	2.23			
	Ön lisans ₃	55	6.53	2.31			
	Lisans ₄	256	6.71	2.04			
	Yüksek lisans/Doktora ₅	24	5.83	1.20			
Cinsel	İlköğretim ₁	20	6.20	2.14	1.178	.320	-
Taciz	Lise ₂	154	5.72	1.97			
	Ön lisans ₃	55	5.55	1.78			
	Lisans ₄	256	5.47	1.59			
	Yüksek lisans/Doktora ₅	24	5.79	2.04			
Duygusal	İlköğretim ₁	20	15.80	5.52	10.342	.000	5<1,2
İhmal	Lise ₂	154	14.69	3.68			5<3,4
	Ön lisans ₃	55	13.24	4.67			4<2
	Lisans ₄	256	13.29	3.96			
	Yüksek lisans/Doktora ₅	24	9.71	4.16			

Tablo 6. (Devamı).

Fiziksel	İlköğretim ₁	20	14.15	3.77	18.461	.000	1>3,4,5
İhmal	Lise ₂	154	11.89	3.29			2>3,4,5
	Ön lisans ₃	55	10.04	3.31			
	Lisans ₄	256	10.37	3.24			
	Yüksek lisans/Doktora ₅	24	7.29	2.58			

ÇÇTÖ ve alt boyutlarının toplam puanının katılımcıların eğitim düzeylerine göre farklılık olup olmadığı, bir dizi tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda; katılımcıların ÇÇT puanları, eğitim düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(4,504)= 13.432, p<.05$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, lise mezunu bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamaları ($X=50.12$), ön lisans mezunu bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamalarından ($X=44.36$), lisans mezunu bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamalarından ($X=45.72$) ve yüksek lisans/doktora mezunu bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamalarından ($X=37.0$) istatistiksel olarak daha yüksektir. Ek olarak, yüksek lisans/doktora mezunu bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamaları ($X=37.0$), ilköğretim mezunu bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamalarından ($X=52.6$), ön lisans mezunu bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamalarından ($X=44.36$) ve lisans mezunu bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamalarından ($X=45.72$) istatistiksel olarak daha düşüktür. Benzer olarak, ÇÇTÖ'nün duygusal taciz alt boyutu puanları da eğitim düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(4,504)= 4.701, p<.05$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, lise mezunu bireylerin duygusal taciz puanlarının ortalamaları ($X=10.15$), ön lisans mezunu bireylerin duygusal taciz puanlarının ortalamalarından ($X=8.34$) ve yüksek lisans/doktora mezunu bireylerin duygusal taciz puanlarının ortalamalarından ($X=7.91$) istatistiksel olarak daha yüksektir. ÇÇTÖ'nün fiziksel taciz alt boyutu puanları da eğitim düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(4,504)= 3.744, p<.05$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu

karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, yüksek lisans/doktora mezunu bireylerin fiziksel taciz puanlarının ortalamaları ($X=5.83$), lisemezunu bireylerin fiziksel taciz puanlarının ortalamalarından ($X=7.28$) ve lisansmezunu bireylerin fiziksel taciz puanlarının ortalamalarından ($X=6.71$) istatistiksel olarak daha düşüktür.

Paralel olarak, ÇÇTÖ'nün duygusal ihmal alt boyutu puanları da eğitim düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(4,504)= 10.342, p<.05$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, yüksek lisans/doktora mezunu bireylerin duygusal ihmal puanlarının ortalamaları ($X=9.7$), ilköğretim mezunu bireylerin duygusal ihmal puanlarının ortalamaları ($X=15.8$), lise mezunu bireylerin duygusal ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=14.69$), ön lisans mezunu bireylerin duygusal ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=13.23$) ve lisans mezunu bireylerin duygusal ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=13.28$) istatistiksel olarak daha düşüktür. Ek olarak, lise mezunu bireylerin duygusal ihmal puanlarının ortalamaları ($X=14.69$), lisans mezunu bireylerin duygusal ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=13.28$) istatistiksel olarak daha yüksektir.

ÇÇTÖ'nün fiziksel ihmal alt boyutu puanları da eğitim düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(4,504)= 18.461, p<.05$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, ilköğretim mezunu bireylerin fiziksel ihmal puanlarının ortalamaları ($X=14.15$), ön lisans mezunu bireylerin fiziksel ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=10.03$), lisans mezunu bireylerin fiziksel ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=10.36$) ve yüksek lisans/doktora mezunu bireylerin fiziksel ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=7.29$) istatistiksel olarak daha yüksektir. Ek olarak, lise mezunu bireylerin fiziksel ihmal puanlarının ortalamaları ($X=11.88$), ön lisans mezunu bireylerin fiziksel ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=10.03$), lisans mezunu bireylerin fiziksel ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=10.36$) ve yüksek lisans/doktora mezunu bireylerin fiziksel ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=7.29$) istatistiksel olarak daha yüksektir. Ancak, ÇÇTÖ'nün cinsel taciz alt boyutu puanları eğitim düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir, $F(4,504)= 1.178, p>.05$.

Tablo 7.*Katılımcıların ÇÇTÖ Puanlarının Gelir Durumlarına Göre Karşılaştırılması*

		N	X	Ss	F	p	Fark
ÇÇT	Çok iyi ₁	23	39.09	8.64	4.477	.004	1<2,3
	İyi ₂	193	46.99	9.62			
	Orta ₃	267	47.21	10.63			
	Kötü ₄	26	47.35	13.01			
Duygusal Taciz	Çok iyi ₁	23	8.35	2.90	3.097	.027	2>4
	İyi ₂	193	9.81	3.40			
	Orta ₃	267	9.41	3.49			
	Kötü ₄	26	8.00	2.87			
Fiziksel Taciz	Çok iyi ₁	23	5.65	.93	3.220	.023	1<2,3
	İyi ₂	193	7.04	2.27			
	Orta ₃	267	6.85	2.09			
	Kötü ₄	26	6.46	2.30			
Cinsel Taciz	Çok iyi ₁	23	5.09	.29	4.115	.007	1<2,3
	İyi ₂	193	5.52	1.77			
	Orta ₃	267	5.59	1.68			
	Kötü ₄	26	6.69	2.99			
Duygusal İhmal	Çok iyi ₁	23	10.96	4.16	3.621	.013	1<2,3
	İyi ₂	193	13.60	3.92			
	Orta ₃	267	13.92	4.13			
	Kötü ₄	26	13.42	5.81			
Fiziksel İhmal	Çok iyi ₁	23	8.30	3.75	5.284	.001	1<2,3,4
	İyi ₂	193	10.66	3.14			
	Orta ₃	267	11.00	3.51			
	Kötü ₄	26	11.85	4.29			

ÇÇTÖ ve alt boyutlarının toplam puanının katılımcıların gelir durumuna göre farklılık olup olmadığı, bir dizi tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda; katılımcıların ÇÇT puanları, gelir

durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(3,505)= 4.477, p<.05$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, çok iyi gelir duruma sahip bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamaları ($X=39.09$), iyi gelir duruma sahip bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamalarından ($X=46.99$) ve orta gelir duruma sahip bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamalarından ($X=47.21$) istatistiksel olarak daha düşüktür.

ÇÇTÖ'nün duygusal taciz alt boyutu puanları da gelir durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(3,505)= 3.097, p<.05$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, iyi gelir duruma sahip bireylerin duygusal taciz puanlarının ortalamaları ($X=9.81$), kötü gelir duruma sahip bireylerin çocukluk duygusal taciz ortalamalarından ($X=8.0$) istatistiksel olarak daha yüksektir.

Benzer olarak, ÇÇTÖ'nün fiziksel taciz alt boyutu puanları da gelir durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(3,505)= 3.220, p<.05$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, çok iyi gelir duruma sahip bireylerin fiziksel taciz puanlarının ortalamaları ($X=5.65$), iyi gelir duruma sahip bireylerin fiziksel taciz puanlarının ortalamalarından ($X=7.04$) ve orta gelir duruma sahip bireylerin fiziksel taciz puanlarının ortalamalarından ($X=6.85$) istatistiksel olarak daha düşüktür.

ÇÇTÖ'nün cinsel taciz alt boyutu puanları da gelir durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(3,505)= 4.115, p<.05$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, çok iyi gelir duruma sahip bireylerin cinsel taciz puanlarının ortalamaları ($X=5.09$), iyi gelir duruma sahip bireylerin cinsel taciz puanlarının ortalamalarından ($X=5.52$) ve orta gelir duruma sahip bireylerin cinsel taciz puanlarının ortalamalarından ($X=5.59$) istatistiksel olarak daha düşüktür.

Paralel olarak, ÇÇTÖ'nün duygusal ihmal alt boyutu puanları da gelir durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(3,505)= 3.621, p<.05$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu

tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, çok iyi gelir duruma sahip bireylerin duygusal ihmal puanlarının ortalamaları ($X=10.96$), iyi gelir duruma sahip bireylerin duygusal ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=13.6$) ve orta gelir duruma sahip bireylerin duygusal ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=13.92$) istatistiksel olarak daha düşüktür.

ÇÇTÖ'nün fiziksel ihmal alt boyutu puanları da gelir durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(3,505)= 5.284, p<.05$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, çok iyi gelir duruma sahip bireylerin fiziksel ihmal puanlarının ortalamaları ($X=8.3$), iyi gelir duruma sahip bireylerin fiziksel ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=10.66$), orta gelir duruma sahip bireylerin fiziksel ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=11.0$) ve kötü gelir duruma sahip bireylerin fiziksel ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=11.85$) istatistiksel olarak daha düşüktür.

Tablo 8.*Katılımcıların ÇÇTÖ Puanlarının Aile Yapılarına Göre Karşılaştırılması*

		N	X	Ss	t	p
ÇÇT	Geniş aile	97	45.6	10.54	-1.220	.223
	Çekirdek aile	412	47.04	10.37		
Duygusal Taciz	Geniş aile	97	7.39	3.2	-6.830	.000
	Çekirdek aile	412	9.92	3.3		
Fiziksel Taciz	Geniş aile	97	6.07	1.93	-4.005	.000
	Çekirdek aile	412	7.02	2.15		
Cinsel Taciz	Geniş aile	97	5.95	2.38	2.233	.026
	Çekirdek aile	412	5.51	1.59		
Duygusal İhmal	Geniş aile	97	14.37	4.87	1.920	.055
	Çekirdek aile	412	13.46	3.99		
Fiziksel İhmal	Geniş aile	97	11.17	3.82	1.197	.232
	Çekirdek aile	412	10.7	3.38		

ÇÇTÖ ve alt boyutlarının toplam puanının katılımcıların aile yapılarına göre farklılık olup olmadığını test etmek amacı ile, bir dizi bağlantısız örneklem t testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, katılımcıların ÇÇT puanlarının ortalamaları aile yapılarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılaşmamaktadır, $t(507) = -1.220$, $p > .05$. Benzer olarak, ÇÇTÖ'nün duygusal ihmal ve fiziksel ihmal alt boyutlarının da aile yapılarına göre farklılaşmadığı görülmemiştir.

Ancak, ÇÇTÖ'nün duygusal taciz alt boyutu puanlarının ortalamaları aile yapılarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği saptanmıştır, $t(507) = -6.830$, $p < .01$. Buna göre, geniş aile yapısına sahip bireylerin duygusal taciz puanı ortalamaları ($X=7.39$) çekirdek aile yapısına sahip bireylerin duygusal taciz puanı ortalamalarından ($X=9.92$) istatistiksel olarak daha düşüktür.

ÇÇTÖ'nün fiziksel taciz alt boyutu puanlarının ortalamaları aile yapılarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği saptanmıştır, $t(507) = -4.005$, $p < .01$. Buna göre, geniş aile yapısına sahip bireylerin fiziksel taciz puanı

ortalamaları ($X=6.07$) çekirdek aile yapısına sahip bireylerin fiziksel taciz puanı ortalamalarından ($X=7.02$) istatistiksel olarak daha düşüktür.

Son olarak, ÇÇTÖ'nün cinsel taciz alt boyutu puanlarının ortalamaları aile yapılarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği saptanmıştır, $t(507) = 2.233, p < .05$. Buna göre, geniş aile yapısına sahip bireylerin cinsel taciz puanı ortalamaları ($X=5.95$) çekirdek aile yapısına sahip bireylerin cinsel taciz puanı ortalamalarından ($X=5.51$) istatistiksel olarak daha yüksektir.

Tablo 9.

Katılımcıların ÇÇTÖ Puanlarının Ebeveynlerinin Birliktelik Durumuna Göre Karşılaştırılması

		N	X	Ss	F	p	Fark
ÇÇT	Anne-baba birlikte ₁	428	45.70	10.25	12.527	.000	1<2,3 2>4
	Anne-baba boşanmış ₂	39	55.03	8.85			
	Anne vefat etmiş ₃	15	53.13	9.33			
	Baba vefat etmiş ₄	27	48.26	9.18			
Duygusal Taciz	Anne-baba birlikte ₁	428	9.21	3.45	6.263	.000	1<2,3
	Anne-baba boşanmış ₂	39	11.21	2.92			
	Anne vefat etmiş ₃	15	11.60	2.59			
	Baba vefat etmiş ₄	27	9.26	3.11			
Fiziksel Taciz	Anne-baba birlikte ₁	428	6.70	2.08	10.037	.000	2>1,4 3>4
	Anne-baba boşanmış ₂	39	8.31	2.58			
	Anne vefat etmiş ₃	15	8.27	2.46			
	Baba vefat etmiş ₄	27	6.26	1.16			
Cinsel Taciz	Anne-baba birlikte ₁	428	5.52	1.65	1.881	.132	-
	Anne-baba boşanmış ₂	39	6.00	1.97			
	Anne vefat etmiş ₃	15	5.80	2.24			
	Baba vefat etmiş ₄	27	6.15	2.88			
Duygusal İhmal	Anne-baba birlikte ₁	428	13.31	4.27	7.368	.000	1<2
	Anne-baba boşanmış ₂	39	16.41	2.45			
	Anne vefat etmiş ₃	15	14.67	3.44			
	Baba vefat etmiş ₄	27	14.30	3.79			
Fiziksel İhmal	Anne-baba birlikte ₁	428	10.46	3.44	9.449	.000	1<2,3
	Anne-baba boşanmış ₂	39	13.05	2.84			
	Anne vefat etmiş ₃	15	12.60	2.64			
	Baba vefat etmiş ₄	27	11.85	3.70			

ÇÇTÖ ve alt boyutlarının toplam puanının katılımcıların çocukluk döneminde ebeveyn birliktelik durumuna göre farklılık olup olmadığı, bir dizi tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda; katılımcıların ÇÇT puanları, katılımcıların çocukluk döneminde ebeveyn birliktelik durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(3,505)= 12.527, p<.01$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, çocukken ebeveynleri birlikte olan bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamaları ($X=45.7$), çocukken ebeveynleri boşanmış olan bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamalarından ($X=55.03$) ve çocukken annesini kaybetmiş olan bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamalarından ($X=53.13$) istatistiksel olarak daha düşüktür. Ek olarak, çocukken ebeveynleri boşanmış olan bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamaları ($X=55.03$) ve çocukken babasını kaybetmiş olan bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamalarından ($X=48.26$) istatistiksel olarak daha yüksektir.

Benzer olarak, ÇÇTÖ'nün duygusal taciz alt boyutu puanları da katılımcıların çocukluk döneminde ebeveyn birliktelik durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(3,505)= 6.263, p<.01$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, çocukken ebeveynleri birlikte olan bireylerin duygusal taciz puanlarının ortalamaları ($X=9.21$), çocukken ebeveynleri boşanmış olan bireylerin duygusal taciz puanlarının ortalamalarından ($X=11.21$) ve çocukken annesini kaybetmiş olan bireylerin duygusal taciz puanlarının ortalamalarından ($X=11.6$) istatistiksel olarak daha düşüktür.

ÇÇTÖ'nün fiziksel taciz alt boyutu puanları da katılımcıların çocukluk döneminde ebeveyn birliktelik durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(3,505)= 10.037, p<.01$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, çocukken ebeveynleri boşanmış olan bireylerin fiziksel taciz puanlarının ortalamaları ($X=8.31$), çocukken ebeveynleri birlikte olan bireylerin fiziksel taciz puanlarının ortalamalarından ($X=6.7$) ve çocukken babasını kaybetmiş olan bireylerin fiziksel taciz puanlarının ortalamalarından ($X=6.26$) istatistiksel olarak yüksektir. Ve, çocukken annesini kaybetmiş bireylerin fiziksel taciz puanlarının ortalamalarından ($X=8.27$) ve çocukken babasını kaybetmiş olan bireylerin fiziksel taciz puanlarının

ortalamalarından ($X=6.26$) istatistiksel olarak yüksektir.

Paralel olarak, ÇÇTÖ'nün duygusal ihmal alt boyutu puanları da katılımcıların çocukluk döneminde ebeveyn birliktelik durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(3,505)= 7.368$, $p<.01$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, çocukken ebeveynleri birlikte olan bireylerin duygusal ihmal puanlarının ortalamaları ($X=13.31$), çocukken ebeveynleri boşanmış olan bireylerin duygusal ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=16.41$) istatistiksel olarak daha düşüktür.

ÇÇTÖ'nün fiziksel ihmal alt boyutu puanları da katılımcıların çocukluk döneminde ebeveyn birliktelik durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(3,505)= 9.449$, $p<.01$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, çocukken ebeveynleri birlikte olan bireylerin fiziksel ihmal puanlarının ortalamaları ($X=10.46$), çocukken ebeveynleri boşanmış olan bireylerin fiziksel ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=13.05$) ve çocukken annesini kaybetmiş olan bireylerin fiziksel ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=12.6$) istatistiksel olarak daha düşüktür.

Ancak, ÇÇTÖ'nün cinsel taciz alt boyutu puanları katılımcıların çocukluk döneminde ebeveyn birliktelik durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir, $F(3,505)= 1.881$, $p>.05$.

Tablo 10.

Katılımcıların ÇÇTÖ Puanlarının Şiddete Tanıklık Etmelerine Göre Karşılaştırılması

		N	X	Ss	F	p	Fark
ÇÇT	Fiziksel şiddet ₁	207	51.90	7.16	84.78	.000	4<1,2,3
	Duygusal şiddet ₂	50	48.62	10.49			
	Fiziksel ve duygusal şiddet ₃	55	52.53	6.27			
	Şiddet görmedim ₄	197	39.29	9.74			
Duygusal Taciz	Fiziksel şiddet ₁	207	11.55	2.27	191.12	.000	4<1,2,3 2<1,3
	Duygusal şiddet ₂	50	9.94	3.32			
	Fiziksel ve duygusal şiddet ₃	55	12.05	1.83			
	Şiddet görmedim ₄	197	6.37	2.27			
Fiziksel Taciz	Fiziksel şiddet ₁	207	7.80	2.08	70.22	.000	4<1,2,3 2<1,3
	Duygusal şiddet ₂	50	6.58	2.02			
	Fiziksel ve duygusal şiddet ₃	55	8.40	2.04			
	Şiddet görmedim ₄	197	5.48	1.30			
Cinsel Taciz	Fiziksel şiddet ₁	207	5.66	1.87	.726	.537	-
	Duygusal şiddet ₂	50	5.84	2.12			
	Fiziksel ve duygusal şiddet ₃	55	5.58	1.42			
	Şiddet görmedim ₄	197	5.47	1.68			
Duygusal İhmal	Fiziksel şiddet ₁	207	14.96	2.34	27.29	.000	4<1,2,3
	Duygusal şiddet ₂	50	14.66	4.55			
	Fiziksel ve duygusal şiddet ₃	55	14.76	2.52			
	Şiddet görmedim ₄	197	11.68	5.14			
Fiziksel İhmal	Fiziksel şiddet ₁	207	11.88	2.38	23.67	.000	4<1,2,3
	Duygusal şiddet ₂	50	11.38	4.06			
	Fiziksel ve duygusal şiddet ₃	55	11.64	2.58			
	Şiddet görmedim ₄	197	9.27	3.94			

ÇÇTÖ ve alt boyutlarının toplam puanının katılımcıların çocukluk döneminde şiddete tanıklık etme durumuna göre farklılık olup olmadığı, bir dizi tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Yapılan tek yönlü varyans analizi

sonucunda; katılımcıların ÇÇT puanları, katılımcıların çocukluk döneminde şiddete tanıklık etme durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(3,505)= 84.78, p<.01$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, çocukken şiddete tanıklık etmeyen bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamaları ($X=39.29$), çocukken fiziksel şiddete tanıklık eden bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamalarından ($X=51.9$), çocukken duygusal şiddete tanıklık eden bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamalarından ($X=48.62$) ve çocukken hem fiziksel hem duygusal şiddete tanıklık eden bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamalarından ($X=52.53$) istatistiksel olarak daha düşüktür.

Benzer olarak, ÇÇTÖ'nün duygusal taciz alt boyutu puanları da katılımcıların çocukluk döneminde şiddete tanıklık etme durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(3,505)= 191.12, p<.01$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, çocukken şiddete tanıklık etmeyen bireylerin duygusal taciz puanlarının ortalamaları ($X=6.37$), çocukken fiziksel şiddete tanıklık eden bireylerin duygusal taciz puanlarının ortalamalarından ($X=11.55$), çocukken duygusal şiddete tanıklık eden bireylerin duygusal taciz puanlarının ortalamalarından ($X=9.94$) ve çocukken hem fiziksel hem duygusal şiddete tanıklık eden bireylerin duygusal taciz puanlarının ortalamalarından ($X=12.05$) istatistiksel olarak daha düşüktür. Ek olarak, çocukken duygusal şiddete tanıklık eden bireylerin duygusal taciz puanlarının ortalamaları da ($X=9.94$), çocukken fiziksel şiddete tanıklık eden bireylerin duygusal taciz puanlarının ortalamalarından ($X=11.55$) ve çocukken hem fiziksel hem duygusal şiddete tanıklık eden bireylerin duygusal taciz puanlarının ortalamalarından ($X=12.05$) istatistiksel olarak daha düşüktür.

ÇÇTÖ'nün fiziksel taciz alt boyutu puanları da katılımcıların çocukluk döneminde şiddete tanıklık etme durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(3,505)= 70.22, p<.01$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, çocukken şiddete tanıklık etmeyen bireylerin fiziksel taciz puanlarının ortalamaları ($X=5.48$), çocukken fiziksel şiddete tanıklık eden bireylerin fiziksel taciz puanlarının ortalamalarından ($X=7.8$), çocukken duygusal şiddete tanıklık eden bireylerin fiziksel taciz puanlarının ortalamalarından

($X=6.58$) ve çocukken hem fiziksel hem duygusal şiddete tanıklık eden bireylerin fiziksel taciz puanlarının ortalamalarından ($X=8.4$) istatistiksel olarak daha düşüktür. Ek olarak, çocukken duygusal şiddete tanıklık eden bireylerin fiziksel taciz puanlarının ortalamaları da ($X=6.58$), çocukken fiziksel şiddete tanıklık eden bireylerin fiziksel taciz puanlarının ortalamalarından ($X=7.8$) ve çocukken hem fiziksel hem duygusal şiddete tanıklık eden bireylerin fiziksel taciz puanlarının ortalamalarından ($X=8.4$) istatistiksel olarak daha düşüktür.

Paralel olarak, ÇÇTÖ'nün duygusal ihmal alt boyutu puanları da katılımcıların çocukluk döneminde şiddete tanıklık etme durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(3,505)= 27.29, p<.01$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, çocukken şiddete tanıklık etmeyen bireylerin duygusal ihmal puanlarının ortalamaları ($X=11.68$), çocukken fiziksel şiddete tanıklık eden bireylerin duygusal ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=14.96$), çocukken duygusal şiddete tanıklık eden bireylerin duygusal ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=14.66$) ve çocukken hem fiziksel hem duygusal şiddete tanıklık eden bireylerin duygusal ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=14.76$) istatistiksel olarak daha düşüktür.

ÇÇTÖ'nün fiziksel ihmal alt boyutu puanları da katılımcıların çocukluk döneminde şiddete tanıklık etme durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(3,505)= 23.67, p<.01$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, çocukken şiddete tanıklık etmeyen bireylerin fiziksel ihmal puanlarının ortalamaları ($X=9.27$), çocukken fiziksel şiddete tanıklık eden bireylerin fiziksel ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=11.88$), çocukken duygusal şiddete tanıklık eden bireylerin fiziksel ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=11.38$) ve çocukken hem fiziksel hem duygusal şiddete tanıklık eden bireylerin fiziksel ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=11.64$) istatistiksel olarak daha düşüktür.

Ancak, ÇÇTÖ'nün cinsel taciz alt boyutu puanları katılımcıların çocukluk döneminde şiddete tanıklık etme durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir, $F(3,505)= .726, p>.05$.

Tablo 11.*Katılımcıların ÇÇTÖ Puanlarının Şiddete Maruz Kalana Göre Karşılaştırılması*

		N	X	Ss	F	p	Fark
ÇÇT	Ben ₁	277	51.68	7.22	1.876	.155	-
	Annem ₂	33	50.09	10.81			
	Kardeşim ₃	7	46.71	14.87			
Duygusal Taciz	Ben ₁	277	11.66	2.23	22.942	.000	1>2,3
	Annem ₂	33	9.12	3.00			
	Kardeşim ₃	7	8.43	2.70			
Fiziksel Taciz	Ben ₁	277	7.78	2.07	4.567	.011	1>2
	Annem ₂	33	6.67	1.93			
	Kardeşim ₃	7	7.00	3.06			
Cinsel Taciz	Ben ₁	277	5.54	1.59	7.531	.001	-
	Annem ₂	33	6.67	2.95			
	Kardeşim ₃	7	7.00	3.32			
Duygusal İhmal	Ben ₁	277	14.88	2.56	2.10	.124	-
	Annem ₂	33	15.39	4.81			
	Kardeşim ₃	7	12.86	6.36			
Fiziksel İhmal	Ben ₁	277	11.75	2.54	.521	.595	-
	Annem ₂	33	12.06	4.32			
	Kardeşim ₃	7	10.86	6.52			

ÇÇTÖ ve alt boyutlarının toplam puanının katılımcıların çocukluk döneminde şiddete maruz kalmasına göre farklılık olup olmadığı, bir dizi tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda; katılımcıların ÇÇT puanları, katılımcıların çocukluk döneminde şiddete maruz kalmasına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir, $F(2,314)=1.876, p>.05$. Benzer olarak, ÇÇTÖ'nün duygusal ihmal ve fiziksel ihmal alt boyutlarının da katılımcıların çocukluk döneminde şiddete maruz kalmasına göre farklılaşmadığı görülmemiştir.

Ancak, ÇÇTÖ'nün duygusal taciz alt boyutu puanları katılımcıların çocukluk döneminde şiddete maruz kalmasına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(2,314)= 22.942, p<.01$. Hangi gruplar arasında anlamlı

farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, çocukken kendisi şiddete maruz kalan bireylerin duygusal taciz puanlarının ortalamaları ($X=11.66$), çocukken annesi şiddete maruz kalan bireylerin duygusal taciz puanlarının ortalamalarından ($X=9.12$) ve çocukken kardeşi şiddete maruz kalan bireylerin duygusal taciz puanlarının ortalamalarından ($X=8.43$) istatistiksel olarak daha yüksektir.

ÇÇTÖ'nün fiziksel taciz alt boyutu puanları katılımcıların çocukluk döneminde şiddete maruz kalmasına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(2,314)= 4.567, p<.05$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, çocukken kendisi şiddete maruz kalan bireylerin fiziksel taciz puanlarının ortalamaları ($X=7.78$), çocukken annesi şiddete maruz kalan bireylerin fiziksel taciz puanlarının ortalamalarından ($X=6.67$) istatistiksel olarak daha yüksektir.

Son olarak, ÇÇTÖ'nün cinsel taciz alt boyutu puanları katılımcıların çocukluk döneminde şiddete maruz kalmasına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(2,314)= 7.531, p<.01$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi sonucuna göreyse herhangi iki grup arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır.

Tablo 12.*Katılımcıların ÇÇTÖ Puanlarının Ailede Alkol Kullanımına Göre Karşılaştırılması*

	Alkol Kullanan;	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
ÇÇT	Var	117	49.52	10.75	3.290	.001
	Yok	392	45.94	10.18		
Duygusal Taciz	Var	117	10.23	3.32	2.895	.004
	Yok	392	9.2	3.42		
Fiziksel Taciz	Var	117	7.49	2.4	3.772	.000
	Yok	392	6.65	2.02		
Cinsel Taciz	Var	117	5.91	2.08	2.206	.028
	Yok	392	5.5	1.66		
Duygusal İhmal	Var	117	14.3	3.89	1.975	.049
	Yok	392	13.4	4.25		
Fiziksel İhmal	Var	117	11.3	3.7	1.822	.069
	Yok	392	10.64	3.39		

ÇÇTÖ ve alt boyutlarının toplam puanının katılımcıların ailelerinde sıklıkla alkol kullanan birinin olmasına göre farklılık olup olmadığını test etmek amacı ile, bir dizi bağlantısız örneklem t testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, katılımcıların ÇÇT puanlarının ortalamaları ailelerinde sıklıkla alkol kullanan birinin olmasına göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği saptanmıştır, $t(507) = 3.290, p < .05$. Buna göre, çocukken evde sıklıkla alkol kullanan biri olan bireylerin ÇÇT puanı ortalamaları ($\bar{X} = 49.52$) çocukken evde alkol kullanan biri olmayan bireylerin ÇÇT puanı ortalamalarından ($\bar{X} = 45.94$) istatistiksel olarak daha yüksektir.

Benzer olarak, ÇÇTÖ'nün duygusal taciz alt boyutu puanlarının ortalamaları katılımcıların ailelerinde sıklıkla alkol kullanan birinin olmasına göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği saptanmıştır, $t(507) = 2.895, p < .05$. Buna göre, çocukken evde sıklıkla alkol kullanan biri olan bireylerin duygusal taciz

puanı ortalamaları ($X=10.23$) çocukken evde alkol kullanan biri olmayan bireylerin duygusal taciz puanı ortalamalarından ($X=9.2$) istatistiksel olarak daha yüksektir.

ÇÇTÖ'nün fiziksel taciz alt boyutu puanlarının ortalamaları katılımcıların ailelerinde sıklıkla alkol kullanan birinin olmasına göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği saptanmıştır, $t(507) = 3.772, p < .01$. Buna göre, çocukken evde sıklıkla alkol kullanan biri olan bireylerin fiziksel taciz puanı ortalamaları ($X=7.49$) çocukken evde alkol kullanan biri olmayan bireylerin fiziksel taciz puanı ortalamalarından ($X=6.65$) istatistiksel olarak daha yüksektir.

Paralel olarak, ÇÇTÖ'nün cinsel taciz alt boyutu puanlarının ortalamaları katılımcıların ailelerinde sıklıkla alkol kullanan birinin olmasına göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği saptanmıştır, $t(507) = 2.206, p < .05$. Buna göre, çocukken evde sıklıkla alkol kullanan biri olan bireylerin cinsel taciz puanı ortalamaları ($X=5.91$) çocukken evde alkol kullanan biri olmayan bireylerin cinsel taciz puanı ortalamalarından ($X=5.5$) istatistiksel olarak daha yüksektir.

ÇÇTÖ'nün duygusal ihmal alt boyutu puanlarının ortalamaları katılımcıların ailelerinde sıklıkla alkol kullanan birinin olmasına göre istatistiksel olarak marjinal düzeyde anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği saptanmıştır, $t(507) = 1.975, p < .01$. Buna göre, çocukken evde sıklıkla alkol kullanan biri olan bireylerin duygusal ihmal puanı ortalamaları ($X=14.3$) çocukken evde alkol kullanan biri olmayan bireylerin duygusal ihmal puanı ortalamalarından ($X=13.43$) istatistiksel olarak daha yüksektir.

Ancak, ÇÇTÖ'nün fiziksel ihmal alt boyutu puanlarının ortalamaları katılımcıların ailelerinde sıklıkla alkol kullanan birinin olmasına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılaşmamaktadır, $t(507) = 1.822, p > .05$.

Tablo 13.

Katılımcıların ÇÇTÖ Puanlarının Önemli Bir Olay Yaşamalarına Göre Karşılaştırılması

		N	$\bar{X}$	Ss	t	p
ÇÇT	Evet	230	50.1	8.62	6.852	.000
	Hayır	279	44.01	10.95		
Duygusal Taciz	Evet	230	10.89	2.83	9.421	.000
	Hayır	279	8.24	3.41		
Fiziksel Taciz	Evet	230	7.46	2.1	6.059	.000
	Hayır	279	6.34	2.05		
Cinsel Taciz	Evet	230	5.6	1.76	.032	.975
	Hayır	279	5.59	1.79		
Duygusal İhmal	Evet	230	14.36	2.92	3.595	.000
	Hayır	279	13.03	4.91		
Fiziksel İhmal	Evet	230	11.6	2.78	4.876	.000
	Hayır	279	10.12	3.82		

ÇÇTÖ ve alt boyutlarının toplam puanının katılımcıların çocukken hastalık/kaza gibi önemli bir olay yaşamamasına göre farklılık olup olmadığını test etmek amacı ile, bir dizi bağlantısız örneklem t testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, ÇÇT puanlarının ortalamaları katılımcıların çocukken hastalık/kaza gibi önemli bir olay yaşamamasına göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği saptanmıştır, $t(507) = 6.852$, $p < .01$. Buna göre, çocukken hastalık/kaza gibi önemli bir olay yaşayan bireylerin ÇÇT puanı ortalamaları ($\bar{X} = 50.1$) çocukken hastalık/kaza gibi önemli bir olay yaşamayan bireylerin ÇÇT puanı ortalamalarından ($\bar{X} = 44.01$) istatistiksel olarak daha yüksektir.

Benzer olarak, ÇÇTÖ'nün duygusal taciz alt boyutu puanlarının ortalamaları katılımcıların çocukken hastalık/kaza gibi önemli bir olay yaşamamasına göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği saptanmıştır, $t(507) = 9.421$, $p < .01$. Buna göre, çocukken hastalık/kaza gibi önemli bir olay yaşayan

bireylerin duygusal taciz puanı ortalamaları ($X=10.89$) çocukken hastalık/kaza gibi önemli bir olay yaşamayan bireylerin duygusal taciz puanı ortalamalarından ($X=8.24$) istatistiksel olarak daha yüksektir.

ÇÇTÖ'nün fiziksel taciz alt boyutu puanlarının ortalamaları katılımcıların çocukken hastalık/kaza gibi önemli bir olay yaşamasına göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği saptanmıştır, $t(507)=6.059$, $p<.01$. Buna göre, çocukken hastalık/kaza gibi önemli bir olay yaşayan bireylerin fiziksel taciz puanı ortalamaları ($X=7.46$) çocukken hastalık/kaza gibi önemli bir olay yaşamayan bireylerin fiziksel taciz puanı ortalamalarından ($X=6.34$) istatistiksel olarak daha yüksektir.

Paralel olarak, ÇÇTÖ'nün duygusal ihmal alt boyutu puanlarının ortalamaları katılımcıların çocukken hastalık/kaza gibi önemli bir olay yaşamasına göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği saptanmıştır, $t(507)=3.595$, $p<.01$. Buna göre, çocukken hastalık/kaza gibi önemli bir olay yaşayan bireylerin duygusal ihmal puanı ortalamaları ($X=14.36$) çocukken hastalık/kaza gibi önemli bir olay yaşamayan bireylerin duygusal ihmal puanı ortalamalarından ($X=13.03$) istatistiksel olarak daha yüksektir.

ÇÇTÖ'nün fiziksel ihmal alt boyutu puanlarının ortalamaları katılımcıların çocukken hastalık/kaza gibi önemli bir olay yaşamasına göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği saptanmıştır, $t(507)=4.876$, $p<.05$. Buna göre, çocukken hastalık/kaza gibi önemli bir olay yaşayan bireylerin duygusal ihmal puanı ortalamaları ($X=11.6$) çocukken hastalık/kaza gibi önemli bir olay yaşamayan bireylerin duygusal ihmal puanı ortalamalarından ($X=10.12$) istatistiksel olarak daha yüksektir.

Ancak, ÇÇTÖ'nün cinsel taciz alt boyutu puanlarının ortalamaları katılımcıların çocukken hastalık/kaza gibi önemli bir olay yaşamasına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılaşmamaktadır, $t(507)=.032$, $p>.05$.

Tablo 14.*Katılımcıların ÇÇTÖ Puanlarının Annelerinin Tutumlarına Göre Karşılaştırılması*

		N	X	Ss	F	p	Fark
ÇÇT	Otoriter/Baskı ₁	65	48.15	10.45	6.225	.000	3>2,4
	Demokratik/Hoşgörülü ₂	378	46.62	10.01			
	İlgisiz ₃	17	55.18	11.34			
	Aşırı Koruyucu ₄	49	43.18	11.47			
Duygusal Taciz	Otoriter/Baskı ₁	65	9.52	3.32	4.749	.003	4<1,2
	Demokratik/Hoşgörülü ₂	378	9.65	3.43			
	İlgisiz ₃	17	9.35	3.53			
	Aşırı Koruyucu ₄	49	7.71	3.10			
Fiziksel Taciz	Otoriter/Baskı ₁	65	7.12	2.77	3.656	.012	4<1,2
	Demokratik/Hoşgörülü ₂	378	6.91	2.06			
	İlgisiz ₃	17	7.12	2.15			
	Aşırı Koruyucu ₄	49	5.92	1.66			
Cinsel Taciz	Otoriter/Baskı ₁	65	6.32	2.97	7.767	.000	-
	Demokratik/Hoşgörülü ₂	378	5.41	1.32			
	İlgisiz ₃	17	6.76	2.54			
	Aşırı Koruyucu ₄	49	5.67	2.10			
Duygusal İhmal	Otoriter/Baskı ₁	65	14.57	3.88	8.989	.000	3>1,2,4
	Demokratik/Hoşgörülü ₂	378	13.38	3.92			
	İlgisiz ₃	17	18.12	2.87			
	Aşırı Koruyucu ₄	49	12.88	5.70			
Fiziksel İhmal	Otoriter/Baskı ₁	65	10.22	3.76	5.291	.001	-
	Demokratik/Hoşgörülü ₂	378	10.86	3.24			
	İlgisiz ₃	17	13.65	4.82			
	Aşırı Koruyucu ₄	49	10.08	3.81			

ÇÇTÖ ve alt boyutlarının toplam puanının anne tutumuna göre farklılık olup olmadığı, bir dizi tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Yapılan tek

yönlü varyans analizi sonucunda; katılımcıların ÇÇT puanları, anne tutumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(3,505)= 6.225, p<.01$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, ilgisiz anne tutumuna sahip bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamaları ($X=55.18$), demokratik/hoşgörülü anne tutumuna sahip bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamalarından ($X=46.62$) ve aşırı koruyucu anne tutumuna sahip bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamalarından ($X=43.18$) istatistiksel olarak daha yüksektir.

ÇÇTÖ'nün duygusal taciz alt boyutu puanları da anne tutumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(3,505)= 4.749, p<.05$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, aşırı koruyucu anne tutumuna sahip bireylerin duygusal taciz puanlarının ortalamaları ($X=7.71$), otoriter/baskıcı anne tutumuna sahip bireylerin duygusal taciz puanlarının ortalamalarından ($X=9.52$) ve demokratik/hoşgörülü anne tutumuna sahip bireylerin duygusal taciz puanlarının ortalamalarından ($X=9.65$) istatistiksel olarak daha düşüktür.

Benzer olarak, ÇÇTÖ'nün fiziksel taciz alt boyutu puanları anne tutumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(3,505)= 3.656, p<.05$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, aşırı koruyucu anne tutumuna sahip bireylerin fiziksel taciz puanlarının ortalamaları ($X=5.92$), otoriter/baskıcı anne tutumuna sahip bireylerin fiziksel taciz puanlarının ortalamalarından ($X=7.12$) ve demokratik/hoşgörülü anne tutumuna sahip bireylerin fiziksel taciz puanlarının ortalamalarından ($X=6.91$) istatistiksel olarak daha düşüktür.

ÇÇTÖ'nün cinsel taciz alt boyutu puanları da anne tutumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(3,505)= 7.767, p<.01$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile yapılan Games-Howell çoklu karşılaştırma testi sonucuna göreyse herhangi iki grup arasında anlamlı farklılaşmaya rastlanmamıştır.

Paralel olarak, ÇÇTÖ'nün duygusal ihmal alt boyutu puanları anne tutumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(3,505)= 8.989,$

$p < .01$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, ilgisiz anne tutumuna sahip bireylerin duygusal ihmal puanlarının ortalamaları ($X=18.12$), otoriter/baskıcı anne tutumuna sahip bireylerin duygusal ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=14.57$), demokratik/hoşgörülü anne tutumuna sahip bireylerin duygusal ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=13.38$) ve aşırı koruyucu anne tutumuna sahip bireylerin duygusal ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=12.88$) istatistiksel olarak daha yüksektir.

ÇÇTÖ'nün fiziksel ihmal alt boyutu puanları da anne tutumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(3,505)= 5.291, p < .05$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile yapılan Games-Howell çoklu karşılaştırma testi sonucuna göreyse herhangi iki grup arasında anlamlı farklılaşmaya rastlanmamıştır.

Tablo 15.*Katılımcıların ÇÇTÖ Puanlarının Babalarının Tutumlarına Göre Karşılaştırılması*

		N	X	Ss	F	p	Fark
ÇÇTÖ	Otoriter/Baskı ₁	127	50.25	7.97	21.722	.000	1>2,4
	Demokratik/Hoşgörülü ₂	280	44.36	10.40			3>2,4
	İlgisiz ₃	59	53.36	9.46			
	Aşırı Koruyucu ₄	43	43.12	11.37			
Duygusal	Otoriter/Baskı ₁	127	10.58	3.14	9.529	.000	1>2,4
Taciz	Demokratik/Hoşgörülü ₂	280	8.90	3.46			3>2
	İlgisiz ₃	59	10.22	3.08			
	Aşırı Koruyucu ₄	43	8.53	3.49			
Fiziksel Taciz	Otoriter/Baskı ₁	127	7.26	2.08	10.324	.000	1>2,4
	Demokratik/Hoşgörülü ₂	280	6.58	2.06			3>2,4
	İlgisiz ₃	59	7.86	2.63			
	Aşırı Koruyucu ₄	43	5.98	1.39			
Cinsel Taciz	Otoriter/Baskı ₁	127	5.73	2.11	1.657	.175	-
	Demokratik/Hoşgörülü ₂	280	5.44	1.48			
	İlgisiz ₃	59	5.86	1.92			
	Aşırı Koruyucu ₄	43	5.84	2.24			
Duygusal	Otoriter/Baskı ₁	127	15.03	2.97	23.506	.000	4<1,3
İhmal	Demokratik/Hoşgörülü ₂	280	12.70	4.16			3>1,2
	İlgisiz ₃	59	16.42	3.31			2<1
	Aşırı Koruyucu ₄	43	11.84	5.42			
Fiziksel İhmal	Otoriter/Baskı ₁	127	11.46	3.10	13.477	.000	3>1,2,4
	Demokratik/Hoşgörülü ₂	280	10.17	3.39			1>2
	İlgisiz ₃	59	12.90	3.20			
	Aşırı Koruyucu ₄	43	10.00	3.96			

ÇÇTÖ ve alt boyutlarının toplam puanının baba tutumuna göre farklılık olup olmadığı, bir dizi tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda; katılımcıların ÇÇT puanları, baba tutumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(3,505)= 21.722, p<.01$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, otoriter/baskıcı baba tutumuna sahip bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamaları ($X=50.25$), demokratik/hoşgörülü baba tutumuna sahip bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamalarından ($X=44.36$) ve aşırı koruyucu baba tutumuna sahip bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamalarından ($X=43.12$) istatistiksel olarak daha yüksektir. Ek olarak, ilgisiz baba tutumuna sahip bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamaları ($X=53.36$), demokratik/hoşgörülü baba tutumuna sahip bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamalarından ($X=44.36$) ve aşırı koruyucu baba tutumuna sahip bireylerin ÇÇT puanlarının ortalamalarından ($X=43.12$) istatistiksel olarak daha yüksektir.

ÇÇTÖ'nün duygusal taciz alt boyutu puanları da baba tutumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(3,505)= 9.529, p<.01$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, otoriter/baskıcı baba tutumuna sahip bireylerin duygusal taciz puanlarının ortalamaları ($X=10.58$), demokratik/hoşgörülü baba tutumuna sahip bireylerin duygusal taciz puanlarının ortalamalarından ($X=8.9$) ve aşırı koruyucu baba tutumuna sahip bireylerin duygusal taciz puanlarının ortalamalarından ($X=8.53$) istatistiksel olarak daha yüksektir. Ek olarak, ilgisiz baba tutumuna sahip bireylerin duygusal taciz puanlarının ortalamaları ($X=10.22$), demokratik/hoşgörülü baba tutumuna sahip bireylerin duygusal taciz puanlarının ortalamalarından ($X=8.9$) istatistiksel olarak daha yüksektir.

Benzer olarak, ÇÇTÖ'nün fiziksel taciz alt boyutu puanları baba tutumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(3,505)= 10.324, p<.01$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, otoriter/baskıcı baba tutumuna sahip bireylerin fiziksel taciz puanlarının ortalamaları ($X=7.26$), demokratik/hoşgörülü baba tutumuna sahip bireylerin fiziksel taciz puanlarının ortalamalarından ($X=6.58$) ve aşırı koruyucu baba tutumuna sahip

bireylerin fiziksel taciz puanlarının ortalamalarından ($X=5.98$) istatistiksel olarak daha yüksektir. Ek olarak, ilgisiz baba tutumuna sahip bireylerin fiziksel taciz puanlarının ortalamaları ($X=7.86$), demokratik/hoşgörülü baba tutumuna sahip bireylerin fiziksel taciz puanlarının ortalamalarından ($X=6.58$) ve aşırı koruyucu baba tutumuna sahip bireylerin fiziksel taciz puanlarının ortalamalarından ($X=5.98$) istatistiksel olarak daha yüksektir.

ÇÇTÖ'nün duygusal ihmal alt boyutu puanları baba tutumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(3,505)=23.506, p<.01$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, aşırı koruyucu baba tutumuna sahip bireylerin duygusal ihmal puanlarının ortalamaları ($X=11.84$), otoriter/baskıcı baba tutumuna sahip bireylerin duygusal ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=15.03$) ve ilgisiz baba tutumuna sahip bireylerin duygusal ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=16.42$) istatistiksel olarak daha düşüktür. Ek olarak, demokratik baba tutumuna sahip bireylerin duygusal ihmal puanlarının ortalamaları ($X=12.7$), otoriter/baskıcı baba tutumuna sahip bireylerin duygusal ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=15.03$) istatistiksel olarak daha düşüktür. Ve, ilgisiz baba tutumuna sahip bireylerin duygusal ihmal puanlarının ortalamaları ($X=16.42$) otoriter/baskıcı baba tutumuna sahip bireylerin duygusal ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=15.03$) ve demokratik baba tutumuna sahip bireylerin duygusal ihmal puanlarının ortalamaları ($X=12.7$) istatistiksel olarak daha yüksektir.

Paralel olarak, ÇÇTÖ'nün fiziksel ihmal alt boyutu puanları da baba tutumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, $F(3,505)=13.477, p<.01$. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit etmek amacı ile Games-Howell çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, ilgisiz baba tutumuna sahip bireylerin fiziksel ihmal puanlarının ortalamaları ($X=12.9$), otoriter/baskıcı baba tutumuna sahip bireylerin fiziksel ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=11.46$), demokratik/hoşgörülü baba tutumuna sahip bireylerin fiziksel ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=10.17$) ve aşırı koruyucu baba tutumuna sahip bireylerin fiziksel ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=10.0$) istatistiksel olarak daha yüksektir. Ek olarak, otoriter/baskıcı baba tutumuna sahip bireylerin fiziksel ihmal puanlarının ortalamaları ($X=11.46$), demokratik/hoşgörülü

baba tutumuna sahip bireylerin fiziksel ihmal puanlarının ortalamalarından ($X=10.17$) istatistiksel olarak daha yüksektir.

Ancak, ÇÇTÖ'nün cinsel taciz alt boyutu puanları baba tutumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir, $F(3,505)= 1.657, p>.05$.

4.2. ÇÇTÖ ile Ruminatif Düşünce Biçimi Ölçeği, Utanç Pusulası Ölçeği, Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Arasındaki Korelasyonel İlişkinin İncelenmesi

Tablo 16.

Katılımcıların ÇÇTÖ Puanları ile Ruminatif Düşünce Biçimi Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

	Ruminatif Düşünce Biçimi	ÇÇT	Duygusal Taciz	Fiziksel Taciz	Cinsel Taciz	Duygusal İhmal	Fiziksel İhmal
Ruminatif Düşünce Biçimi	1						
ÇÇT	,131**	1					
Duygusal Taciz	,141**	,730**	1				
Fiziksel Taciz	,123**	,698**	,669**	1			
Cinsel Taciz	,166**	,330**	,138**	,248**	1		
Duygusal İhmal	,076	,824**	,398**	,344**	,084	1	
Fiziksel İhmal	,011	,821**	,378**	,370**	,092*	,757**	1

*: $p < .05$, **: $p < .01$

Ruminatif düşünce biçimi ile ÇÇTÖ ve alt boyutları arasında ne yönde ve nasıl bir ilişki olduğunu tespit edebilmek amacı ile, bir dizi Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Yapılan korelasyon analizi sonuçlarına göre, ruminatif düşünce biçimi puanları ile ÇÇT puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki vardır ($r = .131$, $p < .01$).

Ruminatif düşünce biçimi puanları ile ÇÇTÖ'nün duygusal taciz alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki bulunmaktadır ($r=.141, p<.01$). Benzer olarak, ruminatif düşünce biçimi puanları ile ÇÇTÖ'nün fiziksel taciz alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki gözlemlenmiştir ($r=.123, p<.01$). Ruminatif düşünce biçimi puanları ile ÇÇTÖ'nün cinsel taciz alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki görülmektedir ($r=.166, p<.01$).

Ancak, ruminatif düşünce biçimi puanları ile ÇÇTÖ'nün duygusal ihmal alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur ($r=.076, p>.05$). Ek olarak, ruminatif düşünce biçimi puanları ile ÇÇTÖ'nün fiziksel ihmal alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki görülmemiştir ($r=.011, p>.05$).

Tablo 17.

Katılımcıların ÇÇTÖ Puanları ile Utanç Pusulası Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

	Geri Çekilme	Kendine Saldırma	Kaçınma	Diğerlerine Saldırma	ÇÇT	Duygusal Taciz	Fiziksel Taciz	Cinsel Taciz	Duygusal İhmal	Fiziksel İhmal
Geri Çekilme	1									
Kendine Saldırma	.915**	1								
Kaçınma	.860**	.809**	1							
Diğerlerine Saldırma	.844**	.860**	.862**	1						
ÇÇT	.390**	.401**	.352**	.497**	1					
Duygusal Taciz	.657**	.654**	.630**	.711**	.730**	1				
Fiziksel Taciz	.420**	.431**	.428**	.469**	.698**	.669**	1			
Cinsel Taciz	.011	.039	-.039	.025	.330**	.138**	.248**	1		
Duygusal İhmal	.160**	.172**	.121**	.270**	.824**	.398**	.344**	.084	1	
Fiziksel İhmal	.161**	.153**	.139**	.278**	.821**	.378**	.370**	.092*	.757**	1

*: $p < .05$, **: $p < .01$

Utanç pusulası ölçeğinin alt boyutları ile ÇÇTÖ ve alt boyutları arasında ne yönde ve nasıl bir ilişki olduğunu tespit edebilmek amacı ile, bir dizi Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Yapılan korelasyon analizi sonuçlarına göre, utanç pusulası ölçeğinin geri çekilme alt boyutu puanları ile ÇÇT puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki vardır ($r = .390$, $p < .01$).

Utanc pusulası ölçeğinin geri çekilme alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün duygusal taciz alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve iyi düzeyde bir ilişki bulunmaktadır ($r=.657, p<.01$). Benzer olarak, utanc pusulası ölçeğinin geri çekilme alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün fiziksel taciz alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki gözlemlenmiştir ($r=.420, p<.01$).

Utanc pusulası ölçeğinin geri çekilme alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün duygusal ihmal alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki vardır ($r=.160, p>.05$). Ek olarak, utanc pusulası ölçeğinin geri çekilme alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün fiziksel ihmal alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki görülmüştür ($r=.161, p>.05$). Ancak, utanc pusulası ölçeğinin geri çekilme alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün cinsel taciz alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur ($r=.011, p>.05$).

Utanc pusulası ölçeğinin kendine saldırma alt boyutu puanları ile ÇÇT puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki vardır ($r=.401, p<.01$). Utanc pusulası ölçeğinin kendine saldırma alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün duygusal taciz alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve iyi düzeyde bir ilişki bulunmaktadır ($r=.654, p<.01$). Benzer olarak, utanc pusulası ölçeğinin kendine saldırma alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün fiziksel taciz alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki gözlemlenmiştir ($r=.431, p<.01$).

Utanc pusulası ölçeğinin kendine saldırma alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün duygusal ihmal alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki vardır ($r=.172, p<.01$). Ek olarak, utanc pusulası ölçeğinin kendine saldırma alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün fiziksel ihmal alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki görülmüştür ($r=.153, p<.01$). Ancak, utanc pusulası ölçeğinin kendine saldırma alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün cinsel taciz alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur ($r=.039, p>.05$).

Utanc pusulası ölçeğinin kaçınma alt boyutu puanları ile ÇÇT puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki vardır ($r=.352, p<.01$). Utanc pusulası ölçeğinin kaçınma alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün

duygusal taciz alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve iyi düzeyde bir ilişki bulunmaktadır ($r=.630, p<.01$). Benzer olarak, utanç pusulası ölçeğinin kaçınma alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün fiziksel taciz alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki gözlemlenmiştir ($r=.428, p<.01$).

Utanç pusulası ölçeğinin kaçınma alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün duygusal ihmal alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki vardır ($r=.121, p<.01$). Ek olarak, utanç pusulası ölçeğinin kaçınma alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün fiziksel ihmal alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki görülmüştür ($r=.139, p<.01$). Ancak, utanç pusulası ölçeğinin kaçınma alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün cinsel taciz alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur ($r=-.039, p>.05$).

Utanç pusulası ölçeğinin diğerlerine saldırma alt boyutu puanları ile ÇÇT puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki vardır ($r=.497, p<.01$). Utanç pusulası ölçeğinin diğerlerine saldırma alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün duygusal taciz alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve yüksek düzeyde bir ilişki bulunmaktadır ($r=.711, p<.01$). Benzer olarak, utanç pusulası ölçeğinin diğerlerine saldırma alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün fiziksel taciz alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki gözlemlenmiştir ($r=.469, p<.01$).

Utanç pusulası ölçeğinin diğerlerine saldırma alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün duygusal ihmal alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki vardır ($r=.270, p<.01$). Ek olarak, utanç pusulası ölçeğinin diğerlerine saldırma alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün fiziksel ihmal alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki görülmüştür ($r=.278, p<.15$). Ancak, utanç pusulası ölçeğinin diğerlerine saldırma alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün cinsel taciz alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur ($r=.025, p>.05$).

Tablo 18.

Katılımcıların ÇÇTÖ Puanları ile Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

	Arkadaş Katsayısı	İlişkilere Yönelik	Şiddete Yönelik Tutumlar	Anti Sosyal Niyet	Haklılık Düşünceleri	ÇÇT	Duygusal Taciz	Fiziksel Taciz	Cinsel Taciz	Duygusal İhmal	Fiziksel İhmal
Arkadaş Katsayısı	1										
İlişkilere Yönelik Tutumlar	.211*	1									
Şiddete Yönelik Tutumlar	.188*	.303*	1								
Anti Sosyal Niyet	.198*	.533*	.489*	1							
Haklılık Düşünceleri	.141*	.291**	.261**	.263*	1						
ÇÇT	.286*	.430**	.264**	.446*	.194*	1					
Duygusal Taciz	.130*	.499**	.301**	.535*	.297*	.730*	1				
Fiziksel Taciz	.181*	.340**	.160**	.380*	.181*	.698*	.669*	1			
Cinsel Taciz	.345*	.030	.120**	.053	.090*	.330*	.138*	.248*	1		
Duygusal İhmal	.206*	.319**	.199**	.318*	.064	.824*	.398*	.344*	.084	1	
Fiziksel İhmal	.213*	.276**	.150**	.272*	.085	.821*	.378*	.370*	.092	.757*	1

*: p<.05, **: p<.01

Suçta yönelik tutumlar ve ilişkiler ölçeğinin alt boyutları ile ÇÇTÖ ve alt boyutları arasında ne yönde ve nasıl bir ilişki olduğunu tespit edebilmek amacı ile, bir dizi Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Yapılan korelasyon analizi sonuçlarına göre, suçta yönelik tutumlar ölçeğinin arkadaş katsayısı alt boyutu puanları ile ÇÇT puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki vardır ($r=.286, p<.01$).

Suçta yönelik tutumlar ve ilişkiler ölçeğinin arkadaş katsayısı alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün duygusal taciz alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki bulunmaktadır ($r=.130, p<.01$). Benzer olarak, suçta yönelik tutumlar ölçeğinin arkadaş katsayısı alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün fiziksel taciz alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki gözlemlenmiştir ($r=.181, p<.01$).

Paralel olarak, suçta yönelik tutumlar ölçeğinin arkadaş katsayısı alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün cinsel taciz alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki vardır ($r=.345, p<.01$). Suçta yönelik tutumlar ve ilişkiler ölçeğinin arkadaş katsayısı alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün duygusal ihmal alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki vardır ($r=.206, p<.01$). Ek olarak, suçta yönelik tutumlar ölçeğinin arkadaş katsayısı alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün fiziksel ihmal alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki görülmüştür ($r=.213, p<.01$).

Suçta yönelik tutumlar ölçeğinin ilişkilere yönelik tutum alt boyutu puanları ile ÇÇT puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki vardır ($r=.430, p<.01$). Suçta yönelik tutumlar ve ilişkiler ölçeğinin ilişkilere yönelik tutum alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün duygusal taciz alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki bulunmaktadır ($r=.499, p<.01$). Benzer olarak, suçta yönelik tutumlar ölçeğinin ilişkilere yönelik tutum alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün fiziksel taciz alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki gözlemlenmiştir ($r=.340, p<.01$).

Paralel olarak, suçta yönelik tutumlar ve ilişkiler ölçeğinin ilişkilere yönelik tutum alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün duygusal ihmal alt boyutu puanları arasında

istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki vardır ($r=.319$, $p<.01$). Ek olarak, suça yönelik tutumlar ölçeğinin ilişkilere yönelik tutum alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün fiziksel ihmal alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki görülmüştür ($r=.276$, $p<.05$).

Ancak, suça yönelik tutumlar ölçeğinin ilişkilere yönelik tutum alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün cinsel taciz alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur ($r=.030$, $p>.05$).

Suçta yönelik tutumlar ölçeğinin şiddete yönelik tutumlar alt boyutu puanları ile ÇÇT puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki vardır ($r=.264$, $p<.01$). Suçta yönelik tutumlar ve ilişkiler ölçeğinin şiddete yönelik tutumlar alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün duygusal taciz alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki bulunmaktadır ($r=.301$, $p<.01$). Benzer olarak, suça yönelik tutumlar ölçeğinin şiddete yönelik tutumlar alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün fiziksel taciz alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki gözlemlenmiştir ($r=.160$, $p<.01$).

Paralel olarak, suça yönelik tutumlar ölçeğinin şiddete yönelik tutumlar alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün cinsel taciz alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki vardır ($r=.120$, $p<.01$). Suçta yönelik tutumlar ve ilişkiler ölçeğinin şiddete yönelik tutumlar alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün duygusal ihmal alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki vardır ($r=.199$, $p<.01$). Ek olarak, suça yönelik tutumlar ölçeğinin şiddete yönelik tutumlar alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün fiziksel ihmal alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki görülmüştür ($r=.150$, $p<.01$).

Suçta yönelik tutumlar ölçeğinin anti sosyal niyet alt boyutu puanları ile ÇÇT puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki vardır ($r=.446$, $p<.01$). Suçta yönelik tutumlar ve ilişkiler ölçeğinin anti sosyal niyet alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün duygusal taciz alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve iyi düzeyde bir ilişki bulunmaktadır ($r=.535$, $p<.01$). Benzer olarak, suça yönelik tutumlar ölçeğinin anti sosyal niyet alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün fiziksel taciz alt boyutu puanları arasında istatistiksel

olarak anlamlı, pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki gözlemlenmiştir ($r=.380$, $p<.01$).

Paralel olarak, suça yönelik tutumlar ve ilişkiler ölçeğinin anti sosyal niyet alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün duygusal ihmal alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki vardır ($r=.318$, $p<.01$). Ek olarak, suça yönelik tutumlar ölçeğinin anti sosyal niyet alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün fiziksel ihmal alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki görülmüştür ($r=.272$, $p<.05$). Ancak, suça yönelik tutumlar ölçeğinin anti sosyal niyet alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün cinsel taciz alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur ($r=.053$, $p>.05$).

Suçta yönelik tutumlar ölçeğinin haklılık düşünceleri alt boyutu puanları ile ÇÇT puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki vardır ($r=.194$, $p<.01$). Suça yönelik tutumlar ve ilişkiler ölçeğinin haklılık düşünceleri alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün duygusal taciz alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki bulunmaktadır ($r=.297$, $p<.01$). Benzer olarak, suça yönelik tutumlar ölçeğinin haklılık düşünceleri alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün fiziksel taciz alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki gözlemlenmiştir ($r=.193$, $p<.01$).

Paralel olarak, suça yönelik tutumlar ölçeğinin haklılık düşünceleri alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün cinsel taciz alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki vardır ($r=.090$, $p<.05$). Ancak, suça yönelik tutumlar ve ilişkiler ölçeğinin haklılık düşünceleri alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün duygusal ihmal alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur ($r=.064$, $p>.05$). Son olarak, suça yönelik tutumlar ölçeğinin haklılık düşünceleri alt boyutu puanları ile ÇÇTÖ'nün fiziksel ihmal alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki görülmemiştir ($r=.085$, $p>.05$).

4.3. ÇÇTÖ ile Ruminatif Düşünce Biçimi Ölçeği, Utanç Pusulası Ölçeği, Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Arasındaki Yordayıcı (Regresyon) İlişkinin İncelenmesi

Tablo 19.

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, Ruminatif Düşünce Biçimi Ölçeği ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeğinin Utanç Pusulası Ölçeği Üzerindeki Yordayıcı Etkisi

		B	Standart Hata	β	t	R	R²	F	p
Model 1	Sabit	100.27	3.38	-	29.59	.520	.270	187.88	.000
	Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler	2.38	.174	.520	13.71				
Model 2	Sabit	68.361	6.62	-	10.318	.559	.312	114.86	.000
	Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler ÇÇTÖ	1.844	.195	.402	9.44				
Model 3	Sabit	39.70	8.51	-	4.66	.589	.347	89.36	.000
	Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler ÇÇTÖ	1.78	.191	.388	9.32				
	Ruminatif Düşünce Biçimi	.819	.156	.219	5.24				
		.393	.076	.188	5.16				

Çocukluk çağı travmaları ölçeği, Ruminatif düşünce biçimi ölçeği ve suça yönelik tutumlar ve ilişkiler ölçeğinin utanç pusulası ölçeğinin anlamlı bir yordayıcı olup olmadığını tespit etmek amacıyla stepwise regresyon analizi yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucuna göre, model 1’de suça yönelik tutumlar ve ilişkiler puanları

utanç pusulası puanlarını istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır, $R=.520$ $R^2=.270$, $F(1,507)=187.88$, $p<.01$. Buna göre, bireylerin utanç pusulası puanlarına ait varyansın %27'sinin suça yönelik tutumlar ve ilişkiler puanları ile açıklandığı ifade edilebilir.

Model 2'de ise bu kez suça yönelik tutumlar ve ilişkiler ve çocukluk çağı travmaları puanları analize dahil olmuştur. Buna göre ise, suça yönelik tutumlar ve ilişkiler puanları ve çocukluk çağı travmaları puanları birlikte utanç pusulası puanlarını istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır, $R=.559$ $R^2=.312$, $F(2,506)=114.86$, $p<.01$. Ve bireylerin utanç pusulası puanlarına ait varyansın %31'inin suça yönelik tutumlar ve ilişkiler puanları ve çocukluk çağı travmaları puanları ile birlikte açıklandığı ifade edilebilir.

Model 3'te de bu kez suça yönelik tutumlar ve ilişkiler, çocukluk çağı travmaları ve ruminatif düşünce biçimi puanları analize dahil olmuştur. Buna göre ise, suça yönelik tutumlar ve ilişkiler puanları, çocukluk çağı travmaları puanları ve ruminatif düşünce biçimi puanları birlikte utanç pusulası puanlarını istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır, $R=.589$ $R^2=.347$, $F(3,505)=89.36$, $p<.01$. Ve bireylerin utanç pusulası puanlarına ait varyansın %35'inin suça yönelik tutumlar ve ilişkiler puanları, çocukluk çağı travmaları puanları ve ruminatif düşünce biçimi puanları ile birlikte açıklandığı ifade edilebilir.

BÖLÜM V

Tartışma

Çalışmanın tartışma kısmında analiz edilen bulgular, literatür de belirtilen ve daha önceden yapılmış akademik çalışmalar doğrultusunda tartışılmış ve yorumlanmıştır. Bu araştırma çocukluk çağı travmatik yaşantısı olan ve olmayan bireylerde ruminatif düşünce biçimi suça yatkınlık ve utanç duygusunun incelenmesi amacı ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırma kapsamında çocukluk çağı travmalarına bakıldığında lise mezunu bireylerin çocukluk çağı travmaları, duygusal taciz, fiziksel taciz, duygusal ihmal ve fiziksel ihmal görme düzeyleri, ön lisans, lisans ve yüksek lisans/doktora mezunu bireylere göre daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Yapılan araştırma çerçevesinde eğitim seviyesi arttıkça travmanın görülme düzeyinin düştüğü görülmektedir. Alan yazın incelendiğinde Örsel ve arkadaşları, (2011), yapmış oldukları bir araştırmada çocukluk çağı travmaları psikopatolojik detayları ile ele alırken eğitime önem veren aile ve çevrede her türlü şiddetin görülme olasılığı daha düşük olduğundan genelde yüksek eğitim düzeyine sahip bireylerde düşük düzeyle travmaların görülebileceği belirtilmiştir. Benzer bir şekilde Çelik ve Hoccoğlu (2018), çocukluk cinsel istismarı ile annenin eğitim düzeyi arasında önemli bir ilişkinin olduğunu savunarak eğitimi destekleyen ailelerin çocuklarında çocukluk çağı travmalarının daha düşük düzeyde olduğunu ortaya koymuştur. Eğitilmiş ailelerde çocukların travma mağduru olma olasılığının düşük olması çocuklara gösterilen ilgi eğitim ve kurulan bağın daha güvenli olduğu düşünülmektedir.

Çalışma bulgularına göre gelir durumunu çok iyi olarak belirten katılımcıların çocukluk çağı travmaları ve fiziksel taciz, cinsel taciz, duygusal ihmal, fiziksel ihmal görme düzeyleri, iyi ve orta gelir durumuna sahip bireylere göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre yüksek gelir düzeyine sahip bireylerin travma düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür. Gelir düzeyi travma yaşantısını etkileyen bir başka faktör olarak tespit edilmiştir. Alan yazın incelendiğinde Çağatay, (2014), çocukluk çağı travma yaşantı düzeylerini incelediği bir çalışmada yüksek gelir düzeyine sahip bireylerde travma yaşantı düzeyinin daha düşük olduğunu belirtmiştir. Çalışmanın bulgularına paralel olarak Demirkapı, (2014), yüksek gelir düzeyine sahip bireylerde çocukluk çağı travmalarının daha

düşük düzeylerde görüldüğünü ortaya koymuştur. Dereboy ve arkadaşları, (2018), çocukluk çağı travmalarını kimlik gelişimini de ele alarak yapmış oldukları bir çalışmada, yüksek gelir düzeyine sahip bireyin daha bilinçli ebeveynler olduğunu ve çocuklarına daha dikkatli gelişme fırsatları sunduklarını savunarak bu ailelerdeki çocuklarda travmaların daha düşük düzeylerde olduğunu ve bu travmaların çevresel kaynaklı olduğunu ortaya koymuştur. Sancak ve Aktan, (2022), yaptığı çalışma doğrultusunda, düşük gelir düzeyine sahip bireylerde madde kullanma eğiliminin ve çocukluk çağı travmalarının daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Araştırma kapsamında geniş aile yapısına sahip bireylerin duygusal taciz ve fiziksel taciz yaşama düzeyleri, çekirdek aile yapısına sahip bireylere göre düşük olduğu, ancak cinsel taciz görme düzeyinin çekirdek aile yapısına sahip bireylere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen bulguya göre geniş ailelerde duygusal ve fiziksel taciz görme düzeyleri çekirdek ailelere göre daha düşük olurken cinsel taciz görme düzeyleri çekirdek ailelere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Alan yazın incelendiğinde Çelik ve Hocaoglu, (2018), geniş aile yapısına sahip olmanın çocukluk çağı travmaları için bir risk faktörü oluşturduğunu tespit etmişlerdir. Altunpul, (2022), bir çalışmasında geniş yapıya sahip ailelerde duygusal taciz oranının düşük olduğunu tespit ederken bunu kardeşler arasında sağlanan desteğe bağlamış ancak, kalabalık ailelerde cinsel istismar gibi çocukluk çağı travmalarının görülme olasılığının da yüksek olabileceğini belirtmiştir. Türker, (2021), yapmış olduğu bir çalışmada, geniş yapıya sahip ailelerde koruyucu rolü daha çok üstlenen ebeveyn tutumlarından dolayı, çocukların travma yaşantılarının daha düşük olabileceği belirtilmiştir. Alan yazında yapılan çalışmalar bu bulguları desteklemektedir.

Ebeveynlerin birlikte yaşama ve hayatta olma durumlarına göre çocukluk çağı travmalarının incelendiğinde, çocukken ebeveynleri birlikte olan bireylerin çocukluk çağı travma düzeyleri duygusal taciz görme düzeyleri çocukken ebeveynleri boşanmış olan bireylere ve çocukken annesini kaybetmiş olan bireylere göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Bulgulara göre çocukluk dönemlerinde ebeveynleri beraber olan bireylerin travma düzeyleri düşükken ebeveynleri ayrı olan ve ayrıca annesini kaybetmiş olan bireylerin travma ve duygusal taciz görme düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Sağlıklı bir ilişki yürüten iki ebeveyn çocukların güvenliği sağlığı yaşam koşulları ve en önemlisi de psikolojik sağlıkları için daha iyi olanaklar sağlayacağı düşünülmektedir. Bir ebeveyn tek başına bütün

sorumluluğu aldığı anda stres altında kalabilmektedir. Bu durum içinde bulunulan koşullara göre değişkenlik gösterebilmektedir. Aynı yaşayan ebeveynler çocuk için olumsuz durumlar yaratabilmektedir. Oluşan bu olumsuz durumların içinde görülecek travmatik olayların da yer aldığı düşünülmektedir. Alan yazın incelendiğinde Yüksel ve Çiftçi, (2017), hükümlüleri ele alarak çocukluk çağı travmalarını incelerken çocukların ebeveynleri ile yakın ilişkiler kuramamasını gerekli duygusal bağın oluşmaması, ebeveynlerin boşanması ya da başlı başına bir ebeveyn kaybı travmasının çocuklarda yaşanacak travma düzeylerinde artış gösterdiğini öne sürmüştür. Şikel ve Harmancı, (2022), yaptıkları bir çalışmada boşanmış ebeveynlerin çocukların kimlik gelişimini etkilediğini öne sürerek, birlikte yaşamayan ebeveynlerin çocuklarında travmaların görülme olasılığının yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Benzer bir şekilde Vural, (2021), çocuklarda ebeveyn kaybının ve ebeveyn boşanmasının travmatik etkilerinin olduğu belirtmiştir. Alan yazında yapılan çalışmalar bu araştırma bulgularını desteklemektedir.

Bu çalışmada çocukken ebeveynleri birlikte olan bireylerin fiziksel ihmal görme düzeyleri çocukken ebeveynleri boşanmış olan ve çocukken annesini kaybetmiş olan bireylere göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Alan yazın incelendiğinde Güreşen, (2022), bir çalışmada ebeveynlerin beraberliğinin özellikle koruyucu bir annenin varlığının çocuklar için ailede olumlu gelişme ve güvenli duygular yaratabileceğini öne sürmüştür. Karadeniz, (2022), yapmış olduğu bir çalışmada beraber dengeli bir ilişki ile beraber yaşayan ailelerde çocukluk çağı travmalarının ve ihmallerinin daha düşük görüldüğünü ortaya koymuştur.

Araştırmanın bir diğer bulgusunda çocukken şiddete tanıklık etmeyen bireylerin çocukluk çağı travma düzeyleri, duygusal, fiziksel taciz, duygusal ihmal fiziksel ihmal görme düzeyleri çocukken fiziksel şiddete, duygusal şiddete ayrıca hem fiziksel hem duygusal şiddete tanıklık eden bireylere göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgu ışığında çocukken şiddete tanıklık eden bireylerin travma düzeyleri, şiddete tanıklık etmeyen bireylere göre daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Şiddete tanıklık etme durumu içinde yaşanan aile ve çevre ile bağlantılı olabilmektedir. Tanıklık edilen şiddet türünün, travma yaratma ihtimali, travmatik yaşantı düzeyini daha yüksek göstermesi olası bir durum olabilmektedir. Karakaya ve arkadaşlarının, (2021), yapmış oldukları bir çalışmada özellikle aile içi şiddete tanıklık edip ayrıca bu şiddete maruz kalan bireylerde, çocukluk çağı travma yaşantısının yüksek düzeyde olduğu tespit etmiştir. Tüccaroğlu, (2021), yaptığı bir

çalışmada, çocukken şiddete tanıklık eden bireylerde çocukluk çağı travmalarının daha yüksek düzeylerde görülüşü tespit edilmiştir. Abukan, (2020), şiddete tanıklık etmenin tecrübe edilen önemli çocukluk çağı travmalarından olduğunu savunmuştur. Kivrak ve arkadaşları (2015), yaptıkları bir çalışmada çocukluk çağı travmalarına sahip bireylerde çocukken en az bir tür şiddet tanıklık edildiğini ortaya koymuştur. Bu sonuçlar araştırma bulgularını destekler niteliktedir.

Araştırma kapsamında çocukken kendisi şiddete maruz kalan bireylerin, duygusal taciz ve fiziksel taciz görme düzeyleri, çocukken annesi ya da kardeşi şiddete maruz kalan bireylerin duygusal taciz görme düzeylerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çalışma bulguları doğrultusunda şiddete şahsen maruz kalan bireylerin travma düzeylerinin, aile bireyleri şiddete maruz kalan bireylerin travma düzeylerine göre daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Çocuk olarak şiddete maruz kalmak yetişkinlik döneminde de etkilerini devam ettiren travmalar arasında yer alabilmektedir. Yaşanan şiddetin türü ve sıklığı değişkenlik göstermekle beraber çocuklarda kalıcı durumlarda yol açabilmektedir. Bu durumların çocukluk çağı travma yaşantı düzeyine etki ederek bu travma düzeyini yüksek tuttuğu düşünülmektedir. Şiddete maruz kalmak ve tanıklık etmek ayrıca şiddete maruz kalıp tanıklık eden ebeveynler ile büyümek çocukluk çağı travmalarını doğrudan etkileyen faktörler arasında yer alabilmektedir. Alan yazın incelendiğinde Emirza, (2018), şiddet mağduru kadınları ele aldığı bir çalışmada çocukluk ya da yetişkinlik döneminde fark etmeden yaşanan şiddetin başlıca temel bir travma olduğunu belirtmiştir. İzgi, (2020), aile içi şiddette, şiddete maruz kalan bireylerin çocukluk çağı travmalarına sahip olduğu ve şiddete eğilim gösterebileceği belirtilmiştir. Sarıçamlık, (2021), çocukluk çağı travmalarını psikolojik belirtiler ile incelerken, şiddete maruz kalan bireylerde çocukluk çağı travma düzeyinin ayrıca depresyon ve kaygı düzeyinin de yüksek olduğunu tespit etmiştir.

Bu araştırmada çocukken evde sıklıkla alkol kullanan biri olan bireylerin çocukluk çağı travma düzeyi, çocukken evde alkol kullanan biri olmayan bireylere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu doğrultusunda çocukken evde sürekli alkol kullanan birinin bulunması evdeki çocuğun travma düzeyini yükseltmekte olduğu gözlemlenmiştir. Alkol kullanımının sürekli olması ve kötüye kullanılması durumunda içinde bulunduğu çevreye ve yakınındaki kişilere karşı olumsuz ortamlar yaratabileceği ve bu duruma bağlı olarak gelişen koşullar çocuklar için travma görme olasılığını arttırabileceği düşünülmektedir. Aktepe, (2009), bir

çalışmasında cinsel taciz ve istismar olgularında alkolün taciz eden kişi tarafından sıklıkla kullanıldığı ve tacizi tetikleyen önemli unsurlarda yer aldığı bildirilmiştir. Smith ve arkadaşları, (2016), bir araştırmada ebeveynleri sıklıkla alkol kullanan ve alkolü kötüye kullanım ile tüketen çocukların, ebeveynleri alkol tüketmeyen çocuklara göre, cinsel taciz için 3 kat, fiziksel taciz ve duygusal ihmal için 4 kat daha yüksek risk altında olduklarını öne sürmüştür. Velleman ve Templeton, (2016), yaptıkları bir araştırmada alkolü kötüye kullanan ebeveynlerin çocuklarında olumsuz etkilerin görülebileceği, çocukların ebeveynleri tarafından çeşitli şiddetlere maruz kalabileceği ve durumun büyük travmalara yol açacağı bildirilmiştir.

Araştırma kapsamında, çocukken hastalık/kaza gibi önemli bir olay yaşayan bireylerin çocukluk çağı travma düzeyi, çocukken hastalık/kaza gibi önemli bir olay yaşamayan bireylerin çocukluk çağı travma düzeyine göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Çocukken hastalık ya da kaza gibi olayları yaşayan bireylerin travma düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Alan yazın incelendiğinde Hovens ve arkadaşları, (2015), çocukluk çağında yaşanan olay kaza ya da hastalıkların ileride karşımıza travma olarak çıkabileceği ve anksiyete yaşatabileceği belirtilmiştir. Kraan ve arkadaşları, (2015), araştırmasından elden edilen bir diğer bulgu, çocukluk çağında yaşanan hastalık/kaza gibi olayların psikotik bozuklarda önemli rol oynadıklarını belirtirken, yaşanan bu olayların çocukluk çağı travması olarak önümüze çıktığını bildirmiştir.

Bu araştırmada ilgisiz anne tutumuna sahip bireylerin çocukluk çağı travma düzeyleri, demokratik/hoşgörülü anne tutumuna sahip bireylerin çocukluk çağı travma düzeylerinden ve aşırı koruyucu anne tutumuna sahip bireylerin çocukluk çağı travma düzeylerinden daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Annesi tarafından yeterince ilgi görmeyen ya da aşırı koruyucu bir tutum gören çocuklarda travma düzeyinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Güvenli alan görülen bir anne figürünün çocuğa karşı ilgisiz olması ya da aşırı ilgi ile korumacılığının dengesini düşünmeden fazla koruyucu davranması çocuk için olumsuz koşullar yaratabilmektedir ebeveyn olarak annelerin bu tutumları çocuklar için travma olarak yaşandığı düşünülmektedir. Özellikle aşırı korumacı anne tutumuna karşı çocuklar da ayrıca ayrılık anksiyetesi de yaşandığı literatürde edinilen bilgiler arasında yer almaktadır (Şirin, 2015). Başka bir çalışma Beşer ve arkadaşları, (2019), ilgisiz ve baskıcı annelere sahip bireylerde çocukluk çağı travmalarının daha yüksek oranlarda görüldüğü ve bu bireylerde suç eğilim olduğu görülmüştür. Benzer bir şekilde Maepa ve Ntshalintshali, (2020),

aile yapısı ile çocukluk çağı travmalarının geçmişini incelerken, ilgisiz ebeveynlerin çocuklarında travmalarını yüksek olduğunu tespit etmiştir. Araştırmanın bulguları bu sonucu desteklemektedir.

Baba tutumlarına dair yapılan analizlerde, otoriter/baskıcı baba tutumuna sahip bireylerin çocukluk çağı travma düzeylerinin, demokratik/hoşgörülü baba tutumuna sahip bireylerin çocukluk çağı travma düzeylerinden ve aşırı koruyucu baba tutumuna sahip bireylerin çocukluk çağı travma düzeylerinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Babası tarafından otoriter/baskıcı bir tutum gören çocukların travma düzeylerinin, babası tarafından demokratik/hoşgörülü ya da aşırı koruyucu tutum gören çocukların travma düzeylerine göre daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Özgen, (2017), aşırı baskıcı ebeveyn tutumunun çocuklarda travma yaratabileceği ve bu travmaya maruz kalan bireylerin aynı travmaları çocuklarına yaşatabilecekleri öne sürülmüştür. Aşırı baskıcı baba tutumu çocuklar üzerinde olumsuz etkiler gösterebilmektedir. Özellikle çocukların istekleri konusunda kısıtlayıcı davranmak çocuklar tarafından olumsuz olarak algılanabilmekte ve çocuklarda travmatik duyguların yaşanmasına sebebiyet verebilmektedir. Bu tür durumlarda çocuklar aşırı ağlama ya da agresyon gibi dışa vurumlar ile kendilerini ifade edebilmektedir. Bu ifade biçimleri yaşa bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir. Yaşanan tüm bu döngü ile çocukluk çağı travma yaşantı düzeyinin etkilendiği düşünülmektedir. Türker, (2021), baskıcı/otoriter ebeveyn tutumuna sahip bireylerde, çocukluk çağı travma düzeyinin yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Bu araştırmada utanç pusulası ölçeğinin geri çekilme puanları ile çocukluk çağı travmaları puanları arasında orta düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Utanç ve travmaların bir ilişki içinde olduğu anlaşılmıştır. Alan yazın incelendiğinde Teker Ataş, (2015), yaptığı bir araştırmada çocukluk çağı travmalarına sahip bireylerde benzer utanç kodlarının görüldüğü tespit edilmiştir.

Yapılan bu araştırmada Suça yönelik tutumlar ölçeğinin ilişkilere yönelik tutum alt boyutu puanları ile çocukluk çağı travmaları puanları arasında bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Çocukluk çağı travmalarının suça yönelme ile ilişkili olduğu anlaşılmıştır. Alan yazın incelendiğinde Altunpul, (2022), bir çalışmasında çocukluk çağı travmalarının suça yönelik tutumlara etki ettiğini bildirerek iki değişken arasında var olan ilişkiyi tespit etmiştir.

Araştırmanın bir diğer önemli bulgusunda, şiddete yönelik tutumlar puanları ile çocukluk çağı travmaları duygusal taciz puanları arasında bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Çocukluk çağı travmalarının şiddete yönelme ile ilişki içinde olduğu anlaşılmaktadır. Karataş, (2020), suça sürüklenen çocukları incelerken, katılımcılarda var olan çocukluk çağı travmalarının suça yönelik tutumlarda etken unsuru olduğunu tespit etmiştir. Alan yazında yapılan çalışmalar bu araştırma bulgusunu desteklemektedir.

BÖLÜM VI

Sonuç ve Öneriler

Sonuç

Lise mezunu bireylerin, çocukluk çağı travma, düzeyleri, duygusal taciz, fiziksel taciz, duygusal ihmal ve fiziksel ihmal düzeylerinin, ön lisans, lisans ve yüksek lisans/doktora mezunu bireylere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Gelir durumlarına göre çok iyi gelir durumuna sahip olduğunu belirten katılımcılar, çocukluk çağı travmaları ve fiziksel taciz, cinsel taciz, duygusal ihmal, fiziksel ihmal görme düzeyleri, iyi gelir ve orta gelirdurumuna sahip bireylere göre daha düşük olduğu görülmüştür.

Geniş aile yapısına sahip bireylerin duygusal taciz ve fiziksel taciz görme düzeyinin, çekirdek aile yapısına sahip bireylere göre daha düşük olduğu görülmüştür.

Geniş aile yapısına sahip bireylerin cinsel taciz görme düzeylerinin, çekirdek aile yapısına sahip bireylere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Çocukken ebeveynleri birlikte olan bireylerin çocukluk çağı travma düzeyleri ve duygusal taciz görme düzeyleri, çocukken ebeveynleri boşanmış olan bireylere ve çocukken annesini kaybetmiş olan bireylere göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Çocukken ebeveynleri birlikte olan bireylerin duygusal ihmal görme düzeyleri çocukken ebeveynleri boşanmış olan bireylere göre daha düşük olduğu görülmüştür.

Çocukken ebeveynleri birlikte olan bireylerin fiziksel ihmal görme düzeyleri çocukken ebeveynleri boşanmış olan ve çocukken annesini kaybetmiş olan bireylere göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Çocukken şiddete tanıklık etmeyen bireylerin çocukluk çağı travma düzeylerinin, duygusal taciz, fiziksel taciz, duygusal ihmal ve fiziksel ihmal görme düzeyler, çocukken fiziksel şiddete, duygusal şiddete ayrıca hem fiziksel hem duygusal şiddet tanıklık eden bireylere göre daha düşük olduğu analiz edilmiştir.

Çocukken kendisi şiddete maruz kalan bireylerin, duygusal taciz ve fiziksel

taciz görme düzeyleri, çocukken annesi şiddete maruz kalan bireylerin duygusal taciz görme düzeylerine ve çocukken kardeşi şiddete maruz kalan bireylerin duygusal taciz görme düzeylerine göredaha yüksek olduğu görülmüştür.

Çocukken evde sıklıkla alkol kullanan biri olan bireylerin çocukluk çağı travma düzeyi, duygusal taciz, fiziksel taciz, cinsel taciz ve duygusal ihmal görme düzeyi, çocukken evde alkol kullanan biri olmayan bireylere göre daha yüksek olduğu analiz edilmiştir.

Çocukken hastalık/kaza gibi önemli bir olay yaşayan bireylerin çocukluk çağı travma düzeyi, duygusal taciz, fiziksel taciz ve duygusal ihmal görme düzeyi, çocukken hastalık/kaza gibi önemli bir olay yaşamayan bireylere daha yüksek olduğu görülmüştür.

İlgisiz anne tutumuna sahip bireylerin çocukluk çağı travmadüzeyleri, demokratik/hoşgörülü anne tutumuna sahip bireylerin çocukluk çağı travma düzeylerine ve aşırı koruyucu anne tutumuna sahip bireylerin çocukluk çağı travma düzeylerine göre daha yüksek olduğu anlaşılmıştır.

Otoriter/baskıcı baba tutumuna sahip bireylerin çocukluk çağı travma düzeyleri, demokratik/hoşgörülü baba tutumuna sahip bireylerin çocukluk çağı travma düzeylerine ve aşırı koruyucu baba tutumuna sahip bireylerin çocukluk çağı travma düzeylerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Utancı pusulası ölçeğinin geri çekilme puanları ile çocukluk çağı travmaları puanları arasında orta düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür.

Suçla yönelik tutumlardan, ilişkilere yönelik tutum ile çocukluk çağı travma düzeyleri arasında bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Şiddete yönelik tutumlar ile çocukluk çağı travmalarından duygusal taciz arasında bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Suçla yönelik tutumlara , arkadaş katsayısı ile çocukluk çağı travmalarından fiziksel taciz arasında bir ilişki olduğu görülmüştür.

Suçla yönelik tutumlarda ilişkilere yönelik tutum ile çocukluk çağı travmaları arasında orta düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Öneriler

Akademisyenlere Yönelik Öneriler

Gelecek çalışmalarda farklı örneklem ve katılımcı sayısı ile çalışılması ayrıca çocukluk çağı travmalarına yol açan başka değişken ve faktörlerinde yer alması literatüre büyük katkı sağlayacaktır.

Çocukluk çağı travmalarının ilerideki yaş gruplarında ne gibi alanlara etki ettiğinin ve patolojik sonuçlarının olup olmadığının ayrıca incelenmesi literatüre önemli ölçüde bir katkıda bulunacaktır.

Klinisyenlere Yönelik Öneriler

Klinisyenlerin travma kavramını ve diğer psikopatolojiler ile bağlantısına dair bilgilere sahip olmaları, tedavi sürecine olumlu etkiler sağlayacağı düşünülebilir.

Çocukluk çağı travmalarının çocuklar tarafından nasıl algılandığı ve ilerideki süreçte bundan nasıl etkilenileceğine yönelik verilecek psiko eğitimler büyük önem taşımaktadır.

Özellikle çocuk istismarı konusunda hem ailelerin bilgilendirilmesi hem de gerekli denetimlerin daha disiplinli bir şekilde gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

Kaynakça

- Abakay, O. (2020). *HIV/AIDS tanısı alan bireylerin suçluluk ve utanç ile kendini sevme ve öz-yeterlilik ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki yordayıcı ilişkiler* (Doctoral dissertation, Necmettin Erbakan University (Turkey)).
- Akbağ, M., & İmamoğlu, S. E. (2010). Cinsiyet ve bağlanma stillerinin utanç, suçluluk ve yalnızlık duygularını yordama gücünün araştırılması. *Studies, 1*(3), 145-166.
- Aker, A. T. (2012). *Temel sağlık hizmetlerinde travmaya yaklaşım*. Psikiyatri Derneği Ruhsal Travma ve Afet Psikiyatrisi Çalışma Birimi Yayını. Ankara, Türkiye.
- Alloy, L. B., Abramson, L. Y., Hogan, M. E., Whitehouse, W. G., Rose, D. T., Robinson, M. S. ve Lapkin, J. B. (2000). The Temple-Wisconsin Cognitive Vulnerability to Depression Project: Lifetime History of Axis I Psychopathology in Individuals at High and Low Cognitive Risk for Depression. *Journal of Abnormal Psychology, 109*(3), 403
- Alparslan, A. H. (2014). Çocukluk döneminde cinsel istismar. *Kocatepe Tıp Dergisi Kocatepe Medical Journal, 15*(2), 194-201.
- Aral, N., & Gürsoy, F. (2001). Çocuk hakları çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı. *Milli Eğitim Dergisi, 151*(5), 27-54.
- Arıcioğlu, A. (2003). *Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Duygusal İstismarın Yordanması*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Hacettepe Üniversitesi.
- Arısoy, F. (2009). *Durkheim'in Suç Teorisine Eleştirel Bir Bakış ve Psikanaliz*.
- Ata, Z. (2018). *Suçta Sürüklenmiş Çocuklarda Aile Faktörünün Etkisi*. (s.13).
- Atintaş, M. C., & Akıncı, İ. (2019). The Role Of Emotion Regulation Difficulties Explaining The Link Between Coping With Shame And Depressive Symptoms. IN *XVI European Congress Of Psychology* (pp. 1281-1281).
- Bahar, G., Savaş, H. A., & Bahar, A. (2009). Çocuk istismarı ve ihmali: Bir gözden geçirme. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 4*(12), 51-65.

- Barcaccia, B., Tenore, K., Mancini, F. (2015) Early childhood experiences shaping vulnerability to Obsessive-Compulsive Disorder. *Clinical Neuropsychiatry*, 12(6):141-147
- Bayraktar, S. (2012). *Psikolojik travma*. Ankara: Nobel Tıp yayınları.
- Bedir, E. (2018). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Duygusal İhmal ve İstismar Konusundaki Bilgi ve Farkındalıklarının İncelenmesi*. (Yayınlanmış YüksekLisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Bendixen, M., Muus, K.M., Schei, B. (1994) The impact of child sexual abuse-a study of a random sample of Norwegian students. *Child Abuse and Neglect*, 18(10):837-847.
- Bernstein, D. P., Fink, L., Handelsman, L., & Foote, J. (1994). *Childhood Trauma Questionnaire (CTQ)*[Database record]. APA PsycTests.
- Bifulco, A., Moran, P. M., Ball, C., Jacobs, C., Baines, R., Bunn, A., Cavagin, J. (2002) Childhood adversity, parental vulnerability and disorder: examining inter-generational transmission of risk. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 43(8):1075-1086.
- Bostancı, N., Albayrak, B., Bakoğlu, İ., & Çoban, Ş. (2006). Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Çağı Travmalarının Depresif Belirtileri Üzerine Etkisi. *Yeni Symposium Psikiyatri, Nöroloji ve Davranış Bilimleri Dergisi*, 44 (2), 100-106.
- Bowden, E. M. ve Beeman, M. J. (1998). Getting the Right İdea: Semantic Activation in the Right Hemisphere May Help Solve İnsight Problems. *Psychological Science*. 9(6), 435–440
- Briere, J. N. (1992). *Child abuse trauma*. Newbury Park. California: Sage Publications
- Briere, J., Elliott, D.M. (2003) Prevalence and psychological sequelae of selfreported childhood physical and sexual abuse in a general population sample of men and women. *Child Abuse & Neglect*, 27(10): 1205-1222.
- Brinker, J. K., & Dozois, D. J. (2009). Ruminative thought style and depressed

mood. *Journal of clinical psychology*, 65(1), 1-19.

Bugay, A., & Erdur-Baker, Ö. (2011). Ruminasyon düzeyinin toplumsal cinsiyet ve yaşa göre incelenmesi. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 4(36), 191-199.

Burnette, J. L., Davis, D. E., Green, J. D., Worthington Jr, E. L., & Bradfield, E. (2009). Insecure attachment and depressive symptoms: The mediating role of rumination, empathy, and forgiveness. *Personality and Individual Differences*, 46(3), 276-280.

Burwell, R. A., & Shirk, S. R. (2007). Subtypes of rumination in adolescence: Associations between brooding, reflection, depressive symptoms, and coping. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 36(1), 56-65.

Candan, S. A. (2019). *12-14 yaşlarında bulunan boşanmış ve boşanmamış aile çocuklarının yalnızlık suçluluk ve utanç düzeylerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

Ceylan, B. ve Çilli, A. S. (2015). Şizofreni ve Kronik Böbrek Yetersizliği Hastalarına Evde Bakım Veren Aile Üyeleri ve Bakım Rolü Olmayan Bireylerde Suçluluk ve Utanç Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Journal of Psychiatric Nursing/Psikiyatri Hemsireleri Dernegi*, 6(2), 85-90.

Clark, D., A., Rhyno, S. (2005). Unwanted intrusive thoughts in nonclinical individuals: Implications for clinical disorders: In Clark DA. (ed.) *Intrusive thoughts in clinical disorders : theory, research, and treatment*. New York: Guilford Publications Inc, 1-30.

Colman, R. A., & Widom, C. S. (2004). Childhood abuse and neglect and adult intimate relationships: A prospective study. *Child abuse & neglect*, 28(11), 1133-1151.

Connor, K. M., Davidson, J. R., & Lee, L. C. (2003). Spirituality, resilience, and anger in survivors of violent trauma: A community survey. *Journal of Traumatic Stress*, 16(5), 487-494.

Conway, M., Csank, P. A., Holm, S. L. ve Blake, C. (2000). On Assessing Individual Differences in Rumination on Sadness. *Journal of Personality Assessment*. 75

(3), 404-425.

Çağatay, S. E. (2014). *Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmatik yaşantı düzeyi ile bağlanma stilleri ve savunma mekanizmaları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Master's thesis, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Çamurdan, A. (2006). *Çocuk ihmali, çocuk istismarı ve ihmaline multidisipliner yaklaşım* (1.Baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınevi.

Çelik, F. G. H., & Hocaoglu, Ç. (2018). Çocukluk çağı travmaları: Bir gözden geçirme. *Sakarya Tıp Dergisi*, 8(4), 695-711.

Darwin, C. (1890). *The Origins of Species*. P. F. Collier & son. London, John Murray, Albemarle Street.

Demir, B. (2021). *Erken dönem uyumsuz şemalar ile psikolojik belirtilerin ruminatif düşünme biçimi* (Master's thesis, İstanbul Kent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).

Demirbaş, T. (2016). *Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Demirkapı, E. Ş. (2014). *Çocukluk Çağı Travmalarının Duygu Düzenleme Ve Kimlik Gelişimine Etkisi Ve Bunların Psikopatolojiler İle İlişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Psikiyatri Anabilim Dalı, Aydın.

Denson, T. F., Pedersen, W. C., Friese, M., Hahm, A., & Roberts, L. (2011). Understanding impulsive aggression: Angry rumination and reduced self-control capacity are mechanisms underlying the provocation-aggression relationship. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 37(6), 850-862.

Dilek Arar, H. (2019). *Ruminasyonun gelişimsel zemini; Ruminatif düşünme biçiminin çocukluk çağı ruhsal travmaları ve çocuklukta algılanan ebeveyn kabul reddi ile ilişkisinin incelenmesi* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Dilmaç, B. ve Özkan, C. (2019). Lise Öğrencilerinde Öznel Mutluluk Suçluluk ve Utancın Yordayıcısı Olarak Siber Zorbalık. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 17(1), 195-212.

- Dinç, A. (2013). *Çocuk suçluluğunda ailenin rolü* (Master's thesis, Kırıkkale Üniversitesi).
- Dolezal, L. (2017). Shame, vulnerability and belonging: reconsidering Sartre's account of shame. *Human Studies*, 40(3), 421-438.
- Dönmez, H. B. (2018). *Otoimmün Hastalıklar İle Benlik Saygısı Ve Çocukluk Çağı Travmaları Arasındaki İlişki*. (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dönmez, Y. E., Soylu, N., Özcan, Ö. Ö., Yüksel, T., Demir, A., Bayhan, P., & Miniksar, D. (2014). Cinsel istismar mağduru çocuk ve ergen olgularımızın sosyodemografik ve klinik özellikleri. *Jornual Of Turgut Ozal Medical Center*, 21(1), 44-48.
- Durmuşoğlu, N., Doğru, S.S.Y. (2006) Çocukluk örseleyici yaşantılarının ergenlikteki yakın ilişkilerde bireye etkisinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15:237-247.
- Dünya Sağlık Örgütü. (2002). World report on violence and health.
- Eker, İ. (2016). *Travmatik Yaşantıların Psikolojik Sağlığa Etkisi: Travmanın Türü, Zaman Yönelimi, Dünyaya İlişkin Varsayımlar ve Ruminasyonlar Açısından Bir İnceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Ekman, P., & Cordaro, D. (2011). What is meant by calling emotions basic. *Emotion review*, 3(4), 364-370.
- Elison, J., Lennon, R., & Pulos, S. (2006). Investigating the compass of shame: The development of the Compass of Shame Scale. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 34(3), 221-238.
- Ertaç, B. (2021). *Yetişkin bireylerde obsesif inanış düzeyleri ile çocukluk çağı olumsuz yaşantıları, bilişsel çarpıtmalar ve ruminasyon arasındaki ilişkisinin incelenmesi* (Master's thesis, İstanbul Kent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).
- Farrington, D. P., Loeber, R., & Ttofi, M. M. (2012). *Risk and protective factors for offending*. In B. C. Welsh & D.P. Farrington (Eds.) *The Oxford handbook of*

crime prevention [Oxford suç önleme el kitabı](p.46-69).Oxford University Press.

Finkelhor, D. (1994). The international epidemiology of child sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*, 18(5), 409-417.

Fischer, A. H., Manstead, A. S. R., Mosquera, P. M. R. & Van Vianen A.E.M. (2004). Gender and culture differences in emotion. *Emotion*, 4(1), 87-94.

Flett, A. L., Haghbin, M., & Pychyl, T. A. (2016). Procrastination and depression from a cognitive perspective: An exploration of the associations among procrastinatory automatic thoughts, rumination, and mindfulness. *Journal of Rational-Emotive & Cognitive-Behavior Therapy*, 34(3), 169-186.

Font, S. A., & Berger, L. M. (2015). Child maltreatment and children's developmental trajectories in early to middle childhood. *Child development*, 86(2), 536-556.

Gerdan, G. ve Kurt, M. (2020). Üniversite Öğrencilerinde Somatik Belirtiler, Bağlanma Stilleri Ve Suçluluk Utanç Duyguları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 383–393.

Gilbert, P. (1997). The evolution of social attractiveness and its role in shame, humiliation, guilt and therapy. *British journal of medical psychology*, 70(2), 113-147.

Glaser, D. (2002). Emotional abuse and neglect (psychological maltreatment: A conceptual framework. *Child abuse & neglect*, 26(6-7), 697-714.

Göçtü, N. G. (2014). *Farklı gelişen çocukların kardeşleri ve annelerinin suçluluk ve utanç, depresyon düzeyi ve stresle başa çıkma becerilerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Gökcalp Özcan, B. (2015). *Travmaya uğramış çocukların suçluluk-utanç duyguları ve bağlanma tarzlarının incelenmesi* (Tıpta Uzmanlık Tezi). İstanbul Üniversitesi.

Göver, İ. H., & Şenol, D. (2017). Crime as a social fact: A sociological analysis. *Journal of current researches on social sciences*, 7(2), 191-208.

- Güdek, U. S. K. (2016). Suçluluk ve suç davranışı adli sosyal çalışma. Nobel Tıp Kitabevi.
- Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z., & Aydoğan, S. (2002). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 24(3), 128-134.
- Gülle Düzenli, S. (2020). *Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmaları ile aleksitimi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Master's thesis, İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü)
- Güner, Ş., Güner, S., & Şahan, M. H. (2010). Çocuklarda sosyal ve medikal bir problem; istismar. *Van Tıp Dergisi*, 17(3), 108-113.
- Güneri-Yöyen, E. (2017). Çocukluk Çağı Travması ve Benlik Saygısı. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(1), 268-282.
- Izard, C. E. (1991). *The psychology of emotions*. Springer Science & Business Media.
- Jenkins, A. (2006). Shame, realisation and restitution: The ethics of restorative practice. *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*, 27(3), 153-162.
- Kahraman, S., Koca, B. D. ve Karataş, H. (2017). Hemşirelik Öğrencilerinde Şuçluluk, Utanç Duyguları Ve Etkileyen Faktörler. *Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 14(3), 171-178.
- Kaleağası, H., Özge, A., Toros, F., & Kar, H. (2009). Cinsel istismar sonrası belirginleşen çocukluk çağı migren baş ağrısı: Olgu sunumu. *Ağrı*, 21(2), 80-82.
- Kaplan, S. J., Pelcovitz, D., & Labruna, V. (1999). Child and adolescent abuse and neglect research: A review of the past 10 years. Part I: Physical and emotional abuse and neglect. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 38(10), 1214-1222.
- Karakaya, A., Çakmakkaya, B. Y., Akpınar, T., & Yılmaz, Y. (2021). Çocukluk Çağı Travmaları Bağlamında Suçun Önlenmesi. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 10(1), 195-204

- Karatepe, H.T. (2010). *Ruminatif düşünme biçimi ölçeğinin Türkçe uyarlaması, geçerlik ve güvenirlik çalışması*. Yayınlanmamış psikiyatri uzmanlık tezi. Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Hastanesi 13.Psikiyatri Kliniği, İstanbul.
- Kepekçi, Y. K. (2001). Hukuksal açıdan çocuk istismarı ve ihmali. *Katkı Pediatri Dergisi*, 22(5), 262-275.
- Kılınçer, M. S. (2019). *Üniversite öğrencilerinin utanç ve suçluluk duygularına yatkınlıkları ile sosyal anksiyete arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kourt, R. (2011). *18-24 Yaş Arası Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Çağı Travmalarının Dissosiyatif Yaşantılar Ve Suçluluk-Utanç Duyguları İle İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Köksal, F. ve Gençdoğan, B. (2010). Defresif Olanlar İle Olmayanların Suçluluk, Utanç Ve Öfke Tarzlarının İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 163-175.
- Kula, T. (2012). *Ergenlerde öfke duygusu; benlik algısı, tanrı algısı, suçluluk ve utanç duyguları açısından bir değerlendirme* (Diyarbakır Örnekleme). (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kunt, V. (2003). *Çocuk ve Suç*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Antropoloji ABD.
- Leeb, R. T., Paulozi, L. J., Melanson, C., Simon, T. R., & Arias, I. (2008). *Child Maltreatment Surveillance: Uniform Definitions for Public Health and Recommended Data Elements*. Atlanta: Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Injury Prevention and Control.
- Leifer, M., Kilbane, T., Kalick, S. (2004) Vulnerability or resilience to intergenerational sexual abuse: The role of maternal factors. *Child Maltreatment*, 9(1):78-91.
- Lewis, M., Sullivan, M. W., Stanger, C., & Weiss, M. (1989). Self development and self-conscious emotions. *Child development*, 146-156.

- Malinosky-Rummell, R., & Hansen, D. J. (1993). Long-term consequences of childhood physical abuse. *Psychological bulletin*, 114(1), 68.
- Martin, L. L. ve Tesser, A. (1996). Some Ruminative Thoughts. *Advances in social cognition*. 9(1996), 1-47.
- Martin, L.L., Shrira, I. ve Startup, H. (2008). *Rumination as a Function of Goal Progress, Stop Rules, and Cerebral Lateralization*. In Papageorgio C, Wells A (Eds.), *Depressive rumination nature, theory and treatment*. West Sussex: John Wiley and Sons Ltd.
- Maslow, A. H. (1943). Preface to motivation theory. *Psychosomatic medicine*, 5(1), 85-92.
- McIntosh, W. D., Harlow, T. F., & Martin, L. L. (1995). Linkers and nonlinkers: Goal beliefs as a moderator of the effects of everyday hassles on rumination, depression, and physical complaints 1. *Journal of Applied Social Psychology*, 25(14), 1231-1244.
- Mills, J. F., Kroner, D. G., & Forth, A. E. (2002). Measures of Criminal Attitudes and Associates (MCAA) development, factor structure, reliability, and validity. *Assessment*, 9(3), 240-253.
- Molnar, B.E., Buka, S.L., Kessler, R.C. (2001) Child sexual abuse and subsequent psychopathology: results from the National Comorbidity Survey. *American Journal of Public Health*, 91(5):753-760.
- Nathanson, D. L. (1992). The compass of shame. *Shame and pride: Affect, sex, and the birth of the self*, 303-360.
- Nergiz, H., & Işıklı, S. (2019). Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Türkçe Formu'nun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 32(2), 118-128.
- Neziroğlu, G. (2010). *Ruminasyon, Yaşantısal Kaçınma ve Problem Çözme Becerileri ile Depresif Belirtiler Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Nolen-Hoeksema, S. & Jackson, B. (2001). Mediators of the gender difference in

- rumination. *Psychology of Women Quarterly*, 25, 37-47.
- Nolen-Hoeksema, S. (1991). Responses to depression and their effects on the duration of depressive episodes. *Journal of Abnormal Psychology*, 100, 569-582.
- Nolen-Hoeksema, S. (1998). The other end of the continuum: The costs of rumination. *Psychological Inquiry*, 9, 216-219
- Nolen-Hoeksema, S. (2000). The Role of Rumination in Depressive Disorders and Mixed Anxiety/Depressive Symptoms. *Journal of Abnormal Psychology*. 109(3), 504–511.
- Nolen-Hoeksema, S. ve Corte, C. (2004). Gender and Self-Regulation. In R. F. Baumeister ve K. D. Vohs (Eds.), *Handbook of Self-Regulation: Research, Theory, and Applications*,(p. 411–421). New York: The Guilford Press.
- Nolen-Hoeksema, S. ve Morrow, J. (1991). A Prospective Study of Depression and Posttraumatic Stress Symptoms After a Natural Disaster: the 1989 Loma Prieta Earthquake. *Journal of personality and social psychology*. 61(1), 115–121.
- Nolen-Hoeksema, S., Morrow, J. ve Fredrickson, B. L. (1993). Response Styles and the Duration of Episodes of Depressed Mood. *Journal of Abnormal Psychology*. 102(1), 20–28.
- Nolen-Hoeksema, S., Wisco, B. E. ve Lyubomirsky, S. (2008). Rethinking Rumination. *Perspectives on Psychological Science*. 3(5), 400-424.
- Oates, K. (1991). Çocukların cinsel istismarının kalıcı etkileri. *Çocukların Kötü Muameleden Korunması I. Ulusal Kongresi*, Ed: Konanç, E., Gürkaynak, İ., Egemen, A., Gözde Reprö Ofset, Ankara.
- Ortaç, K. E. (2007). *Delice ceza mahkemelerinde iki yılda görülen davaların işlenen suç nedenlerine göre incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Ovayolu, N., Uçan, Ö., & Serindağ, S. (2007). Çocuklarda cinsel istismar ve etkileri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2(4), 13-22.
- Örsel, S., Karadağ, H., Kahıloğulları, A. K., & Aktaş, E. A. (2011). Psikiyatri

- hastalarında çocukluk çağı travmalarının sıklığı ve psikopatoloji ile ilişkisi. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12(2).
- Özen, Y. (2019). Psikolojik travmanın insanlık kadar eski tarihi. *The Journal of Social Science*, 3(5), 362-375.
- Öztürk, M. O., & Uluşahin, A. (2016). *Ruh sağlığı ve bozuklukları*. Ankara: Nobel Tıp Kitabevleri.
- Papageorgiou, C., & Wells, A. (2009). A prospective test of the clinical metacognitive model of rumination and depression. *International Journal of Cognitive Therapy*, 2(2), 123-131.
- Pelendecioğlu, B., & Bulut, S. (2009). Çocuğa Yönelik Aile İçi Fiziksel İstismar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 9(1), 49-62.
- Polat, O. (2007). *Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı*. Ankara: Seçkin Yayınevi. *Psychological Bulletin*, 114(1), 68.
- Rebetez, M. M. L., Rochat, L., Barsics, C., & Van der Linden, M. (2018). Procrastination as a self-regulation failure: The role of impulsivity and intrusive thoughts. *Psychological Reports*, 121(1), 26-41.
- Rippere, V. (1977). What's the thing to do when you're feeling depressed?: A pilot study. *Behavior Research and Therapy* 15, 185–191.
- Rusting, C. L., & Nolen-Hoeksema, S. (1998). Regulating responses to anger: effects of rumination and distraction on angry mood. *Journal of personality and social psychology*, 74(3), 790.
- Sar, V., Ozturk, E., & İkikardes, E. (2012). Validity and reliability of the Turkish version of Childhood Trauma Questionnaire. *Turkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi*, 32(4).
- Sarıçamlık, E. (2021). *Çocukluk çağı travması ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin aracı rolü* (Master's thesis, Işık Üniversitesi)
- Sarin, S., & Nolen-Hoeksema, S. (2010). The dangers of dwelling: An examination of the relationship between rumination and consumptive coping in survivors

- of childhood sexual abuse. *Cognition and Emotion*, 24(1), 71-85.
- Scheff, T. J. (2003). Shame in self and society. *Symbolic interaction*, 26(2), 239-262.
- Sheikh, S., & Janoff-Bulman, R. (2010). The “shoulds” and “should nots” of moral emotions: A self-regulatory perspective on shame and guilt. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 36(2), 213-224.
- Sıgır, Ü., Tabak, A., & Sağır, A. (2010). Çalışanlarda Suçluluk ve Utanç Duygusunun Cinsiyet- Yaş Durumuna Göre Mukayesesi ve Örgütlerde Utanç Yönetiminin Kullanılması. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 11(1), 71- 85.
- Silfver, M. (2007). Coping with Guilt and Shame: A Narrative Approach. *Journal of Moral Education*, 36(2), 170-179.
- Söylemez, S., Koyuncu, M., & Amado, S. (2018). Utanç ve suçluluk duygularının bilişsel psikoloji kapsamında değerlendirilmesi. *Psikoloji Çalışmaları*, 38(2), 259-288.
- Street, A.E., Gibson, L.E. & Holohan, D.R. (2005). Impact of childhood traumatic events, trauma-related guilt, and avoidant coping strategies on PTSD symptoms in female survivors of domestic violence. *Journal of Traumatic Stress*, 18(3), 245–252.
- Şar, V. (2017). Savaş ve terör yaşantılarında travma sonrası stres. *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 33(Ek sayı), 114-120.
- Şar, V. (2018). *Dissosiyatif Bozukluklar*. Karamustafalıoğlu KO, editör. Temel ve Klinik Psikiyatri. Ankara: Güneş Tıp Kitabevleri.
- Şar, V., Öztürk, P. E., & İkikardeş, E. (2012). Çocukluk çağı ruhsal travma ölçeğinin Türkçe uyarlamasının geçerlilik ve güvenilirliği. *Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi*, 32(4), 1054-1063.
- Şenkal, İ. (2013). *Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Çağı Travmaları ve Bağlanma Biçiminin Depresyon ve Kaygı Belirtileri ile İlişkisinde Aleksitiminin Aracı Rolünün İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Şirin, I. (2015). *Annenin çocuğuna karşı aşırı korumacı tutumuyla annenin çocukluk*

çağında yaşadığı ayrılık anksiyetesi travması arasındaki ilişkinin incelenmesi (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Tackett, K. K. (2002). The health effects of child abuse: four pathways by which abuse can influence health. *Child Abuse Neglect*, 26(6-7), 715-729.

Taku, K., Cann, A., Tedeschi, R. G., & Calhoun, L. G. (2009). Intrusive versus deliberate rumination in posttraumatic growth across US and Japanese samples. *Anxiety, Stress, & Coping*, 22(2), 129-136.

Tangney, J. P., & Dearing, R. L. (2003). *Shame and guilt*. Guilford Press.

Tıraşçı, Y., & Gören, S. (2007). Çocuk istismarı ve ihmali. *Dicle Tıp Dergisi*, 34(1), 70-74.

Tracy, J. L., & Robins, R. W. (2004). "Putting the Self Into Self-Conscious Emotions: A Theoretical Model". *Psychological inquiry*, 15(2), 103-125.

Turhan, E., Sangün, Ö., & İnandı, T. (2006). Birinci basamakta çocuk istismarı ve önlenmesi. *STED/ Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 15(9), 153-157.

Türkgil, B. (2021). *Çocukluk çağı travmaları olan yetişkinlerde çocukluk çağı travmaları, ruminatif düşünce biçimi ve umutsuzluk düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Master's thesis, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).

Twaite, J.A., Srednicki, O.R. (2004) Childhood sexual and physical abuse and adult vulnerability to PTSD: The mediating effects of attachment and dissociation. *Journal of Child Sexual Abuse*, 13(1):17-38.

Tyler, K. A. (2002). Social and emotional outcomes of childhood sexual abuse: A review of recent research. *Aggression and Violent Behavior*, 7(6), 567-589.

Ulaş, Ç. (2017). *Psikoloji Bölümü Öğrencilerinin Meslek Seçimleri ile Mizaç Özellikleri ve Çocukluk Çağı Travmalarının İlişkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi.

Uyar, M. H. (2009). *Kelepçeli özgürlük*. Adana: Dost Basım.

Velleman, J. D. (2001). The genesis of shame. *Philosophy & Public Affairs*, 30(1), 27-52.

- Ward, A., Lyubomirsky, S., Sousa, L., & Nolen-Hoeksema, S. (2003). Can't quite commit: Rumination and uncertainty. *Personality and social psychology bulletin*, 29(1), 96-107.
- Wingenfeld, K. R., & Philippsen, C. M. (2011). Impact of childhood trauma alexithymia, dissociation, and emotion suppression on emotional stroop task. *Journal of Psychosomatic Research*, (70), 53-58.
- Wright, M. O., Crawford, E., & Del Castillo, D. (2009). Childhood emotional maltreatment and later psychological distress among college students: the mediating role of maladaptive schemas. *Child abuse & neglect*, 33(1), 59-68.
- Yang, M. L., Yang, C. C., & Chiou, W. B. (2010). When guilt leads to other orientation and shame leads to egocentric self-focus: Effects of differential priming of negative affects on perspective taking. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 38(5), 605-614.
- Yanık, M., Özmen, M. (2002) Psikiyatri polikliniğine başvuran hastalarda çocukluk çağı kötüye kullanım/ihtmal yaşantıları ile intihar, kendine fiziksel zarar verme ve dissosiyatif belirtiler arasındaki ilişki. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 3(3):140-146.
- Young, E.A., Abelson, J.L., Curtis, G.C., Nesse, R.M. (1997) Childhood adversity and vulnerability to mood and anxiety disorders. *Depression and anxiety*, 5(2):66-72.
- Ysseldyk, R., Matheson, K., & Anisman, H. (2007). Rumination: Bridging a gap between forgivingness, vengefulness, and psychological health. *Personality and individual differences*, 42(8), 1573-1584.
- Yüksel, M., & Çifci, E. G. (2017). Yetişkin Hükümlülerin Çocukluk Çağı Travma Düzeyinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (30), 57-86
- Zıvıdır, P. ve Sohbet, R. (2017). Menopozdaki Kadınların Suçluluk Ve Utanç Duyularının Yaşam Kalitesine Etkisi. *Medical Sciences*, 12(1), 1-9.
- Zoroğlu, S.S., Tüzün, Ü., Şar, V., Öztürk, M., Eröcal Kora, M., Alyanak, B. (2001) Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2(2):69-78.

EKLER

Ek-1 Aydınlatılmış Onam Formu

Bu araştırma Yakın Doğu Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı öğrencisi Hazal Gülseçgin tarafından yüksek lisans tezi kapsamında yürütülmektedir. Araştırmanın danışmanlığı Dr. Bingül Harmancı tarafından yapılmaktadır. Çalışmanın amacı, çocukluk çağı travmatik yaşantısı olan ve olmayan bireylerde ruminatif düşünce biçimi suça yatkınlık ve utanç duygusunun incelenmesidir. Araştırma yaklaşık olarak 15-20 dakika sürecektir. Kişisel bilgileriniz gizli tutulacak, elde edilen veriler toplu olarak değerlendirilecek ve yalnızca bilimsel amaçlar için kullanılacaktır. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırmaya katılmayabilir veya istediğiniz anda araştırmadan ayrılabilirsiniz. Ancak tüm soruları boş bırakmadan, samimiyetle yanıtlamanız araştırma sonuçları için çok önemlidir. Soruların doğru ya da yanlış cevapları yoktur. Sizden beklenen yönergeleri dikkatlice okumanız ve her soruya size en yakın gelen cevabı vermenizdir. Araştırma hakkında daha fazla bilgi edinmek isterseniz tez yürütücüsü Hazal Gülseçgin ile aşağıda belirtilen e-mail adresinden iletişime geçebilirsiniz. Katılımınız ve katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Yukarıda verilen bilgileri okudum, anladım ve araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

Evet   Hayır

Katılımcı İmza:

Uygulayıcı Bilgileri: Hazal Gülseçgin

E-mail: gulsecginhazal@gmail.com

Ek-2 Katılımcı Bilgilendirme Formu

Sayın Katılımcı;

Çalışmanın amacı, çocukluk çağı travmatik yaşantısı olan ve olmayan bireylerde ruminatif düşünce biçimi suça yatkınlık ve utanç duygusunun incelenmesidir. Formlarda yer alan maddelerde doğru-yanlış cevaplar söz konusu değildir. Sizden her maddeyi dikkatli bir şekilde okuyarak, kendinize uygun bulduğunuz seçeneği işaretlemeniz beklenmektedir. Cevaplarınız araştırma amacıyla kullanılacak ve bilgiler saklı tutulacaktır. Herhangi bir sorunuz veya endişeniz varsa, lütfen aşağıdaki bilgileri kullanarak bize ulaşın. İçtenlikle yanıtladığınız için teşekkür ederim.

Dr. Bingül Harmancı

Psikoloji Bölümü

Yakın Doğu Üniversitesi

E-posta: bingul.harmanci@neu.edu.tr

Psikolog Hazal Gülseçgin

Yakın Doğu Üniversitesi

E-posta: gulsecginhazal@gmail.com

Ek-3 Demografik Bilgi Formu

Cinsiyetiniz: a- Kadın   b- Erkek

Yaşınız:

İlişki Durumunuz:

a- Evli b- Boşanmış   c- Dul   d- Sözlü/Nişanlı   e- Bekar

Ek-4 Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇCTÖ-28)

Her bir madde için aşağıdaki seçeneklerden birini işaretleyiniz:

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman4.Sık Olarak 5.Çok Sık

Çocukluğumda ya da ergenliğimde...

1) Yeterli yemeğim olurdu.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman4.Sık Olarak 5.Çok Sık

2) Gündelik bakım ve güvenliğim sağlanıyordu.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman4.Sık Olarak 5.Çok Sık

3) Anne ya da babam kendilerine layık olmadığımı ifade ederlerdi.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman4.Sık Olarak 5.Çok Sık

Ek-5 Ruminatif Düşünce Biçimi Ölçeği

Aşağıdaki ifadelerin sizi ne kadar tarif ettiğini puanlayarak cümlelerin başındaki boşluğa yazınız.

1 2 3 4 5 6 7

Hiç

Çok iyi

1. Zihnimin sürekli bazı şeyleri tekrar tekrar gözden geçirdiğini fark ederim.
2. Bir sorunum olduğunda bu durum uzun süre zihnimi kemirir.
3. Gün boyu bazı düşüncelerin tekrar tekrar zihnime üşştüğünü fark ederim.

Ek-6 Utanç Pusulası Ölçeği

Aşağıda zaman zaman karşılaşabileceğiniz durumları anlatan cümleler verilmiştir. Her durumun altında, o duruma gösterilen olası tepkileri açıklayan dört madde yer almaktadır. Her bir maddeyi dikkatlice okuyun ve o maddenin yanında yer alan ve sizin o şekilde tepki verme sıklığınızı gösteren rakamı daire içine alarak işaretleyin.

Lütfen her durumun altında yer alan dört maddeye de cevap verdiğinizden emin olun.

A. Bir işin, gücümü ya da yeteneğimi aştığını hissettiğimde:					
	Hiçbir Zaman	Nadiren	Zaman Zaman	Sık Sık	Neredeyse Her Zaman
1. Bunun beni rahatsız etmesine izin vermem.	1	2	3	4	5
2. Yeterince iyi olmadığım için kendime kızarım.	1	2	3	4	5
3. O iş ile uğraşmaktan vazgeçerim.	1	2	3	4	5
4. Başkalarına kızarım.	1	2	3	4	5

Ek-7 Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği

Bu ankette iki bölüm vardır (Bölüm A ve Bölüm B). İlk bölümde arkadaşlarınız ve tanıdıklarınızla ilgili sorular vardır. İkinci bölüm ise katılıp katılmadığınızı belirteceğiniz bir dizi cümleden oluşmaktadır. Doğru veya yanlış cevap yoktur. Lütfen tüm soruları yanıtlayın.

A Bölümü

A Bölümündeki soruları yanıtlarken hayatınızda en çok vakit geçirdiğiniz 4 yetişkini dikkate alınız. Bu kişilerin her birine zihninizden bir numara veriniz (1,2,3,4 gibi.) **Lütfen ilgili kişilerin isimlerini vermeyin.** Ardından, soruları bildiğiniz en iyi şekilde yanıtlayın.

A. 1 numaralı kişi ile zamanınızın ne kadarını geçiriyorsunuz? (Lütfen Cevabınızı Yuvarlak İçine Alın)

%25'ten daha a %25 - %50 %50 - %75 %75 - %100

B. 1 numaralı kişi herhangi bir suç işledi mi?

C. 1 numaralı kişinin suç kaydı var mı?

D. 1 numaralı kişi hiç cezaevine girdi mi?

E. 1 numaralı kişi sizi hiç bir suça karıştırdı mı?

Evet Hayır

	Evet	Hayır
B. 1 numaralı kişi herhangi bir suç işledi mi?		
C. 1 numaralı kişinin suç kaydı var mı?		
D. 1 numaralı kişi hiç cezaevine girdi mi?		
E. 1 numaralı kişi sizi hiç bir suça karıştırdı mı?		

A. 2 numaralı kişi ile zamanınızın ne kadarını geçiriyorsunuz? (Lütfen Cevabınızı Yuvarlak İçine Alın)

%25'ten daha a %25 - %50 %50 - %75 %75 - %100

B. 2 numaralı kişi herhangi bir suç işledi mi?

C. 2 numaralı kişinin suç kaydı var mı?

D. 2 numaralı kişi hiç cezaevine girdi mi?

E. 2 numaralı kişi sizi hiç bir suça karıştırdı mı?

Evet Hayır

	Evet	Hayır
B. 2 numaralı kişi herhangi bir suç işledi mi?		
C. 2 numaralı kişinin suç kaydı var mı?		
D. 2 numaralı kişi hiç cezaevine girdi mi?		
E. 2 numaralı kişi sizi hiç bir suça karıştırdı mı?		

A. 3 numaralı kişi ile zamanınızın ne kadarını geçiriyorsunuz? (Lütfen Cevabınızı Yuvarlak İçine Alın)

%25'ten daha a %25 - %50 %50 - %75 %75 - %100

B. 3 numaralı kişi herhangi bir suç işledi mi?

C. 3 numaralı kişinin suç kaydı var mı?

D. 3 numaralı kişi hiç cezaevine girdi mi?

E. 3 numaralı kişi sizi hiç bir suça karıştırdı mı?

Evet Hayır

	Evet	Hayır
B. 3 numaralı kişi herhangi bir suç işledi mi?		
C. 3 numaralı kişinin suç kaydı var mı?		
D. 3 numaralı kişi hiç cezaevine girdi mi?		
E. 3 numaralı kişi sizi hiç bir suça karıştırdı mı?		

Ek-8 Ölçek İzinleri

Çocukluk çağı travma ölçeği Gelen Kutusu x

Hazal Gülseçgin <gulsecginhazal@gmail.com>

Alıcı: vsar

Vedat hocam merhaba

Yakınoğu üniversitesi klinik psikoloji yüksek lisans öğrencisiyim. Tez çalışmamda çocukluk çağı travma ölçeğini kullanabilmek için sizden izin istiyorum. Teşekkür ederim.

iPhone'umdan gönderildi

iPhone'umdan gönderildi

vsar@ku.edu.tr

Alıcı: ben

Kullanabilirsiniz.

Vedat Şar, MD

Professor and Chair, Department of Psychiatry

Koç University School of Medicine (www.ku.edu.tr) &

Koç University Hospital (www.kuh.ku.edu.tr), Istanbul, Turkey

ORCID ID: 0000-0002-5392-9644

https://www.researchgate.net/profile/Vedat_Sar

www.vedatsar.com

***

2 Ek • Gmail tarafından tarandı

Ruminatif düşünce biçimi ölçeği Gelen Kutusu x

Hazal Gülseçgin <gulsecginhazal@gmail.com>

Alıcı: hasan.karatepe

Hasan hocam merhaba

Yakınoğu üniversitesi klinik psikoloji yüksek lisans öğrencisiyim. Tez çalışmamda ruminatif düşünce ölçeğini kullanmak için sizden izin istiyorum. İyi akşamlar teşekkür ederim.

19 Eylül Pzt 11:32 (1 gün önce) ☆ ↶ ⋮

Hasan Turan Karatepe

Alıcı: ben

Selamlar Hazal,

tabii kullanabilirsin, çalışma bittğinde haberdar edersen sevinirim

Hazal Gülseçgin <gulsecginhazal@gmail.com>, 21 Eylül 2022 Çar, 11:39 tarihinde şunu yazdı:

***

22 Eylül Per 08:54 (8 gün önce) ☆ ↶ ⋮

Bu e-posta ve ekleri, e-postada gönderildiği belirtilen kişilere özel ve gizli olup; 6696 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve 25 Mayıs 2018 tarihli Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü ("GDPR") kapsamında kişisel veriler içerebilmektedir. Bu e-posta ve eklerinin tarafınıza gönderim amacı ile orantılı olarak kullanılması kanunî bir zorunluluktur. E-postanın içermekte olduğu kişisel veriler, gönderim amacı dışında kullanılmaz, çoğaltılmaz, arşivlenemez, ilgili kişilerin veya T.C. İbn Haldun Üniversitesi'nin onayı olmaksızın üçüncü kişilere aktarılmaz. Kişisel verilerin gönderim amacı gerçekleştiğinde yasal süreler içerisinde tarafınızdan imha edilmesi gerekmektedir. Bu kişisel verilerin güvenliğinin sağlanması sorumluluğu tarafınıza ait olup herhangi bir hıtal halinde Üniversitemizin sorumluluğu bulunmamaktadır.

Bu e-postanın muhatabı olmanıza rağmen size ulaşmış olması halinde e-postayı derhal imha ederek bu durumu gecikmeksizin tarafımıza bildirmenizi rica ederiz.

Utanç pusulası ölçeği

Hazal Gülseçgin <gulsecginhazal@gmail.com>
Alıcı: cesurmerve2

Merve hocam merhaba
Yakındoğu Üniversitesi klinik psikoloji yüksek lisans öğrencisiyim. Tez çalışmamda utanç pusulası ölçeğini kullanabilmek için sizden izin istiyorum. Teşekkür ederim.

iPhone'umdan gönderildi
iPhone'umdan gönderildi

← Yanıtla

→ Yönlendir

Fwd: Utanç Pusulası Ölçeği kullanım izni Gelen Kutusu x

Merve Cesur Atınış
Alıcı: ben

Merhaba Hazal hanım,
Ölçeği çalışmalarınızda kullanabilirsiniz.
Ekte ilgili belgeleri gönderiyorum.
Başarılar diliyorum.

Referans : Akıncı, İ. & Cesur Atınış, M. (2020). Psychometric Properties of Turkish Compass of Shame Scale. *Psikoloji Çalışmaları*, 40(2), 31

iPhone'umdan gönderildi

2 Ek • Gmail tarafından tarandı

Re: Suça yönelik tutunlar ölçeği Gelen Kutusu x

HÜSEYİN NERGİZ
Alıcı: ben

🕒 27 Eyl 2022 17:11 (3 gün önce)

Ölçeği 18 yaşndan büyük bireylerle kullanmanız uygundur.
Yönerge, ölçek ve atf için kullanabileceğiniz makaleyi ekte gönderiyorum.
Danışmak istediğiniz konu olursa yazabilirsiniz.
Başarılar dilerim.

Gönderen: Hazal Gülseçgin <gulsecginhazal@gmail.com>

Gönderildi: 22 Eylül 2022 Perşembe 10:46

Kime: HÜSEYİN NERGİZ

Konu: Suça yönelik tutunlar ölçeği

Hocam merhaba

Yakındoğu Üniversitesi klinik psikoloji bölümü tez öğrencisiyim. Tez çalışmamda suça yönelik ve tutunlar ölçeğini kullanabilmek için sizden izin istiyorum. Teşekkür ederim.

Hazal gülseçgin

ÖZGEÇMİŞ

Hazal Gülseçgin , 12 Mayıs 1998 yılında Trabzon'da doğmuştur. İlkokul eğitimini Bedri Rahmi Eyüboğlu İlkokulun'da, Liseyi Gülbahar Hatun Koleji'nde tamamlamıştır. Liseyi bitirdikten sonra, 2016 yılında Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Psikoloji bölümünü burslu olarak kazanmıştır. Lisans Eğitiminde staj sürecini Kanuni Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde tamamlamıştır.2021 yılında Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi'nden mezun olmuştur. 2021 yılında Yakın Doğu Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisansı'na başlamıştır. Yüksek lisans öğrenimine devam ederken Konuşma Bozukluğu Eğitimi, Minnesota Çok Yönlü Kişilik Eğitimi(MMPI), Bilişsel Davranışçı Terapi eğitimlerini tamamlamıştır.Yüksek lisans döneminde Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi psikiyatri bölümünde staj sürecini tamamlamıştır. 2022 yılının sonunda yüksek lisans sürecinin tez dönemini tamamlamaktadır.

Ek-10 İntihal Raporu

Yetişkin Bireylerde Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantısı, Ruminatif Düşünce Biçimi, Suça Yatkınlık ve Utanç Duygusunun İncelenmesi

ORJİNALLİK RAPORU

% 15	% 14	% 4	% 8
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	docs.neu.edu.tr İnternet Kaynağı	% 5
2	Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) Öğrenci Ödevi	% 2
3	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	% 1
4	turkpsikiyatri.com İnternet Kaynağı	% 1
5	acikerisim.gelisim.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
6	www.eab.org.tr İnternet Kaynağı	% 1
7	kutuphane.cumhuriyet.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1

Ek-9 Etik Kurul Onayı

BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

25.10.2022

Sayın Hazal Gülseçgin

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na yapmış olduğunuz YDÜ/SB/2022/1393 proje numaralı ve **"Yetişkin Bireylerde Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantısı, Ruminatif Düşünce Biçimi, Suça Yatkınlık ve Utanç Duygusunun İncelenmesi"** başlıklı proje önerisi kurulumuzca değerlendirilmiş olup, etik olarak uygun bulunmuştur. Bu yazı ile birlikte, başvuru formunuzda belirttiğiniz bilgilerin dışına çıkmamak suretiyle araştırmaya başlayabilirsiniz.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'A. KIRAZ'.

Prof. Dr. Aşkın KIRAZ

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Raportörü